

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2011-2012

**ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: ΣΚΗΝΗ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΦΟΡΟ ΣΤΗΝ
ΠΡΟΣΟΨΗ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΤΑΦΟΥ ΣΤΟΝ ΆΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΟΥ 323-300 Π.Χ. (ΤΣΙΜΠΙΔΟΥ-ΑΥΛΩΝΙΤΗ, Μ.,
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ ΣΤΟΝ ΦΟΙΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΆΓΙΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΑΘΗΝΑ 2005, ΠΙΝ. 34Α)**

Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών: Καθηγήτρια Ελένη Μαντζουράνη (Διευθύντρια
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών)
Λέκτωρ Στ. Κατάκης, Λέκτωρ Ευθ. Μαυρομιχάλη
Επ. Καθ. Σ. Ανεζίρη, Επ. Καθ. Σ. Ψωμά
Κ. Μποϊλέ (ΕΤΕΠ)

Πληροφορίες: Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών
Φιλοσοφική Σχολή
Γρ. 301
Τηλ: 210 7277319, 210 7277887
Fax: 210 7277319
Email: kboile@arch.uoa.gr
<http://www.arch.uoa.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΜΕΛΗ ΣΕΜΣ
2. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
3. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΧΝΗΣ
4. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
5. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ Α΄ & Β΄ ΚΥΚΛΟΥ
6. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ, Α΄ & Β΄ ΚΥΚΛΟΥ
7. ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
8. ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

- Διευθύντρια του ΠΜΣ: Καθ. Ελένη Μαντζουράνη
- Γραμματειακή υποστήριξη: Κ. Μποϊλέ (ΕΤΕΠ)
Γ. Λαμπροπούλου (Διοικητικός)

Η ΣΕΜΣ απαρτίζεται από τους:

- Πρόεδρος του Τμήματος: Καθ. Κ. Μπουραζέλη
- Διευθύντρια του Τομέα Ιστορίας: Αν. Καθ. Μ. Ευθυμίου
- Διευθύντρια του Τομέα Αρχαιολογίας & Ιστορίας της Τέχνης: Καθ. Ν. Σγουρίτσα
- από εκπροσώπους των οκτώ γνωστικών αντικειμένων¹ καθώς και εκπροσώπους των μεταπτυχιακών φοιτητών: Καθ. Ό. Παλαγγιά, Λεκ. Αφ. Χασιακού, Καθ. Ν. Γκιολές, Λεκ. Β. Σειρηνίδου, Επ. Καθ. Ν. Μπιργάλιας, Επ. Καθ. Τρ. Μανιάτη-Κοκκίνη, Αν. Καθ. Μ. Ντούρου-Ηλιοπούλου, Επ. Καθ. Δ. Παυλόπουλος.

¹ Οι εκπρόσωποι των γνωστικών αντικειμένων είναι του ακαδ. έτους 2010-2011.

**ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΑΚΑΔ. ΈΤΟΣ 2011-2012**

1. Σκοπός

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών λειτουργεί βάσει του Νόμου 2083/92 και έχει προσαρμοσθεί στις ισχύουσες διατάξεις του Νόμου Μεταπτυχιακών Σπουδών 3685/2008.

Σκοπός του είναι:

α) η προσφορά σε επιλεγμένο μικρό αριθμό σπουδαστών δέσμης προγραμμάτων, που αποβλέπουν στην ειδίκευση (ανάπτυξη των γνώσεων και εμπάθυνση στην έρευνα και τις μεθόδους της) σε συγκεκριμένους τομείς των αντικειμένων που διδάσκονται στο Τμήμα, και

β) η οργάνωση, καθοδήγηση και υποστήριξη πρωτότυπης επιστημονικής έρευνας στους ανωτέρω τομείς για τη σύνταξη διδακτορικής διατριβής.

2. Περιεχόμενο

Η αναφερθείσα δέσμη προγραμμάτων περιλαμβάνει:

- 1) Προϊστορική Αρχαιολογία
- 2) Κλασική Αρχαιολογία
- 3) Βυζαντινή Αρχαιολογία
- 4) Ιστορία της Νεότερης Τέχνης
- 5) Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας
- 6) Βυζαντινή Ιστορία
- 7) Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία
- 8) Ευρωπαϊκή Ιστορία

3. Διάρκεια

Η διάρκεια του προγράμματος είναι οκταετής², ενώ η μέγιστη διάρκεια σπουδών για κάθε σπουδαστή είναι πενταετής.

4. Σπουδαστές

Ο συνολικός αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών του προγράμματος δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 200.

Ο αριθμός των εισακτέων κατ' έτος καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνοψης (ΓΣΕΣ) του Τμήματος ύστερα από εισήγηση της Συντονιστικής Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ) και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο αριθμός

² Στο υποβληθέν προς το ΥΠ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ Δ.Β.Μ.Θ. σχέδιο αντικατάστασης Υπουργικής Απόφασης για τη λειτουργία του ΠΜΣ ζητείται παράταση του προγράμματος για τουλάχιστον ένα ακόμη ακαδ. έτος, εφόσον σύμφωνα με τον ισχύοντα Νόμο 3685/2008, άρθρα 7, παρ.2 και 12 παρ.3, που προβλέπει οκταετή διάρκεια των Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων, το ΠΜΣ του Τμήματος λήγει το ακαδ. έτος 2010-2011. Αναμένεται η έκδοση του σχετικού ΦΕΚ.

των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου ανά ειδικευση δεν υπερβαίνει τους 20. Στην εισήγηση αυτή διατυπώνονται συνολικά οι προτάσεις των Τομέων σχετικά με τις δυνατότητες επίβλεψης μεταπτυχιακών σπουδαστών από μέλη ΔΕΠ των αντιστοιχών προγραμμάτων. Στις δυνατότητες αυτές λαμβάνονται υπόψη και οι ανάγκες εξυπηρέτησης των προγραμμάτων του ΙΚΥ, των κοινοτικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων ανταλλαγών του ΥΠ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ Δ.Β.Μ.Θ. Ο αριθμός των εισακτέων στο πρόγραμμα, απολύτως αντίστοιχος με τον αριθμό των μελών ΔΕΠ του Τμήματος, ορίζεται κατ' ανώτατο όριο σε 60.

Για να γίνει κάποιος δεκτός στο πρόγραμμα απαιτείται να έχει πτυχίο αντίστοιχου Τμήματος ελληνικού ή αναγνωρισμένου ομοταγούς ξένου πανεπιστημίου (κατωτέρω περιγράφεται η δυνατότητα εισόδου στο πρόγραμμα κατόχων άλλων πτυχίων) και να γνωρίζει επαρκώς μία από τις κύριες ευρωπαϊκές γλώσσες, και, εφόσον δεν είναι Έλληνας, και την ελληνική. Οι αιτήσεις υποβάλλονται στη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος στο διάστημα: 1-20 Ιουνίου και 1-10 Σεπτεμβρίου.

Ο αριθμός εισακτέων για το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012 ορίσθηκε ανά ειδικευση ως ακολούθως³:

Προϊστορική Αρχαιολογία	6 θέσεις
Κλασική Αρχαιολογία	7 θέσεις
Βυζαντινή Αρχαιολογία	5 θέσεις
Ιστορία της Νεότερης Τέχνης	2 θέσεις
Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας	7 θέσεις
Βυζαντινή Ιστορία	2 θέσεις
Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία	
Ιστορία Νέου Ελληνισμού (13ος αι.-1830)	3 θέσεις
Ιστορία Νεότερου Ελληνισμού (1830 - έως σήμερα)	3 θέσεις
Ευρωπαϊκή Ιστορία	2 θέσεις

(Ο αριθμός των εισακτέων για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 θα ορισθεί τέλη Ιουνίου 2012).

Α' Κύκλος: Η επιλογή των μεταπτυχιακών σπουδαστών γίνεται από επιτροπή καθηγητών κάθε προγράμματος υπό την εποπτεία της ΣΕΜΣ, ύστερα από γραπτή εξέταση που διεξάγεται κατά το τελευταίο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου και συνέντευξη που πραγματοποιείται κατά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Οκτωβρίου. Σε περίπτωση που παρέλθει η προθεσμία αυτή, την επιλογή αναλαμβάνει η ΣΕΜΣ. Η

³ Ο αριθμός των εισακτέων ανά γνωστικό αντικείμενο προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό του αριθμού των μελών ΔΕΠ εκάστου γνωστικού αντικειμένου (κατεύθυνσης) X 3, όσα δηλαδή είναι τα έτη φοίτησης των σπουδαστών Α' Κύκλου (2 έτη κανονικά+1 παράτασης) και μετά την αφαίρεση από το αποτέλεσμα αυτό του αριθμού των ενεργών μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου. Π.χ., εάν τα υπηρετούντα μέλη ΔΕΠ ενός γνωστικού αντικειμένου (μίας κατεύθυνσης) είναι 6 και οι ενεργοί μεταπτυχιακοί σπουδαστές 15, τότε ο αριθμός εισακτέων που προκύπτει είναι $6 \times 3 = 18 - 15 = 3$. Εάν ο συνολικός αριθμός των μεταπτυχιακών σπουδαστών Α' Κύκλου ισούται με 18, τότε δεν προβλέπεται καμία θέση για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο (κατεύθυνση). Ωστόσο, για γνωστικά αντικείμενα με ένα μέλος ΔΕΠ προβλέπεται η εισαγωγή 3 σπουδαστών κατ' έτος, εφόσον συμφωνεί το μέλος ΔΕΠ του αντίστοιχου γνωστικού αντικειμένου. Οι προτεινόμενες αναλογίες σπουδαστών ανά γνωστικό αντικείμενο δεν σημαίνουν ότι υποχρεωτικά κάθε διδάσκων ενός γνωστικού αντικειμένου αναλαμβάνει οπωσδήποτε από έναν σπουδαστή Α' Κύκλου ανεξάρτητα από την επιθυμία εξειδίκευσης του τελευταίου. Απλά οι αριθμοί που προκύπτουν αντιστοιχούν σε γνωστικά αντικείμενα.

γραφτή εξέταση αφορά στο ειδικό γνωστικό αντικείμενο σε θέματα συνθετικού χαρακτήρα που επιλέγονται από τους οικείους εξεταστές λίγο πριν από την εξέταση. Κατά τη συνέντευξη ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης που επιλέγουν επί της δεδομένης ύλης, καθώς και η δυνατότητά τους να πραγματοποιήσουν πρωτότυπη έρευνα. Συνεκτιμάται ο γενικός βαθμός του πτυχίου, και κυρίως των σχετικών προπτυχιακών μαθημάτων, η γνώση περισσότερων της μίας ξένων γλωσσών, η επίδοση σε σεμιναριακές εργασίες και, εφ' όσον υπάρχει, η ερευνητική δραστηριότητα. Στη συνέντευξη συμμετέχουν μέλη ΔΕΠ του γνωστικού αντικείμενου στο οποίο η/ο υποψήφιος/ος επιθυμεί να ειδικευτεί, των οποίων ο αριθμός συνιστάται να μην υπερβαίνει τους πέντε (5). Για τη γενική βαθμολογία ισχύει ποσοστό 50% στη γραπτή εξέταση και 50% στην προφορική συνέντευξη. Επίσης για την ένταξη θα πρέπει ο υποψήφιος να συγκεντρώσει μέσο όρο βαθμολογίας οκτώ (8).

Οι υπότροφοι του ΙΚΥ, οι υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, καθώς και οι αρχαιολόγοι υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (που έχουν προσληφθεί ή έχουν γίνει δεκτοί κατόπιν εξετάσεων) απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και κατά την προφορική συνέντευξη κρίνονται με βάση τον έλεγχο των γνώσεών τους στο αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευτούν, τα υπόλοιπα στοιχεία, καθώς και τη δυνατότητα προσαρμογής τους στο πρόγραμμα. Εάν η υποψηφιότητα συνοδεύεται από ικανό αριθμό σοβαρών επιστημονικών εργασιών, είναι δυνατή η απαλλαγή τους από σεμιναριακά μαθήματα του Α' Κύκλου.

Για την ένταξη στον Α' Κύκλο πτυχιούχων άλλων Τμημάτων προβλέπεται κατ' αρχάς επιλογή των υποψηφίων με ειδική συνέντευξη ελέγχου βασικής υποδομής στο κύριο γνωστικό αντικείμενο από την επιτροπή του σχετικού γνωστικού αντικείμενου. Οι επιλεγέντες, όχι περισσότεροι των δύο (2) ανά γνωστικό αντικείμενο, υποχρεούνται εντός ενός ακαδημαϊκού έτους να παρακολουθήσουν επιτυχώς τα ακόλουθα προπτυχιακά μαθήματα για δύο εξάμηνα: α) δύο μαθήματα κορμού, β) δύο μαθήματα ειδίκευσης και γ) ένα σεμιναριακό του σχετικού γνωστικού αντικείμενου. Μετά την επιτυχία τους στις εξετάσεις των παραπάνω μαθημάτων απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και προσέρχονται μόνο στην προβλεπόμενη και για τους υπόλοιπους υποψηφίους συνέντευξη· ελέγχονται οι γνώσεις των υποψηφίων σε τρία μαθήματα της ειδίκευσης και ανάλογα με τα αποτελέσματά της εντάσσονται οριστικά ή όχι στον Α' Κύκλο του ΠΜΣ. Σημειώνεται ωστόσο ότι οι υποψήφιοι έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τον τρόπο εξέτασης που ισχύει για τους πτυχιούχους Ιστορικών και Αρχαιολογικών Τμημάτων (γραπτές εξετάσεις και συνέντευξη) μετά από γραπτό αίτημά τους. Επισημαίνεται ότι δεν εισάγονται στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα (Α' και Β' Κύκλο) χωρίς εξετάσεις πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων που δεν έχουν πραγματοποιήσει σπουδές Α' Κύκλου. Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Α' Κύκλου άλλων Τμημάτων εντάσσονται στον Α' Κύκλο χωρίς γραπτές εξετάσεις, μόνο με συνέντευξη στο αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν και σύμφωνα με τη δυνατότητα απορρόφησης του γνωστικού αντικείμενου.

Αλλοδαποί υποψήφιοι, για κανονικής διάρκειας ένταξη στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, εντάσσονται στον Α' Κύκλο αφού πρώτα παρακολουθήσουν τα ακόλουθα προπτυχιακά μαθήματα για δύο εξάμηνα: α) δύο μαθήματα κορμού, β) δύο μαθήματα ειδίκευσης και γ) ένα σεμιναριακό του σχετικού γνωστικού αντικείμενου καθώς και μαθήματα δύο εξαμήνων της νεοελληνικής γλώσσας (υποχρεωτικά). Η συνέχιση στον Α' Κύκλο σπουδών προϋποθέτει επιτυχείς εξετάσεις όλων των

παραπάνω μαθημάτων στις κανονικές προπτυχιακές εξετάσεις. Ο αριθμός των αλλοδαπών σπουδαστών δεν είναι δυνατόν να υπερβαίνει τους δύο (2) ανά ειδικευση.

Αλλοδαποί υπότροφοι του ΙΚΥ και άλλων φορέων περιορισμένης (συνήθως δεκάμηνης) διάρκειας εγγράφονται στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα χωρίς περαιτέρω διαδικασία, εφόσον μέλος ΔΕΠ δηλώνει επίσημα ότι αποδέχεται την επίβλεψη ενός εκάστου για το διάστημα που διαρκεί η υποτροφία. Γίνονται δεκτοί μόνο για το διάστημα ισχύος της υποτροφίας τους.

Όσοι από τις παραπάνω κατηγορίες (υπότροφοι του ΙΚΥ, αρχαιολόγοι υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας και του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, που έχουν προσληφθεί ή έχουν γίνει δεκτοί κατόπιν εξετάσεων, πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων, αλλοδαποί πτυχιούχοι, κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων) ενταχθούν στο πρόγραμμα δεν συνυπολογίζονται στον αριθμό των εισακτέων.

Μεταπτυχιακοί σπουδαστές υπότροφοι προγραμμάτων κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ή συναφών ρυθμίσεων είναι δυνατόν να πραγματοποιούν, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, τμήμα των σπουδών τους, εντασσόμενοι ως υπεράριθμοι στο πρόγραμμα. Αντιστοίχως σπουδαστές του προγράμματος του Τμήματος, που εξασφαλίζουν κοινοτική υποτροφία κινητικότητας ή άλλη, μπορούν να πραγματοποιήσουν τμήμα των σπουδών τους σε κοινοτικό ή άλλο πανεπιστήμιο, συμβεβλημένο με το Πανεπιστήμιο Αθηνών, ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ.

5. Διδακτικό προσωπικό

Το διδακτικό προσωπικό του προγράμματος ορίζεται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 5 του νόμου 3685/2008.⁴ Οι εξωτερικοί συνεργάτες προτείνονται από το

⁴ Ν.3685/2008, Άρθρο 5

Παρ.1.α) Τη διδασκαλία των μαθημάτων και τις ασκήσεις στα Π.Μ.Σ. μπορούν να αναλαμβάνουν:

αα) Μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. του οικείου Τμήματος ή άλλων Τμημάτων του ίδιου ή άλλου Α.Ε.Ι., αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές, επισκέπτες καθηγητές, ειδικοί επιστήμονες ή διδάσκοντες βάσει του Π.Δ. 407/1980 (ΦΕΚ 112 Α'), οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος.

αβ) Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και έχουν επαρκή επιστημονική συγγραφική ή ερευνητική δραστηριότητα.

αγ) Επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, οι οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο του Π.Μ.Σ.

β) Με απόφαση της Γ.Σ.Ε.Σ. μπορεί να ανατίθεται επικουρικό έργο σε διδάσκοντες βάσει του Π.Δ. 407/1980 ή σε Καθηγητές Εφαρμογών των Τ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.ΑΙ.Τ.Ε., οι οποίοι κατέχουν τα εκ του νόμου προβλεπόμενα προσόντα, εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στον Κανονισμό Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ιδρύματος.

2. Τα μέλη Δ.Ε.Π. και Ε.Π. δεν επιτρέπεται να απασχολούνται αποκλειστικά σε Π.Μ.Σ., όπως ειδικότερα ορίζεται στον Κανονισμό.

4. Για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή, ο οποίος παρακολουθεί Π.Μ.Σ. που απονέμει Μ.Δ.Ε., ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ., ύστερα από πρόταση της Σ.Ε., ένα μέλος Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. ως επιβλέπων. Η Σ.Ε. και ο επιβλέπων έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου της πορείας των σπουδών του μεταπτυχιακού φοιτητή. Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών ιδρυμάτων, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, ή άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. μπορεί να ορίζονται συνεπιβλέποντες του μεταπτυχιακού φοιτητή. Για την εξέταση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ. του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', ή Γ', οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού

γνωστικό αντικείμενο στον αρμόδιο Τομέα, ο οποίος και εισηγείται στη ΣΕΜΣ. Οι επιμέρους ειδικεύσεις υποβάλλουν κατ' έτος στη ΣΕΜΣ τεκμηριωμένο πρόγραμμα με τα προσφερόμενα από μέλη ΔΕΠ και εξωτερικούς συνεργάτες μαθήματα, με τη θεματολογία, τη βιβλιογραφία και το χαρακτήρα της εκπαιδευτικής διαδικασίας την οποία σκοπεύουν να ακολουθήσουν. Η ΣΕΜΣ συζητεί τις προτάσεις, φροντίζει για τη συνοχή των προγραμμάτων της δέσμης και για τη δημιουργία των κατάλληλων όρων πραγματοποίησής τους.

6. Διοίκηση

Αρμόδια για την παρακολούθηση και το συντονισμό της λειτουργίας του ΠΜΣ είναι η Συντονιστική Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΣΕΜΣ), η οποία συγκροτείται από τους εκπροσώπους των επί μέρους προγραμμάτων (ως ανωτ. παρ. 2), τον Πρόεδρο του Τμήματος, τους Διευθυντές των Τομέων. Στη ΣΕΜΣ μετέχουν και εκπρόσωποι των Διατμηματικών Προγραμμάτων, στα οποία συμμετέχει το Τμήμα. Στις εργασίες της ΣΕΜΣ παρίστανται και δύο εκπρόσωποι των μεταπτυχιακών σπουδαστών, από όσους μετέχουν στη ΓΣΕΣ. Οι τελευταίοι δεν έχουν δικαίωμα ψήφου. Η ΣΕΜΣ συγκαλείται σε συνεδρίες από τον Διευθυντή/την Διευθύντρια Μεταπτυχιακών Σπουδών, θέση που καταλαμβάνει μέλος ΔΕΠ από τις δύο ανώτερες βαθμίδες με απόφαση της ΓΣΕΣ (Ν. 3685/2008, άρθρο 2, §δ) και την αντιπροσωπεύει στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών που λειτουργεί σε επίπεδο ΑΕΙ. Η ΣΕΜΣ εισηγείται τον αριθμό εισακτέων του επομένου έτους με τις αναλογίες για τους υποτρόφους του ΙΚΥ και των ανταλλαγών, επιλέγει τους σπουδαστές κατ' έτος, συντονίζει τα ετήσια προγράμματα της δέσμης, εισηγείται για την απονομή υποτροφιών και ασκεί γενικά εποπτεία της όλης λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών. Στο τέλος κάθε ακαδημαϊκού έτους υποβάλλει στη ΓΣΕΣ απολογισμό της πορείας του προγράμματος.

Η Γενική Συνέλευση Ειδικής Σύνοψης (ΓΣΕΣ) για τα μεταπτυχιακά του Τμήματος συνέρχεται τουλάχιστον τέσσερις φορές κάθε χρόνο. Επικυρώνει την εισήγηση της ΣΕΜΣ για τον αριθμό των εισακτέων, γνωστοποιεί στο ΙΚΥ και το ΥΠ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ Δ.Β.Μ.Θ τον αριθμό των υποτρόφων που μπορεί να εξυπηρετήσει το πρόγραμμα κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, επικυρώνει τις αποφάσεις της ΣΕΜΣ για την επιλογή των επιτυχόντων στις συνεντεύξεις, τη λειτουργία των προγραμμάτων, τη βαθμολογία των σπουδαστών και απονέμει τα μεταπτυχιακά διπλώματα. Επίσης, εξουσιοδοτεί τη ΣΕΜΣ για τη διεύθυνση των μεταπτυχιακών σπουδών κατά το ερχόμενο ακαδημαϊκό έτος και την αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων.

Η ΣΕΜΣ διαθέτει Γραμματεία με πλήρη απασχόληση. Η Γραμματεία τηρεί το μητρώο και το αρχείο των σπουδαστών καθώς και τα πρακτικά των συνεδριών της ΣΕΜΣ, εκδίδει τα αναγκαία πιστοποιητικά και διεκπεραιώνει την αλληλογραφία για τις μεταπτυχιακές σπουδές και τις συνδεδόμενες με αυτές ανταλλαγές σπουδαστών. Επίσης, προσφέρει γραμματειακή υποστήριξη στην οργάνωση των επιστημονικών εκδηλώσεων του ΠΜΣ.

διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος.

7. Διάρθρωση σπουδών

Τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας έχουν κοινή δομή προγράμματος.

Οι σπουδαστές παρακολουθούν υποχρεωτικώς τα σεμινάρια και συμμετέχουν ενεργώς στις δραστηριότητες του μεταπτυχιακού προγράμματος, καταρτίζουν δε το προσωπικό τους πρόγραμμα σε συνεργασία με τον επιβλέποντα τις σπουδές τους, ο οποίος ενημερώνει στη συνέχεια γραπτώς τη ΣΕΜΣ.

Επιβλέποντες ορίζονται μέλη ΔΕΠ που δέχονται να συμμετάσχουν στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και προσφέρουν στη διάρκεια των 4 εξαμήνων του Α΄ Κύκλου ένα τουλάχιστον σεμιναριακό μάθημα. Ο αριθμός μεταπτυχιακών σπουδαστών ανά επιβλέποντα δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 5, με εξαίρεση τα γνωστικά αντικείμενα που έχουν έως 3 μέλη ΔΕΠ. Οι επιβλέποντες επιλέγονται από την εξεταστική επιτροπή σε συνεργασία με τους επιτυχόντες.

Οι υποχρεώσεις των σπουδαστών κατανέμονται ως εξής:

Α΄ Κύκλος: Αποτελείται από 4 εξάμηνα (δύο έτη) στα οποία ο φοιτητής συμμετέχει σε 6 σεμινάρια, τα οποία απολήγουν σε υποβολή γραπτής σεμιναριακής εργασίας 20-25 σελίδων (7-8.500 λέξεων)⁵. Εντός πέντε μηνών από την ολοκλήρωση του εξαμήνου κατατίθεται από το διδάσκοντα η βαθμολογία στη Γραμματεία του ΠΜΣ. Μη επιτυχής ολοκλήρωση του σεμιναρίου συνεπάγεται επανάληψη του ίδιου ή άλλου σεμιναρίου. Από το σύνολο των σεμιναρίων τα τέσσερα πρέπει να προέρχονται από τον κατάλογο των μαθημάτων της ειδίκευσης στην οποία έχει εγγραφεί ο σπουδαστής ή συγγενών ειδίκευσεων ή από μαθήματα της ίδιας ειδίκευσης σε ομοταγές αναγνωρισμένο ίδρυμα της αλλοδαπής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα υπόλοιπα σεμινάρια μπορεί να προέρχονται από άλλες ειδίκευσεις του ΠΜΣ του Τμήματος. Ένα ή το πολύ δύο εξ αυτών υπάρχει δυνατότητα να προσφέρονται ως «ελεύθερες σεμιναριακές εργασίες» από μέλη ΔΕΠ του Τμήματός μας ή από εξωτερικούς συνεργάτες, με θέματα εξειδικευμένα, τα οποία δεν προσφέρονται στο Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σεμιναρίων. Ο επόπτης της «ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας» παρακολουθεί την εργασία του μεταπτυχιακού φοιτητή ανελλιπώς και συναντάται μαζί του ανά 15ήμερο. Η εργασία παρουσιάζεται γραπτή και ολοκληρωμένη σε ειδικό σεμινάριο στο τέλος του εξαμήνου ή στην επόμενη εξεταστική περίοδο. Ο μεταπτυχιακός φοιτητής Α΄ Κύκλου έχει δικαίωμα να εκπονήσει μία ή δύο το πολύ ελεύθερες σεμιναριακές εργασίες ανάλογα με την κρίση του επιβλέποντα. Σημειωτέον ότι οι εξωτερικοί συνεργάτες του ΠΜΣ, εάν προσφέρουν θέματα, τα οποία μπορεί να ενδιαφέρουν περισσότερους από έναν μεταπτυχιακούς φοιτητές, εντάσσονται στα σεμιναριακά μαθήματα του Τμήματος, όπως τούτο έχει αποφασισθεί και εγκριθεί από τη ΣΕΜΣ. Διευκρινίζεται ότι το ένα από τα σεμιναριακά μαθήματα μπορεί να έχει τη μορφή πρακτικής άσκησης. Τα σεμιναριακά μαθήματα που προσφέρονται ανά ειδίκευση στο πλαίσιο του ΠΜΣ του Τμήματος ανά διετία είναι τουλάχιστον 8. Η θεματολογία και η βιβλιογραφία των μαθημάτων περιέχονται στον παρόντα οδηγό σπουδών, ο οποίος διανέμεται στους σπουδαστές το πρώτο δεκαήμερο του

⁵ Η αντικατάσταση του αριθμού των μαθημάτων από 8 (οκτώ) σε 7 (επτά) (συμπεριλαμβανομένης και της διπλωματικής εργασίας) έχει εγκριθεί από τη Γ.Σ.Ε.Σ. του Τμήματος και τη Σύγκλητο του ΕΚΠΑ και έχει κατατεθεί στο ΥΠ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ Δ.Β.Μ.Θ. για την τελική έγκριση και δημοσίευση στο ΦΕΚ. Στην περίπτωση που η αντικατάσταση αυτή δεν εγκριθεί από το Υπουργείο τα μαθήματα παραμένουν 8 (οκτώ).

Οκτωβρίου. Κάθε σπουδαστής μπορεί να παρακολουθεί σε κάθε εξάμηνο τρία σεμιναριακά μαθήματα, σύμφωνα με το πρόγραμμά του, το οποίο διαμορφώνεται υπό την εποπτεία του επιβλέποντα. Κατά το τρίτο εξάμηνο αρχίζει η εκπόνηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ειδίκευσης (στο εξής ΜΔΕ). Ο Α΄ Κύκλος τερματίζεται με την υποβολή της Μ.Δ.Ε. με πρωτότυπες συμβολές, ενδεικτικές συνθετικής ικανότητας. Η συνεκτίμηση της επιτυχούς παρακολούθησης των σεμιναρίων και της Μ.Δ.Ε. οδηγεί στη χορήγηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης. Οι σεμιναριακές εργασίες αντιστοιχούν προς 10 πιστωτικές μονάδες (ECTS) η καθεμία και η διπλωματική προς 60.

Τα σεμινάρια είναι εξαμηνιαία. Διδάσκονται επί τριώρο κάθε εβδομάδα με ελάχιστο αριθμό οκτώ μαθημάτων ανά εξάμηνο. Κατά την έναρξη των μαθημάτων ο διδάσκων αναλύει το πρόγραμμα του σεμιναρίου, προσδιορίζει τα επί μέρους θέματα που θα εξετασθούν, κατανέμει τις υποχρεώσεις και τις εργασίες των μετεχόντων και υποδεικνύει την αναγκαία βιβλιογραφία.

Τα μαθήματα διεξάγονται στην ελληνική γλώσσα με δυνατότητα προσφοράς μαθημάτων στην αγγλική από επισκέπτη καθηγητή προερχόμενο από ΑΕΙ της αλλοδαπής.

Πρόγραμμα σεμιναρίων

Προϊστορική Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

- Θέματα εμβάθυνσης στην Παλαιολιθική και Μεσολιθική Εποχή
- Θέματα εμβάθυνσης στη Νεολιθική Εποχή
- Θέματα εμβάθυνσης στο Περιβάλλον των Προϊστορικών Χρόνων
- Θέματα εμβάθυνσης στην Πρώιμη Εποχή του Χαλκού
- Θέματα εμβάθυνσης στο Μινωικό Πολιτισμό
- Θέματα εμβάθυνσης στο Μεσοελλαδικό Πολιτισμό
- Θέματα εμβάθυνσης στο Μυκηναϊκό Πολιτισμό
- Θέματα εμβάθυνσης στον Κυπριακό Πολιτισμό
- Θέματα εμβάθυνσης στους Πολιτισμούς των Λαών της Εγγύς Ανατολής

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Αρχαιομετρία
- Διαχείριση Μνημείων
- Θρησκευσιολογία
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Αρχαία κείμενα
- Άλλα

Κλασική Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Πρώιμων Ιστορικών και Αρχαϊκών χρόνων
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Κλασικών Χρόνων
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών χρόνων
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχιτεκτονική

- Επιγραφική
- Νομισματική
- Αρχαία Κείμενα
- Αρχαία Ιστορία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Διαχείριση Μνημείων
- Αρχαιομετρία
- Γεωλογία
- Μουσειολογία
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Άλλα

Βυζαντινή Αρχαιολογία

Υποχρεωτικά

- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Παλαιοχριστιανικής περιόδου
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Βυζαντινής περιόδου
- Θέματα εμβάθυνσης στην Αρχαιολογία και Τέχνη της Μεταβυζαντινής περιόδου
- Βυζαντινή Ιστορία
- Βυζαντινή Φιλολογία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Νομισματική
- Επιγραφική
- Μουσειολογία
- Διαχείριση Μνημείων
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Θέματα Θεολογικής Ερμηνείας
- Άλλα

Ιστορία Τέχνης

Υποχρεωτικά

Ευρωπαϊκή Τέχνη

- Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη της Αναγέννησης
- Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του Μπαρόκ
- Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του 19ου αιώνα
- Θέματα εμβάθυνσης στην Τέχνη του 20ού αιώνα

Νεοελληνική τέχνη

- Θέματα εμβάθυνσης στην Επτανησιακή Τέχνη
- Θέματα εμβάθυνσης στην Ελληνική Ζωγραφική του 20ού αιώνα
- Θέματα εμβάθυνσης στη Γενιά του '30
- Η Ελληνική Εκδοχή των Αναζητήσεων της Μοντέρνας και Μεταμοντέρνας Τέχνης
- Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Αρχιτεκτονική

- Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Γλυπτική
- Θέματα εμβάθυνσης στη Νεοελληνική Χαρακτική
- Θέματα εμβάθυνσης στη Μεταπολεμική Τέχνη

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Διαχείριση μνημείων
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Άλλα

Ιστορία της Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας

Υποχρεωτικά

- Αρχαίοι, Κλασικοί Χρόνοι
- Ελληνιστικοί Χρόνοι
- Ρωμαϊκή Ιστορία
- Ο Κόσμος της Ύστερης Αρχαιότητος
- Αρχαία Ελληνική Φιλολογία
- Λατινική Φιλολογία
- Κλασική Αρχαιολογία
- Επιγραφική
- Νομισματική

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Ιστορία του Δικαίου
- Παπυρολογία
- Κοινωνιολογία, Πολιτειολογία
- Βυζαντινή Ιστορία
- Βυζαντινή Αρχαιολογία
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Άλλα

Βυζαντινή Ιστορία

Υποχρεωτικά

- Πρώιμη Βυζαντινή Περίοδος
- Μέση Βυζαντινή Περίοδος
- Ύστερη Βυζαντινή Περίοδος
- Διαχρονικά με έμφαση στην Ιστοριογραφία, Διπλωματική, Αγιολογία, Επιγραφική, Νομισματική, Παπυρολογία, Χαρτογραφία και Ιστορική Γεωγραφία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Βυζαντινή Φιλολογία
- Βυζαντινή Αρχαιολογία
- Βυζαντινή Τέχνη
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών

- Άλλα

Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία

Υποχρεωτικά

Νέου Ελληνισμού:

- Κοινωνικές, Οικονομικές, Ιστορικοανθρωπολογικές, Πολιτισμικές, Προσεγγίσεις της Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού κατά την περίοδο της βενετικής και οθωμανικής κυριαρχίας

Νεότερου Ελληνισμού

- Δημόσια Ιστορία
- Θεωρία της Ιστορίας
- Νεοελληνική Ιστορία: Ζητήματα Πηγών
- Νεοελληνική Ιστορία: Ζητήματα Μεθοδολογίας

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Ευρωπαϊκή Ιστορία
- Κοινωνική Ιστορία
- Βοηθητικές Επιστήμες της Ιστορίας
- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Άλλα

Ευρωπαϊκή Ιστορία

Υποχρεωτικά

- Πολιτική, κοινωνικοοικονομική και πολιτισμική ιστορία της Ευρώπης από το Μεσαίωνα ως τον 20ό αιώνα
- Λατινική Παλαιογραφία

Επιλεγόμενα

(προσφέρονται εναλλακτικά δύο ή περισσότερα, αλλά το Πρόγραμμα διατηρεί το δικαίωμα εισαγωγής και άλλων εξειδικευμένων σεμιναρίων)

- Εφαρμογές Νέων Τεχνολογιών
- Θεωρία της Ιστορίας
- Ιστοριογραφία
- Άλλα

Οι σπουδαστές καθορίζουν το πρόγραμμα των μαθημάτων τους σε συνεργασία με τον επιβλέποντα κατά τις ρυθμίσεις του εσωτερικού κανονισμού. Είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν ανελλιπώς τα σεμινάρια και να ακολουθούν τους κανονισμούς κάθε σεμιναρίου και τις οδηγίες του διδάσκοντος. Σπουδαστής που θα απουσιάσει αδικαιολογήτως πέραν των τριών συναντήσεων σε κάθε σεμινάριο χάνει το δικαίωμα της παρακολούθησής του. Οι σπουδαστές παρακολουθούν υποχρεωτικώς και τις διαλέξεις ή τις επιστημονικές συναντήσεις που οργανώνει η επιτροπή του προγράμματος. Τέλος, οι σπουδαστές, για λόγους ειδικής ενημέρωσης που επιβάλλει η κατεύθυνση σπουδών και μετά από απόφαση της ΣΕΜΣ, είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν εξειδικευμένα σεμινάρια ή και ειδικά προπτυχιακά μαθήματα σε άλλα Τμήματα του αυτού ή άλλου ΑΕΙ. Η παρακολούθηση

προπτυχιακών μαθημάτων δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση τα μεταπτυχιακά σεμινάρια.

Για να θεωρηθεί επιτυχής η παρακολούθηση σεμιναρίων ο σπουδαστής οφείλει να έχει συγκεντρώσει κατά μέσον όρο βαθμό οκτώ (8). Εάν δεν συγκεντρώσει το βαθμό αυτό στο ένα τρίτο των σεμιναρίων, τότε απορρίπτεται. Ο σπουδαστής δεν είναι δυνατόν να παρακολουθήσει το δεύτερο έτος, αν δεν έχει ολοκληρώσει την παρακολούθηση τουλάχιστον τεσσάρων σεμιναρίων κατά το πρώτο έτος. Ο Α΄ Κύκλος είναι δυνατόν να ολοκληρωθεί σε τρία έτη. Για κάθε επί πλέον εξάμηνο απαιτείται πρόταση του επιβλέποντα τις σπουδές.

Στο τέλος της φοίτησής του στον Α΄ Κύκλο σπουδών ο σπουδαστής καταθέτει εργασία στο κύριο μάθημα, επιστημονική και με συμβολές στην έρευνα, που η έκτασή της ορίζεται μεταξύ 40-50.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως πινάκων βιβλιογραφίας και λοιπών πινάκων και φωτογραφιών. Για την εξέταση της Μ.Δ.Ε. ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ. του Τμήματος τριμελής επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο επιβλέπων και δύο (2) άλλα μέλη Δ.Ε.Π. ή Ε.Π. ή ερευνητές των βαθμίδων Α΄, Β΄, Γ΄, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος (άρθρο 5, § 4, του νόμου 3685/2008). Εξάλλου, οι επιβλέποντες τις Μ.Δ.Ε. είναι υποχρεωμένοι εντός τριμήνου από την ημερομηνία κατάθεσης της τελικής μορφής της εργασίας στη γραμματεία του ΠΜΣ και εν συνεχεία στον επιβλέποντα να προτείνουν στη ΣΕΜΣ τον Β΄ και Γ΄ βαθμολογητή, για την κρίση της Μ.Δ.Ε. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη ΣΕΜΣ, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη. Η πρόταση για τον ορισμό του Β΄ και Γ΄ βαθμολογητή πρέπει να υποβάλλεται στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών τουλάχιστον ένα μήνα πριν από την 1η Ιουνίου και 1η Δεκεμβρίου εκάστου έτους, οπότε και εγκρίνονται οι Μ.Δ.Ε. Η Μ.Δ.Ε. Α΄ Κύκλου βαθμολογείται με το μέσο όρο της βαθμολογίας που προτείνουν οι τρεις βαθμολογητές. Σε περίπτωση απόκλισης πέραν των τριών βαθμών, επιλαμβάνεται του θέματος η Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών. Τέλος, ο βαθμός του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης προκύπτει με ποσοστό 50% από το βαθμό στις έξι σεμιναριακές εργασίες και 50% από το βαθμό της διπλωματικής εργασίας. Οι διπλωματικές εργασίες αξιολογούνται με βαθμό της κλίμακας από 8 (οκτώ) -10 (δέκα) με ενδιάμεσες διαβαθμίσεις. Επιτυχής θεωρείται η αποφοίτηση με συνολικό βαθμό όχι χαμηλότερο του 8 (οκτώ).

Όσοι σπουδαστές δεν ολοκληρώσουν τον Α΄ Κύκλο σε τρία έτη θεωρούνται ανενεργοί. Ο σπουδαστής είναι δυνατό να ενεργοποιηθεί μετά από αίτησή του και πρόταση του επιβλέποντα και υποχρεούται να ολοκληρώσει τον Α΄ Κύκλο σε ένα έτος.

Στο τέλος κάθε χρόνου προβλέπεται η οργάνωση ημερίδας κατά την οποία παρουσιάζονται με μορφή ανακοινώσεων οι εργασίες των μεταπτυχιακών σπουδαστών, καθώς και τα προσωρινά συμπεράσματα διδακτορικών διατριβών εν εξελίξει. Η ημερίδα αυτή είναι δημόσια και γνωστοποιείται, με κατάλληλο τρόπο, στα μέλη της αντίστοιχης επιστημονικής κοινότητας. Αντί ημερίδας είναι δυνατό να οργανώνονται κανονικής διάρκειας μεταπτυχιακά σεμινάρια Β΄ Κύκλου στα οποία οι υποψήφιοι διδάκτορες παρουσιάζουν ενώπιον και της τριμελούς επιτροπής τους την πορεία της εκπονούμενης διατριβής και τα προσωρινά συμπεράσματά τους.

Β΄ Κύκλος: Οι αιτήσεις για ένταξη στον Β΄ Κύκλο εξετάζονται δύο φορές το χρόνο, τον Ιούνιο και το Δεκέμβριο, στις τακτικές συναντήσεις της ΣΕΜΣ.

Η εισαγωγή στο Β΄ Κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών γίνεται ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ, η οποία πρέπει να συνεκτιμήσει:

- το σύνολο της βαθμολογίας στα σεμινάρια του Α΄ Κύκλου
- την αξιολόγηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ειδίκευσης
- την εισήγηση του επιβλέποντα τις σπουδές του φοιτητή (ο οποίος και θα προτείνει τα άλλα δύο μέλη της εξεταστικής επιτροπής)
- την τεκμηριωμένη πρόταση διδακτορικής διατριβής

Κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων, αντιστοίχων με τους πραγματοποιούμενους στο πρόγραμμα κλάδων, μπορούν ύστερα από απόφαση της ΣΕΜΣ και σχετική εισήγηση της εξεταστικής επιτροπής, η οποία σε συνέντευξη διερευνά τις δυνατότητες εκπόνησης από αυτούς διατριβής, να πραγματοποιήσουν μόνο το Β΄ Κύκλο σπουδών, εφόσον μέλος ΔΕΠ δέχεται να αναλάβει την εποπτεία τους. Οι αιτήσεις υποβάλλονται από 1-20 Νοεμβρίου και η συνέντευξη πραγματοποιείται κατά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Δεκεμβρίου. Επισημαίνεται ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την εισαγωγή στο Β΄ Κύκλο είναι η κατάθεση στη Γραμματεία του ΠΜΣ Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης Α΄ Κύκλου Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Η χρονική διάρκεια για την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τρία (3) πλήρη ημερολογιακά έτη από την ημερομηνία ορισμού της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής. Με σχετική απόφαση της Γ.Σ.Ε.Σ. μπορεί να προβλέπεται η παράλληλη παρακολούθηση και επιτυχής περάτωση οργανωμένου κύκλου μαθημάτων ή άλλες συναφείς δραστηριότητες (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 3β). Για να παραταθεί το διάστημα αυτό χρειάζεται αιτιολογημένη έκθεση του επόπτη της διδακτορικής διατριβής. Ο Κύκλος αυτός οδηγεί στην απόκτηση διδακτορικού διπλώματος.

Όσοι σπουδαστές δεν ολοκληρώσουν τη διατριβή τους σε πέντε χρόνια θεωρούνται ανενεργοί. Είναι δυνατό να ενεργοποιηθούν μετά από αίτησή τους και μετά από πρόταση της συμβουλευτικής επιτροπής και υποχρεούνται να υποβάλουν τη διατριβή τους σε δύο έτη. Ο υποψήφιος διδάκτορας έχει υποχρέωση, εφόσον τού ζητηθεί, να προσφέρει εκπαιδευτικές υπηρεσίες στο Τμήμα, στο οποίο εκπονεί τη διατριβή του (Ν. 3685/2008, άρθρο 9, §3δ), συμπεριλαμβανομένης και της φροντιστηριακής διδασκαλίας μετά από πρόταση του υπεύθυνου διδάσκοντος και έγκριση της Επιτροπής Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Οι σπουδαστές δικαιούνται να αναστείλουν τις σπουδές τους για σοβαρούς λόγους (στράτευση, ασθένεια, κ.ά.). Ο χρόνος της αναστολής δεν πρέπει να υπερβαίνει τα δύο έτη καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών τους (Α΄ και Β΄ Κύκλος): η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από τη σύμφωνη γνώμη του επιβλέποντα. Εξυπακούεται ότι ο χρόνος της αναστολής δεν πρέπει να συμπίπτει με το χρόνο της αδράνειας.

Οι υποψήφιοι διδάκτορες εκπονούν τη διδακτορική τους διατριβή με την παρακολούθηση τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής. Για κάθε υποψήφιο διδάκτορα ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ. τριμελής συμβουλευτική επιτροπή για την επίβλεψη και καθοδήγηση του υποψηφίου, στην οποία μετέχουν ένα (1) μέλος Δ.Ε.Π. του οικείου Τμήματος της βαθμίδας του καθηγητή, αναπληρωτή καθηγητή ή επίκουρου καθηγητή, ως επιβλέπων, και άλλα δύο (2) μέλη, τα οποία μπορεί να είναι μέλη Δ.Ε.Π. του ίδιου ή άλλου Τμήματος του ίδιου ή άλλου Πανεπιστημίου της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές Α.Ε.Ι., καθηγητές Α.Σ.Ε.Ι. ή μέλη Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.Α.Ι.Τ.Ε. ή ερευνητές των

βαθμίδων Α', Β', Γ' αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπονεί τη διατριβή του (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, §2). Με απόφαση της Γ.Σ.Ε.Σ. ορίζεται η γλώσσα συγγραφής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας ειδίκευσης ή της διδακτορικής διατριβής (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, §4γ).

Οι υποψήφιοι διδάκτορες είναι υποχρεωμένοι να συνεργάζονται με τα μέλη της τριμελούς επιτροπής και να υποβάλλουν κάθε χρόνο (άρθρο 9, § 3 στ) έκθεση για την πορεία της έρευνάς τους. Οι επιβλέποντες ενημερώνουν τη ΣΕΜΣ για την πορεία αυτή συμπληρώνοντας ειδική κατάσταση, που διανέμεται κάθε χρόνο από τη Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος και περιλαμβάνει τους Μ.Φ. Β' Κύκλου της ειδίκευσής τους. Παράλειψη εκ μέρους του υποψηφίου να καταθέσει έκθεση επί ένα χρόνο, χωρίς αιτιολογία, συνεπάγεται τη διαγραφή του από τον Β' Κύκλο. Ο υποψήφιος υποχρεούται επίσης να παρακολουθεί το πρόγραμμα ειδικών διαλέξεων ή μεταπτυχιακών σεμιναρίων Β' Κύκλου που ορίζει το πρόγραμμα.

Η έκταση της διδακτορικής διατριβής ορίζεται μεταξύ 120.000 - 160.000 λέξεων (περίπου 300-400 δακτυλόγραφες σελίδες) περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως πινάκων βιβλιογραφίας, λοιπών πινάκων, σχεδίων και φωτογραφιών.

Μετά την κατάθεση της διδακτορικής διατριβής που συνοδεύεται από υπεύθυνη δήλωση ότι κατατίθεται για πρώτη φορά, η τριμελής επιτροπή υποβάλλει εντός τριμήνου στη ΣΕΜΣ αίτηση συγκρότησης επταμελούς εξεταστικής επιτροπής, η οποία επικυρώνεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ. του Τμήματος. Αν η προθεσμία παρέλθει χωρίς αποτέλεσμα, το θέμα συζητείται στη Μεταπτυχιακή Επιτροπή, η οποία μπορεί να ορίσει αντικαταστάτη. Παράλληλα, η τριμελής εισηγητική επιτροπή υποβάλλει στη Γραμματεία του Τμήματος εισηγητική έκθεση η οποία διαβιβάζεται στα μέλη της εξεταστικής επιτροπής καθώς και στον υποψήφιο, 30 ημέρες πριν από την προφορική δοκιμασία του υποψηφίου. Για την τελική αξιολόγηση και κρίση της διατριβής του υποψηφίου διδάκτορα, μετά την ολοκλήρωση των υποχρεώσεών του, ορίζεται από τη Γ.Σ.Ε.Σ. επταμελής εξεταστική επιτροπή, στην οποία μετέχουν και τα μέλη της τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής. Τέσσερα (4) τουλάχιστον μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να είναι μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων τουλάχιστον δύο (2) πρέπει να ανήκουν στο οικείο Τμήμα. Τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής μπορεί να είναι μέλη Δ.Ε.Π. Πανεπιστημίων της ημεδαπής ή ομοταγών ιδρυμάτων της αλλοδαπής, αποχωρήσαντες λόγω ορίου ηλικίας καθηγητές Α.Ε.Ι., καθηγητές Α.Σ.Ε.Ι. ή μέλη Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. και της Α.Σ.Π.Α.Ι.Τ.Ε. ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' αναγνωρισμένου ερευνητικού κέντρου του εσωτερικού ή εξωτερικού, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Όλα τα μέλη της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής πρέπει να έχουν την ίδια ή συναφή επιστημονική ειδικότητα με αυτή, στην οποία ο υποψήφιος διδάκτορας εκπόνησε τη διατριβή του (νόμος 3685/2008, άρθρο 9, § 4α).

Η προφορική δοκιμασία του υποψηφίου είναι δημόσια και αναγγέλλεται με ανακοινώσεις και προσκλήσεις προς το διδακτικό προσωπικό, τους φοιτητές και τα μέλη της επιστημονικής κοινότητας. Δέον όπως έχει επίσημο και πανηγυρικό χαρακτήρα. Το πρακτικό της επταμελούς επιτροπής θα πρέπει να κατατίθεται στη Γραμματεία του ΠΜΣ και του Τμήματος.

8. Μεταδιδακτορικό

Η ΣΕΜΣ στη συνεδρία της 22-5-2003 αποφάσισε ότι το Τμήμα θα δέχεται στο πλαίσιο του ΠΜΣ να υιοθετεί μεταδιδάκτορες ερευνητές για τη διεξαγωγή της έρευνάς τους, εφόσον μέλος ΔΕΠ του Τμήματος αναλαμβάνει με γραπτή διαβεβαίωση την επίβλεψη εκάστου μεταδιδάκτορα ερευνητή μετά από αίτηση του υποψηφίου στην Επιτροπή Μεταπτυχιακών Σπουδών. Ο επόπτης μεταδιδακτορικής έρευνας θα πρέπει να προέρχεται από το ίδιο γνωστικό αντικείμενο με την αιτούμενη προς έρευνα ιστορική περίοδο. Η μεταδιδακτορική αυτή έρευνα μπορεί να διαρκέσει από ένα έως τρία ακαδημαϊκά έτη. Ο μεταδιδάκτορας ερευνητής οφείλει να καταθέτει γραπτή έκθεση της πορείας της έρευνάς του στο τέλος εκάστου ακαδημαϊκού έτους, συνοδευόμενη από σχετική έκθεση του επόπτη καθηγητή. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνάς του ο μεταδιδάκτορας ερευνητής καταθέτει στη γραμματεία του ΠΜΣ συνοπτική έκθεση των αποτελεσμάτων της, έκτασης τουλάχιστον 6.000 λέξεων, που θα δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ στο διαδίκτυο. Η πιστοποίηση της ολοκλήρωσης της έρευνας θα γίνεται μετά την υποβολή της τελικής έκθεσης. Οι μεταδιδάκτορες ερευνητές του Τμήματος οφείλουν να αναφέρουν τη συναφή ιδιότητά τους στις δημοσιεύσεις που πραγματοποιούν επί του αντικειμένου της έρευνάς τους.

Εάν η απορρέουσα από τη μεταδιδακτορική έρευνα μελέτη φθάσει σε στάδιο δημοσίευσης θα πρέπει να εγκρίνεται από τριμελή επιτροπή.

9. Μεταβατικές ρυθμίσεις

Ο κανονισμός αυτός ισχύει από το τρέχον ακαδημαϊκό έτος, δηλαδή 2010-11⁶. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές οι οποίοι φοιτούσαν στο προϋπάρχον Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος εντάχθηκαν αυτομάτως στο νέο πρόγραμμα. Οι σπουδαστές Β΄ Κύκλου συνεχίζουν υπό την καθοδήγηση των επιτροπών που έχουν ήδη ορισθεί.

Επισημαίνεται ότι οι εισαχθέντες έως και το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 ακολουθούν ως προς τον αριθμό των σεμιναριακών μαθημάτων τον έως τότε ισχύοντα (δηλ. 2009-2010) εσωτερικό κανονισμό του ΠΜΣ.

⁶ Η διάρκεια λειτουργίας του ΠΜΣ και η αντικατάσταση του αριθμού των μαθημάτων του Α΄ Κύκλου από 8 σε 7, που αναφέρονται στον κανονισμό αυτό, έχουν εγκριθεί από τη Γ.Σ.Ε.Σ. του Τμήματος και τη Σύγκλητο του ΕΚΠΑ και έχουν κατατεθεί στο ΥΠ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ Δ.Β.Μ.Θ. για την τελική έγκριση και δημοσίευση στο ΦΕΚ.

**ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
& ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ**

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
<p>ΥΕ/ΥΜΙΙΙ τάφοι και ταφές: Ομοιότητες και διαφορές, επιδράσεις και τοπικές πολιτισμικές ταυτότητες. <i>N. Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα – Λ. Πλάτων</i></p>	
<p>LH/LM III tombs and burials: Similarities and differences, influences and local cultural identities. <i>N. Polychronakou-Sgouritsa – L. Platon</i></p>	1101
<p>Θρησκεία και λατρευτικές πρακτικές στην προϊστορική Κρήτη και Κύπρο, με έμφαση στην Ύστερη Χαλκοκρατία. <i>E. Μαντζουράνη</i></p>	
<p>Religion and ritual practices in prehistoric Crete and Cyprus, with emphasis on the Late Bronze Age. <i>E. Mantzourani</i></p>	1103
<p>Αρχαιομετρικές προσεγγίσεις σε αρχαιολογικά και περιβαλλοντικά υλικά. <i>Λ. Καραλή – Γ. Μανιάτης</i></p>	
<p>Archaeometrical approaches in archaeological and environmental materials. <i>L. Karali – G. Maniatis</i></p>	1105
<p>Ταφική αρχαιολογία του Πρώιμου Αιγαίου. <i>Γ. Παπαδάτος</i></p>	
<p>Mortuary archaeology of the EBA Aegean. <i>G. Papadatos</i></p>	1145
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
<p>Η ιστορία της Προϊστορικής έρευνας κατά τον 19ο και 20ό αιώνα: Η Παλαιολιθική εποχή στην Ελλάδα και τη Βαλκανική. <i>Γ. Κουρτέση-Φιλιππάκη</i></p>	
<p>The history of the Prehistoric research during the 19th and 20th centuries: The Palaeolithic era in Greece and the Balkans. <i>G. Kourtessi-Philippakis</i></p>	1102
<p>Η Μεσοελλαδική Εποχή – μια μακρά περίοδος κρίσης; <i>Α. Χασιακού – Αργυράκη</i></p>	
<p>The Middle Helladic Period- a long period of crisis? <i>A. Hassiacou – Argyraki</i></p>	1104
<p>Η ανθρώπινη μορφή στη μικροτεχνία της Εποχής του Χαλκού στην ηπειρωτική Ελλάδα. <i>Α. Παπαδημητρίου-Γραμμένου</i></p>	
<p>The human figure in the works of minor art of the Bronze Age in mainland Greece. <i>A. Papadimitriou-Grammenou</i></p>	1106

Το παλάτι της Ereshkigal και της Περσεφόνης. Οι αντιλήψεις για τον Κάτω Κόσμο και τα ταφικά έθιμα στην Εγγύς Ανατολή (3^η-1^η χιλ. π. Χ.)

Κ. Κοπανιάς

The palace of Ereshkigal and Persephone. The image of the Underworld and the burial customs in the Near East (3rd-1st mill. B.C.)

K. Koranias

1108

ΝΑΓΙΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΟΥ-ΣΓΟΥΡΙΤΣΑ - ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΛΑΤΩΝ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: ΥΕ/ΥΜΙΙΙ τάφοι και ταφές: Ομοιότητες και διαφορές, επιδράσεις και τοπικές πολιτισμικές ταυτότητες.

Subject: LH/LM III tombs and burials: Similarities and differences, influences and local cultural identities.

Περίληψη: Κατά την τελευταία περίοδο της Ύστερης Χαλκοκρατίας, ολοκληρώνεται στο Αιγαίο η όσμωση ποικίλων πολιτισμικών εκφάνσεων και στοιχείων. Η γνωστή «μυκηναϊκή Κοινή» εξαπλώνεται και σε περιοχές με μακρά παράδοση πολιτισμού, όπως η Κρήτη. Οι περιορισμένες εξαιρέσεις, στις οποίες διακρίνονται ακόμη ιδιοτυπίες, περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τους τύπους των τάφων και τους τρόπους ταφής. Όμως και σε αυτό το επίπεδο, η στενή σχέση μεταξύ μινωικού και μυκηναϊκού στοιχείου φαίνεται να διαμορφώνει κοινές αποδοχές ως προς τα έθιμα ταφής και να οδηγεί σε ταφικούς τύπους που απαντούν τόσο στην Κρήτη όσο και στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Το πεδίο της «ταφικής αρχαιολογίας» είναι αυτό που προσφέρει τις περισσότερες και πιο ποικίλες πληροφορίες για την κοινωνία, την οικονομία, την άσκηση εξουσίας και τις σχέσεις μεταξύ των δύο περιοχών, κατά την κομβική αυτή περίοδο .

Summary: During the last period of the Late Bronze Age, osmose of various cultural aspects and features in the Aegean has been completed. The well known “Mycenaean koine” expands to areas already bearing a long local cultural tradition, such as Crete. Types of tombs and burial methods are among the limited exceptions where some peculiar features can be still noticed. Nevertheless, even there, the close connection between the Minoan and Mycenaean world appears to lead to common directions regarding burial customs and, also, to the formation of some identical types of tombs which occur both in the area of Crete and in the Mainland.

“Burial archaeology” offers the richer and most varied information on fields such as society, economy, administration and, also, on the contacts between the two areas, during this crucial period.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Alberti, L., *Οι νεκροπόλεις της Κνωσού κατά την Υστερομινωική ΙΙ-ΙΙΙΑ1 περίοδο*, Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Αθηνών 2004.
- Alberti, L., «The Late Minoan ΙΙ-ΙΙΙΑ1 Warrior Graves at Knossos: The Burial Assemblages», στο Cadogan, G. – Hatzaki, E. – Vasilakis, A (επιμ.), *Knossos: Palace, City, State*, BSA Studies 12, London 2004, 127 - 136.
- Belli, P., «Aspects of Monumental Funerary Architecture in LBA Crete» in Stampolidis, N. – Karageorghis, V. (επιμ.), *Sea Routes... Interconnections in the Mediterranean 16th – 6th c. BC. Proceedings of the International Symposium held at Rethymnon, Crete 2002*, Athens 2003, 325 - 336.
- Cavanagh, G. W. - Laxton, R. R., «Corbelled Vaulting in LMIII Tombs of Crete», *BSA* 77 (1982), 65 - 77.
- Cavanagh, W. - Mee, Chr., *A Private Place. Death in Prehistoric Greece*, SIMA CXXV, Jonsered 1998.
- Γρηγορόπουλος, Κ., *Ταφές Πολεμιστών στο νότιο Αιγαίο (τέλος ΜΕ-ΥΕΙΙΒ). Κοινωνική ταυτότητα, μαχητικό ήθος και ανακτορική εξουσία*, Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Αθηνών 2010.
- Evans, A., *The Prehistoric Tombs of Knossos, I and II*, London 1906.
- Ευαγγέλου, Γ. Ν., *Πρακτικές ταφής κατά τη Νεοανακτορική, Τελική Ανακτορική και Μετανακτορική περίοδο στην Κεντρική Κρήτη*, Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Αθηνών 2010.
- Hägg, R. - Nordquist, G. (επιμ.). *Celebrations of Death and Divinity in the Bronze Age Argolid*, Stockholm 1988.
- Gallou, Chr., *The Mycenaean Cult of Dead*, BAR International Series 1372, Oxford 2005.
- Laffineur, R. (επιμ.), *Thanatos.: les coutumes funéraires en Égée à l' âge du Bronze: actes colloque de Liège, 21 -23 avril 1986*, Aegaeum 1, Liège 1987.
- Lewartowski, K., *Late Helladic simple graves. A study of Mycenaean burial customs*, BAR International Series 878, Oxford 2000.
- Papademitriou, N., *Built Chamber Tombs of Middle and Late Bronze Age Date in Mainland Greece and the Islands*, BAR International Series 925, Oxford 2001.
- Pelon, Ol., *Tholoi, Tumuli et Cercles Funéraires*, Paris 1976.

Preston, L., «A Mortuary Perspective on Political Changes in Late Minoan II-III B Crete», *AJA* 108 (2004) 321 - 348.

ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Θρησκεία και λατρευτικές πρακτικές στην προϊστορική Κρήτη και Κύπρο, με έμφαση στην Ύστερη Χαλκοκρατία.

Subject: Religion and ritual practices in prehistoric Crete and Cyprus, with emphasis on the Late Bronze Age.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου αυτού είναι η διερεύνηση των θρησκευτικών αντιλήψεων και λατρευτικών πρακτικών των κοινωνιών της προϊστορικής Κρήτης και Κύπρου, ιδιαίτερα κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Το θέμα προσεγγίζεται σε δύο επίπεδα. Πρώτον, εξετάζονται τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα θέσεων, οι οποίες παραδοσιακά θεωρούνται ιεροί χώροι επί τη βάση της δομής και της σκευής τους. Στη δομή εγγράφονται στοιχεία όπως η οργάνωση του χώρου και η παρουσία σταθερών κατασκευών με ιερό χαρακτήρα, ενώ στην σκευή περιλαμβάνονται κινητά ευρήματα με εξειδικευμένη χρήση, όπως πήλινα και λίθινα αγγεία, ειδώλια κατασκευασμένα από διάφορα υλικά και άλλα. Σε δεύτερο επίπεδο μελετώνται οι σχετικές παραστάσεις στην εικονογραφία και οι ποικίλες ερμηνείες που έχουν εκφραστεί αναφορικά με το περιεχόμενό τους. Στον όρο εικονογραφία συμπεριλαμβάνονται κυρίως οι απεικονίσεις στη μεγάλη ζωγραφική, τη σφραγιδολογία, τα πήλινα ομοιώματα και/ή παραστάσεις σε άλλα μέσα.

Σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο θα συζητηθούν μία σειρά προβλημάτων, όπως η ταύτιση των επίσημων και ανεπίσημων χώρων λατρείας, οι ιδιότητες της θεότητας ή των θεοτήτων, ο χαρακτήρας των τελετουργιών και η ενδεχόμενη σύνδεση της θρησκείας με τις ομάδες άσκησης εξουσίας.

Summary: This seminar aims at the research of religious beliefs and ritual practices of the societies of prehistoric Crete and Cyprus, particularly during the Late Bronze Age. The subject is approached at two levels. First, the architectural remains of sites, traditionally considered as sacred places, on the basis of their design and equipment, are examined. The term design includes issues like the organization of space and the presence of structures with religious character, while equipment refers to objects of specialized use, as for instance clay and stone vessels, figurines made of different materials and other. At a second level, the relevant iconographic representations and the various interpretations suggested regarding their meaning, will be studied. The term iconography includes mainly representations on fresco paintings, seal engraving, the clay models and/or representations in other means.

Within this larger context a series of problems will be discussed: the identification of formal and informal areas of worship, the status of deity or deities, the character of the ceremonies and the possible association of religion with groups exercising power.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- CMS (Corpus der minoischen und mykenischen Siegel)*, ed. Matz, F. – Biesantz, H., Berlin 1964-2000, Mainz 2002-.
- Betancourt, P., *Introduction to Aegean Art*, Philadelphia 2007.
- Δημοπούλου-Ρεθεμιωτάκη, Ν., *Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου*, Αθήνα 2005.
- Gesell, G. C., *Town, Palace and House Cult in Minoan Crete*, SIMA 67, Gothenburg 1985.
- Hitchcock, L., *Minoan Architecture: A Contextual Analysis*, SIMA 155, Jonsered 2000.
- Hägg, R. (επιμ.), *The Function of "Minoan Villa"*, Stockholm 1997.
- Hägg, R. - Marinatos, N. (επιμ.), *The Function of the Minoan Palaces*, Stockholm 1987.
- Immerwahr, S. A., *Aegean Painting in the Bronze Age*, Philadelphia 1989.
- Koehl, R., *Aegean Bronze Age Rhyta*, Philadelphia 2006.
- Μαντζουράνη, Ε., *Η Αρχαιολογία της Προϊστορικής Κύπρου*, Αθήνα 2001.
- Μαντζουράνη, Ε., *Προϊστορική Κρήτη - Τοπογραφία και Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 2002.
- Marinatos, N., *Minoan Religion: Ritual, Image and Symbol*, Columbia, South Carolina 1993.

- Nilsson, M., *Minoan-Mycenaean Religion and its Survival in the Greek Religion*, Lund 1968 (2nd and rev. edition).
- Pararas, Y., *Immovable offertory installations in Late Bronze Age Cyprus*, SIMA Pocket-book 174, Säverlanden 2008.
- Preziosi, D. - Hitchcock, L., *Aegean Art and Architecture*, Oxford 1999.
- Rutkowski, B., *The Cult Places of the Aegean*, New Haven and London 1986².
- Webb, J. M., *Ritual Architecture, Iconography and Practice in Cypriot Bronze Age*, SIMA Pocket-book 75, Jonsered 1999.

ΛΙΛΙΑΝ ΚΑΡΑΛΗ – ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ

(Διευθυντής Ερευνών, Προϊστάμενος Εργαστηρίου Αρχαιομετρίας Δημόκριτου)

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Αρχαιομετρικές προσεγγίσεις σε αρχαιολογικά και σε περιβαλλοντικά υλικά.

Subject: Archaeometrical approaches in archaeological and environmental materials.

Περίληψη: Για τον προσδιορισμό της ηλικίας και της φύσης των αρχαιολογικών ευρημάτων –ιδίως όταν αυτά προέρχονται από την προϊστορική εποχή, για την οποία δεν υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες- η γνώση των δυνατοτήτων που η διεπιστημονική προσέγγιση προσφέρει είναι απαραίτητη. Θα αναπτυχθούν οι μέθοδοι χρονολόγησης οργανικών και ανόργανων υλικών και οι μέθοδοι προσδιορισμού προέλευσης λίθινων και κεραμικών κατασκευών και τεχνέργων, με στόχο την χρονολόγησή τους, τον προσδιορισμό της σύστασης και της πηγής προέλευσής τους.

Summary: The archaeologist has to be well informed about the possibilities offered by the interdisciplinary approach for the determination of the age and nature of the archaeological finds. This knowledge is imperative for those studying Prehistory due to the absence of written sources. The laboratory methods applied for the dating of organic and inorganic materials will be presented, together with the methods of detection of the origin of stone and ceramic structures and artifacts, aiming to date and detect the raw materials as well as their source of origin.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Facorellis, Y. – Maniatis, Y. – Kromer, B., «Apparent Radiocarbon Ages of Marine Mollusk Shells from a Greek Island: Calculation of the Marine Reservoir Effect in the Aegean Sea», *Radiocarbon* 40.2 (1998) 963-973.
- Facorellis, Y. - Maniatis Y., «The potential and accuracy of radiocarbon dating in the Palaeolithic Period», στο Bailey, G. N. – Adam, E. – Panagopoulou, E. – Perles, C. – Zachos, K., (επιμ.), *The Palaeolithic Archaeology of Greece and Adjacent Areas*, British School at Athens 1999, 221-231.
- Facorellis, Y. - Κυπάρρισι-Αποστολικά, Ν. – Maniatis, Y., «The cave of Theopetra, Kalambaka: Radiocarbon evidence for 50.000 years of human presence», *Radiocarbon* 43.2 (2001) 1029-1048.
- Φακορέλλης, Γ. – Μανιάτης, Γ., «Αποτελέσματα Χρονολόγησης Δειγμάτων με τη Μέθοδο του Άνθρακα 14», στο Χουρμουζιάδης, Γ.Χ. (επιμ.), *Δισπηλιό, 7500 χρόνια μετά*, Θεσσαλονίκη 2002, 289-294.
- Καραλή, Λ., *Λεξικό Αρχαιολογικών- Περιβαλλοντικών όρων*, Αθήνα 1998.
- Καραλή, Λ., *Περιβαλλοντική Αρχαιολογία*, Αθήνα 2005.
- Λυριτζής, Γ. – Μανιάτης, Γ., «Μελέτες Χρονολόγησης σε Ασβεστίτες και Οστά του Τεταρτογενούς», *Acta Anthropologica* 1 (1995) 65-84.
- Marketou, T. – Facorellis, Y. - Maniatis Y., «New Late Bronze Age Chronology for the Ialysos Region, Rhodes», *Mediterranean & Archaeometry Journal* 1.1 (2001) 19-30.
- Maniatis, Y. - Kromer, B., «Radiocarbon dating of the Late Neolithic –EBA Site of Mandalo, Macedonia, Greece», *Radiocarbon* 32 (1990) 149-153.
- Μανιάτης, Ι., «Αρχαιομετρία», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Larousse-Britannica* II (1985) 248-251.
- Μανιάτης, Γ. κ.ά., «Ραδιοχρονολογήσεις από τη Μεσημεριανή Τούμπα», στο Γραμμένος, Δ. Β. - Κώτσος, Σ. (επιμ.), *Ανασκαφή στον Προϊστορικό Οικισμό Μεσημεριανή Τούμπα Τριλόφου Ν. Θεσσαλονίκης*, Παράρτημα Ζ', Θεσσαλονίκη 2002, 441-442.
- Μανιάτης, Γ. κ.ά. «Αποτελέσματα ραδιοχρονολόγησης δειγμάτων από το νεολιθικό οικισμό Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης», στο Γραμμένος, Δ. Β. – Κώτσος, Σ. (επιμ.), *Σωστικές Ανασκαφές στο Νεολιθικό Οικισμό Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης*, Παράρτημα Θ', Θεσσαλονίκη 2002, 847.

- Πιλάλη-Παπαστερίου, Α. - Παπαευθυμίου-Παπανθίμου, Α. - Φακορέλλης, Γ. - Μανιάτης, Γ., «Προσδιορισμός ¹⁴C των Οικιστικών Φάσεων του Προϊστορικού Οικισμού στο Αρχοντικό Γιαννιτσών», στο Μπασιάκος, Ι. - Αλούπη, Ε. - Φακορέλλης, Γ. (επιμ.), *Αρχαιομετρικές Μελέτες για την Ελληνική Προϊστορία και Αρχαιότητα*, Αθήνα 2001, 27-35.
- Stratouli, G. – Facorellis, Y. – Maniatis, Y., «Towards understanding the transition between Late Neolithic and Chalkolithic in the Ionian, Western Greece», *Revue de l'Archéométrie Suppl. et Soc. Prehist. Fr. Mémoire* 26 (1999) 273-278.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΙΑΚΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η ιστορία της Προϊστορικής έρευνας κατά τον 19ο και 20ό αιώνα: Η Παλαιολιθική εποχή στην Ελλάδα και τη Βαλκανική.

Subject: The history of the Prehistoric research during the 19th and 20th centuries: The Palaeolithic era in Greece and the Balkans.

Περίληψη: Ο όρος «παλαιολιθικός» οφείλεται στον άγγλο J. Lubbock και εμφανίζεται για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Αρχαιολογία κατά το δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα, εποχή μεγάλων κοινωνικοοικονομικών ανακατατάξεων που σηματοδότησε η βιομηχανική επανάσταση. Στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης η έρευνα της Παλαιολιθικής εποχής άρχισε στα τέλη του 19^{ου} αι., αναπτύχθηκε όμως άμεσα ακολουθώντας τα ιστορικά γεγονότα (παγκόσμιοι και βαλκανικοί πόλεμοι κ.ά.) και τις επικρατούσες κατά χώρα οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές συνθήκες οι οποίες όριζαν με τη σειρά τους την αρχαιολογική πολιτική. Στόχος αυτού του σεμιναριακού μαθήματος είναι η διερεύνηση των διαδικασιών μέσα από τις οποίες διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε η αρχαιολογική σκέψη στην Ελλάδα και τη Βαλκανική σε σχέση με δύο καιρία ζητήματα της απώτερης προϊστορίας: την προέλευση και αρχαιότητα του ανθρώπου και την εμφάνιση των πρώτων ανθρωπίνων κοινωνιών.

Summary: The term «Palaeolithic» is attributed to J. Lubbock, who introduced it into European archaeology in the second half of the 19th century, a period of major socioeconomic changes involved by the industrial revolution. In the South-East Europe research on Palaeolithic started at the end of the 19th century but she has been inequally developed following the historical events (World and Balkan Wars etc.) and the economical, social and ideological conditions in each country, conditions which defined the archaeological politics. The aim of this seminar is to examine the process of the definition and evolution of the archaeological thought in Greece and the Balkans in relation to two basic questions of the ancient prehistory: the origin and antiquity of man and the emergence of the first human societies.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Bailey, D.W. – Panayotov, I. (επιμ.), *Prehistoric Bulgaria*, Madison 1995, 9-54.
- Bailey, G.N. *et al.* (επιμ.), *The palaeolithic archaeology of Greece and adjacent areas, Proceedings of the ICOPAG Conference, Ioannina, Athens 1999.*
- Βαλαβάνης, Π. (επιμ.), *Μεγάλες στιγμές της Ελληνικής Αρχαιολογίας*, Αθήνα 2007.
- Cohen, C. - Hublin, J.-J., *Boucher de Perthes 1788-1868 et les origines romantiques de la Préhistoire*, Paris 1989.
- Etienne, R. et F., *La Grèce antique. Archéologie d'une découverte*, Paris 1990.
- Grayson, D. K., *The establishment of Human Antiquity*, New York 1983.
- Groenen, M., *Pour une histoire de la préhistoire: le Paléolithique*, Grenoble 1994.
- Kourtessi-Philippakis, G., *Le Paléolithique de la Grèce continentale. Etat de la question et perspectives de recherche*, Paris 1986.
- Κουρτέση-Φιλίππáκη, Γ., «Η Παλαιολιθική εποχή στην Ελλάδα», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, τεύχη 58-61 (1996).
- Kourtessi-Philippakis, G., «Chasseurs-cueilleurs paléolithiques dans le monde égéen : veut-on de ces ancêtres?», στο: *Mythos: la préhistoire égéenne du XIXe au XXIe s. ap. J.-C., Actes de la table ronde internationale tenue à Athènes*, Athènes 2006, 245-256.
- Kourtessi-Philippakis, G., «Le Paléolithique et le Mésolithique», στο: Treuil, R. et al. (επιμ.), *Les civilisations égéennes du Néolithique et de l'Age du Bronze*, Paris 2008, 50-55.
- Kourtessi-Philippakis, G. (επιμ.), *La Préhistoire du Sud-Est européen. Traditions et innovations*, Paris 2008.

Ξένες Αρχαιολογικές Σχολές στην Ελλάδα. 160 χρόνια, Αθήνα 2005.

Πετράκος, Β., *Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία. Η ιστορία των 150 χρόνων της (1837-1987), Αθήνα 1987.*

Schnapp, A., *The discovery of the past: the origins of archaeology*, London 1996 (μτφρ. *Η κατάκτηση του παρελθόντος. Οι απαρχές της αρχαιολογίας*, Ηράκλειο 1998).

Trigger, B., *History of the archaeological thought*, Cambridge 1989 (μτφρ. *Μια ιστορία της αρχαιολογικής σκέψης*. Αθήνα 2005).

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ

Χειμερινό Εξάμηνο

Θέμα: Ταφική αρχαιολογία του Πρώιμου Αιγαίου

Subject: The Middle Helladic Period- a long period of crisis?

Περίληψη: Παρουσιάζονται τα αρχαιολογικά δεδομένα από τα νεκροταφεία της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού στο Αιγαίο: ταφική αρχιτεκτονική, χωρική οργάνωση των νεκροταφείων, ταφικά έθιμα και τελετές, κτερίσματα και τελετουργικός εξοπλισμός. Εξετάζονται κριτικά τα θεωρητικά σχήματα και οι τρόποι προσέγγισης που έχουν κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί για την ερμηνεία αυτών των δεδομένων. Αναλύονται οι δυνατότητες αλλά και οι περιορισμοί που υπάρχουν στη χρήση των ταφικών δεδομένων για την ανασύνθεση των αντιλήψεων, της δημογραφίας και της οργάνωσης των κοινωνιών στο Αιγαίο της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ.

Summary: The course deals with the archaeological record from the cemeteries of the Early Bronze Age Aegean: tomb architecture, spatial organization of cemeteries, mortuary practices, burial offerings, funerary rituals and ritual equipment. We critically examine theoretical schemes and methods of approach that have been implemented for the interpretation of the relevant evidence. We also discuss the potential and limitations in the use of mortuary data to reconstruct mortuary beliefs, demography and social organization of the Aegean communities in the 3rd millennium B.C.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Bloch, M. - Perry, J., *Death and the regeneration of life*, Cambridge 1982.
- Branigan, K., *Dancing with Death: Life and Death in Southern Crete, c. 3000-2000 BC.*, Amsterdam 1993.
- Branigan, K. (επιμ.), *Cemetery and Society in the Bronze Age*, Sheffield 1998.
- Broodbank, C., *An Island Archaeology of the Early Cyclades*, Cambridge 2000.
- Cavanagh, W. - Mee, C., *A Private Place: Death in Prehistoric Greece*, SIMA CXXV, Jonsered 1998.
- Chapman, R. - Randsborg, K., «Approaches to the archaeology of death», στο Chapman, R. - Kinnes, R.– Randsborg, K. (επιμ.) *The archaeology of death*, Cambridge 1981, 71-81.
- Danforth, L., *Death ritual in rural Greece*, Princeton, 1982.
- Doumas, C., *Early Bronze Age burial habits in the Cyclades*. SIMA XLVIII. Göteborg 1977.
- Laffineur, R. (επιμ.), *Thanatos: Les coutumes funéraires en Égée à l'Age du Bronze, Aegaeum 1*, Liège 1987.
- Laneri, N (επιμ.), *Performing Death: Social Analyses of Funerary Traditions in the Ancient Near East and Mediterranean*, Oriental Institute Seminars 3, Chicago 2007.
- Metcalf, P. - Huntington, R., *Celebrations of Death: the anthropology of mortuary ritual*, Cambridge 1991.
- Morris, I., *Ταφικά τελετουργικά έθιμα και κοινωνική δομή στην Κλασική Αρχαιότητα*, Ηράκλειο 1997.
- Parker Pearson, M., *The Archaeology of Death and Burial*, Stroud 1999.
- Pullen, D.J., «Mortuary practices in Early Bronze Greece: Identifying patterns of prehistoric behaviour», *AJA* 90 (1986) 178.
- Σακελλαράκης, Γ. - Σακελλαράκη, Ε., *ΑΡΧΑΝΕΣ. Μια νέα ματιά στη Μινωική Κρήτη*, Αθήνα 1997.
- Soles, J. F., *The Prepalatial Cemeteries at Mochlos and Gournia and the House Tombs of Bronze Age Crete*, *Hesperia* suppl. 24. Princeton 1992.
- Weiberg, E., *Thinking the Bronze Age: Life and Death in Early Helladic Greece, Boreas*. Uppsala Studies in Ancient Mediterranean and Near Eastern Civilizations 29, Uppsala 2007.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΧΑΣΙΑΚΟΥ-ΑΡΓΥΡΑΚΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η Μεσοελλαδική Εποχή – μια μακρά περίοδος κρίσης;

Subject: The Middle Helladic Period- a long period of crisis?

Περίληψη: Θα διερευνηθούν τα ρευστά χρονολογικά της όρια: οι απαρχές της μέσα στον Πρωτοελλαδικό κόσμο και το τέλος της με τη μετάβαση προς τον Μυκηναϊκό πολιτισμό. Θα αναζητηθεί ο χαρακτήρας και οι κοινωνικές δομές της μέσα από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, τα ταφικά έθιμα, τα μικρά ευρήματα και την κεραμική.

Summary: We will examine its not well-defined chronological limits: its origins within the Early Helladic world and its end with the transition to the Mycenaean civilization. We will investigate its character and social structures through the architectural remains, the burial practices, the small objects and the pottery.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Select Bibliography

Blackburn, E.T., *Middle Helladic Graves and Burial Customs, with Special Reference to Lerna in the Argolid*, Ph.D. Dissertation, University of Cincinnati, University Microfilms, Ann Arbor 1970.

Buck, R. J., «Middle Helladic Matt-painted Pottery», *Hesperia* 33 (1964) 231-313.

Boyd, M., *Middle Helladic and Early Mycenaean Mortuary Practices in the Southern and Western Peloponnese*, BAR Intern. Series 1009, Oxford 2002.

Felten, Fl. - Gaus, W. - Smetana, R. (επιμ.), *Middle Helladic Pottery and Synchronisms, Proceedings of the International Workshop held at Salzburg, Oct. 31st - Nov. 2nd, 2004*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 2007.

Forsen, J., *The Twilight of the Early Helladics. A study of the disturbances in East, Central and Southern Greece towards the end of the Early Bronze Age*, Jonsered 1997.

Kilian-Dirlmeier, I., «Reiche Gräber der Mittelhelladischen Zeit», στο Laffineur, R. - W. – Niemeier, D. (επιμ.), *Politeia. Society and State in the Aegean Bronze Age, Proceedings of the 5th International Aegean Conference / 5e Rencontre*

- égéenne internationale, University of Heidelberg, Archäologisches Institut, 10-13 April 1994, Vol. I, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique; University of Texas at Austin, Program in Aegean Scripts and Prehistory, Aegaeum 12, Liège 1995, 49-53.*
- Κορρές, Γ., «Ο τύμβος της Βοϊδοκοιλιάς και η γένεσις του τύπου του θολωτού τάφου της Ηπειρωτικής Ελλάδος», *Αρχαιολογικά Διατριβαί επί θεμάτων της Εποχής του Χαλκού, Αθηνά 21, Εν Αθήναις 1979-1984.*
- Laffineur, R. (επιμ.), *Transition. Le monde égéen du Bronze moyen au Bronze récent, Actes de la deuxième Rencontre égéenne internationale de l'Université de Liège, 18-20 avril 1988, Université de Liège, Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique, Aegaeum 3, Liège 1989.*
- Nordquist, G., *A Middle Helladic Village. Asine in the Argolid, Uppsala 1987.*
- Papadimitriou, N., *Built Chamber Tombs of Middle and Late Bronze Age Date in Mainland Greece and the Islands, BAR International Series 925, Oxford 2001.*
- Pelon, Ol., *Tholoi, Tumuli et Cercles Funéraires, Paris 1986.*
- Rutter, J.B. - S., *The Transition to Mycenaean. A stratified Middle Helladic II to Late Helladic IIA Pottery Sequence from Ayios Stephanos in Laconia, The Institute of Archaeology, The University of California, Los Angeles, Monumenta Archaeologica 4, Los Angeles 1976.*
- Rutter, J. B., «Review of Aegean Prehistory II. The Prepalatial Bronze Age of the Southern and Central Greek Mainland», *AJA 97 (1993) 745-797.*
- Rutter, J., «Addendum: 1993-1999», στο Cullen, Tr. (επιμ.), *Aegean Prehistory. A Review, AJA Suppl. I, Boston 2001, 148-155.*
- Zerner, C., *The Beginning of the Middle Helladic Period at Lerna, Ann Arbor 1979.*

ANNA ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ- ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η ανθρώπινη μορφή στη μικροτεχνία της Εποχής του Χαλκού στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Subject: The Human Figure in the Works of Minor Art of the Bronze Age in Mainland Greece.

Περίληψη: Σκοπός του σεμιναρίου είναι η μελέτη και η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο η ανθρώπινη μορφή παρουσιάζεται στα έργα της μικροτεχνίας, συγκεκριμένα στην ελεφαντουργία, κοσμηματοποιία, σφραγιδογλυφία, υαλόμαζα και άλλα. Εξετάζεται ο τρόπος της απεικόνισης σε συνδυασμό με το εκάστοτε υλικό, ο συσχετισμός με τον τρόπο απεικόνισης σε άλλες μορφές τέχνης και κυρίως η απόπειρα ερμηνείας του χαρακτήρα της ανθρώπινης μορφής (π.χ. θρησκευτικός, κοσμικός). Χρονικό πλαίσιο αποτελεί η Εποχή του Χαλκού και γεωγραφικό η ηπειρωτική Ελλάδα.

Summary: The aim of the seminar is the study and analysis of the way in which the human figure is represented in the works of minor art, specifically in ivory, jewellery, seals, glass-paste and other. Several aspects are assessed: the way of representation in the different materials, also in other categories of art and mainly the endeavor of interpreting the character of the human figure (e.g. religious, secular). The chronological frame is the Bronze Age and the geographical one is mainland Greece.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Βαρβαρρήγος, Α., *Το οδοντόφρακτον Μυκηναϊκόν κράνος*, Αθήναι 1981.
- Barnett, R.D., *Ancient Ivories in the Middle East and adjacent countries*, Jerusalem 1982.
- CMS (Corpus der minoischen und mykenischen Siegel)*, Berlin 1964-2000, Mainz 2002- .
- Fitton, J. L. (επιμ.), *Ivory in Greece and the Eastern Mediterranean from the Bronze Age to the Hellenistic period*, *British Museum Occasional Paper* 85, London 1992.
- Foster, P. K., *Aegean Faience of the Bronze Age*, New Haven and London 1979.
- Krzyszowska, O., *The Bone Industries of the Aegean Bronze Age: A Technological Study*, Bristol 1981 (αδημοσίευτη διατριβή).
- Krzyszowska, O., «Ivory in the Aegean Bronze Age: Elephant Tusk or hippopotamus ivory?», *BSA* 83 (1988) 209-233.
- Krzyszowska, O., *Ivory and related materials. An illustrated guide*, London 1990.
- Krzyszowska, O., *Aegean Seal. An Introduction*, BICS Supplement 85, London 2005.

Poursat, J. Cl., *Catalogue des Ivoires Mycéniens du Musée National d' Athènes*, Paris 1977.

Poursat, J. Cl., *Les Ivoires Mycéniens*, Paris 1977.

Σακελλαράκης, Γ., *Το ελεφαντόδοντο και η κατεργασία του στα Μυκηναϊκά χρόνια*, Αθήνα 1979.

Younger, J.G., *The iconography of the Late Minoan-Mycenaean sealstones and finger-rings*, Bristol 1988.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΠΑΝΙΑΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: *Το παλάτι της Ereshkigal και της Περσεφόνης. Οι αντιλήψεις για τον Κάτω Κόσμο και τα ταφικά έθιμα στην Εγγύς Ανατολή (3^η-1^η χιλ. π. Χ.).*

Subject: *The palace of Ereshkigal and Persephone. The image of the Underworld and the burial customs in the Near East (3rd-1st mill. B. C.).*

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η εξέταση των αντιλήψεων σχετικά με τον Κάτω Κόσμο και τα ταφικά έθιμα στην Εγγύς Ανατολή (Ανατολία, Συροπαλαιστίνη, Μεσοποταμία, Αίγυπτος) μέσα από τα σωζόμενα γραπτά κείμενα και τις αρχαιολογικές μαρτυρίες από την 3^η έως και το πρώτο μισό της 1^{ης} χιλιετίας π. Χ., καθώς και η αντιπαραβολή τους με το Αιγαίο. Ενδεικτικά θέματα: το ταξίδι της ψυχής προς τον Κάτω Κόσμο, η τοπογραφία του, οι θεοί και δαίμονες του, η κοινωνία του Κάτω Κόσμου, η μεταθανάτια μοίρα των νεκρών, η «μνήμη νεκρών», η λατρεία των νεκρών και ο αφηρωισμός τους, κριτήρια επιλογής ταφικών κτερισμάτων, ο τάφος ως μεταθανάτια κατοικία, η καύση των νεκρών κ.ά.

Summary: This seminar aims at the research of the image of the Underworld and the burial customs in the Near East (Anatolia, Levant, Mesopotamia, Egypt) through the available written and archaeological evidence from the 3rd to the 1st half of the 1st mil. B. C. and their comparison with the Aegean. Suggested research subjects: the journey of the soul to the Underworld, its topography, its Gods and Demons, the society of the Netherworld, the fate of the Dead, the memory/memorial of the Dead, the cult of

the Dead and their heroisation, criteria for the selection of the grave offerings, the grave as a posthumous house, cremation and other.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Assmann, J., *Death and Salvation in Ancient Egypt*, Ithaca/London 2005.
- Cohen, A. C., *Death rituals, ideology, and the development of early Mesopotamian kingship: toward a new understanding of Iraq's royal cemetery of Ur*, Leiden 2005.
- Edmonds, R. G., *Myths of the underworld journey: Plato, Aristophanes, and the 'Orphic' gold tablets*, Cambridge 2004.
- Ikram, S., *Death and Burial in Ancient Egypt*, London 2003.
- Katz, D., *The Image of the Netherworld in Sumerian Sources*, Bethesda 2003.
- Kruger, P. A., «Symbolic Inversion in Death: Some Examples from the Old Testament and the Ancient Near Eastern World» *Verbum & Ecclesia* 26.2 (2005) 398-411.
- Laneri, N. - Morris, E.F. (επιμ.), *Performing death: social analyses of funerary traditions in the ancient Near East and Mediterranean*, Chicago 2007.
- Lee, N. C. - Mandolfo, C. (επιμ.), *Lamentations in Ancient and Contemporary Cultural Contexts*, Society of Biblical Literature Symposium Series, Atlanta 2008.
- Penglass, C., *Greek Myths and Mesopotamia*, London 1994.
- Sourvinou-Inwood, C., *Reading "Greek Death. To the End of the Classical Period"*, Oxford 1995.
- Vermeule, E., *Aspects of Death in Early Greek Art and Poetry*, Berkeley-Los Angeles-London 1979.
- West, M. L., *The East Face of Helicon. West Asiatic Elements in Greek Poetry and Myth*, Oxford 1997.

ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Ζητήματα της αρχαίας ζωγραφικής. <i>Ο. Παλαγγιά</i>	
Aspects of ancient painting. <i>O. Palagia</i>	1107
Θέματα Αρχιτεκτονικής και Τοπογραφίας των Αθηνών από την Κλασική εποχή έως και την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας III. <i>Ε. Πέππα-Παπαϊωάννου</i>	
Topics from the Athenian Architecture and Topography from the Classical to the Roman Period III. <i>E. Peppra-Papaioannou</i>	1109
Πού ανεγείρονταν τα εικονιστικά αγάλματα κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους; <i>Στ. Κατάκης</i>	
Where were portrait-statues erected during the Roman Period? <i>St. Katakis</i>	1111
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Νησιωτικά ιερά και λατρείες των Πρώιμων Ιστορικών Χρόνων: Νεώτερα δεδομένα. <i>Ν. Κούρου</i>	
Island sanctuaries and cults of the Early Iron Age: Recent developments. <i>N. Kourou</i>	1110
Πολιτική προπαγάνδα στα Πανελλήνια Ιερά. <i>Π. Βαλαβάνης</i>	
Political propaganda in the Panhellenic Sanctuaries. <i>P. Valavanis</i>	1112
Η αρχιτεκτονική της αρχαίας Αλεξάνδρειας. <i>Χρ. Κανελλόπουλος</i>	
The architecture of ancient Alexandria. <i>Chr. Kanellopoulos</i>	1114

ΟΛΓΑ ΠΑΛΑΓΓΙΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ζητήματα της αρχαίας ζωγραφικής.

Subject: Aspects of ancient painting.

Περίληψη: Οι αρχαίες πηγές μας μεταφέρουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την μεγάλη ζωγραφική της κλασσικής Ελλάδας και τους κυριώτερους εκπροσώπους της (Πολύγνωτος, Παρράσιος, Πausίας, Νικίας κ.α.). Τον 5^ο αι. π. Χ. η ζωγραφική άνθισε στην Αθήνα ενώ τον 4^ο στην Σικυώνα και αργότερα στη Μακεδονία και την Αλεξάνδρεια. Η μνημειώδης ζωγραφική ήταν σε ξύλινους πίνακες. Σήμερα σώζονται μόνο τοιχογραφίες. Αντίγραφα αρχαίων αριστουργημάτων βρίσκουμε στις βίλλες της Καμπανίας. Στις παρυφές του ελληνικού κόσμου σώζονται δείγματα ζωγραφικής στη Βουλγαρία (Θράκη) και την Τουρκία (Φρυγία, Λυκία). Ταπεινότερα έργα είναι οι γραπτές επιτύμβιες στήλες από τον αττικό Κεραμεικό, τις Παγασές, τη Βεργίνα κ.ά.

Summary: The literary sources preserve priceless information on monumental painting in Classical Greece and the most famous painters of antiquity (Polygnotos, Parrhasios, Pausias, Nikias etc). Athens was the major artistic centre of the 5th c. B.C., whereas Sicyon flourished in the 4th, and Macedonia and Alexandria in the Hellenistic period. Monumental painting was on wooden panels but only wall-paintings have come down to us. The Roman villas of Campania house reproductions of famous Greek paintings. We also have wall-paintings on the fringes of the Greek world, Bulgaria (Thrace) and Turkey (Phrygia, Lycia). More modest works are the painted funerary stelai from the Kerameikos of Athens, Pagasai, Vergina and other.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Borza, E. N. - Palagia, O., *JdI* 122 (2007) 81-125.

Brecoulaki, C., *La peinture funéraire de Macédoine*, Paris 2006.

Descamps-Lequine, S. (επιμ.), *Peinture et couleur dans le monde grec antique*, Paris 2007.

Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, Μ., *Πέλλης 1*, Αθήνα 2007.

Ling, R., *Roman Painting*, Cambridge 1991.

Mazzoleni, D., *Domus: Wall Painting in the Roman House*, Malibu 2004.

- Mellink, M. J., *Kizilbel*, Philadelphia 1998.
- Pondradolfo, A., *La pittura parietale in Macedonia e Magna Grecia*, Salerno 2002.
- Rhomiopoulou, K. – Schmidt-Dounas, B., *Das Palmettengrab in Lefkadia*, Mainz 2010.
- Robertson, M., *A History of Greek Art*, Cambridge 1975.
- Σαατσογλου-Παλιαδέλη, Χ., *Τα επιτάφια μνημεία από τη Μεγάλη Τούμπα της Βεργίνας*, Θεσσαλονίκη 1984.
- Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, Χ., *Βεργίνα, Ο τάφος του Φιλίππου. Η τοιχογραφία με το κονήγι*, Αθήνα 2004.
- Τσιμπίδου-Αυλωνίτη, Μ., *Μακεδονικοί τάφοι στον Φοίνικα και τον Άγιο Αθανάσιο Θεσσαλονίκης*, Αθήνα 2005.
- Valeva, J., *The Painted Coffers of the Ostrusha Tomb*, Sofia 2005.
- Venit, M. S., *Monumental Tombs in Ancient Alexandria*, Cambridge 2002.
- Zhivkova, L., *Das Grabmal von Kasanlak*, Recklinghausen 1973.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΕΠΠΑ-ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Θέματα Αρχιτεκτονικής και Τοπογραφίας των Αθηνών από την Κλασική εποχή έως και την περίοδο της Ρωμαϊοκρατίας, III.

Subject: Topics from the Athenian Architecture and Topography from the Classical to the Roman Period, III.

Περίληψη: Το σεμινάριο περιλαμβάνει μελέτη αποσπασματικού αρχιτεκτονικού υλικού με σκοπό την συγγραφή πρωτότυπων δοκιμίων.

Summary: The seminar includes the study of fragmentary architectural material intended for written documented contributions.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Adam, J.-P., *La construction romaine²*, Paris 1989.

Αρχείον των Μνημείων των Αθηνών και της Αττικής (2 τόμοι), Αθήνα 1992-1993.

- Bauer, H., *Korinthische Kapitelle des 4. und 3. Jahrhunderts v. Chr.*, Berlin 1973.
- Börker, Ch., *Blattkelchkapitelle*, Berlin 1965.
- Dinsmoor, W. B., *The Architecture of Ancient Greece*³, London 1975.
- Ginouvés, R. - Martin, R., κ.ά., *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine*, I - III, Athènes-Rome 1985.
- Hellmann, M. Chr., *L'architecture grecque. I Les principes de la construction*, Paris 2002.
- Hesberg, H. v., *Konsolengeisa des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit*, RM 24. *Ergh.*, Mainz 1980.
- Κορρές, Μ. - Μπούρας, Χ., *Μελέτη Αποκαταστάσεως του Παρθενώνος*, Αθήνα 1983.
- Müller-Wiener, W., *Η Αρχιτεκτονική στην Αρχαία Ελλάδα*, Θεσσαλονίκη 1995.
- Ορλάνδος, Α. Κ., *Τα Υλικά Δομής των Αρχαίων Ελλήνων και οι Τρόποι Εφαρμογής αυτών*, Αθήνα² 2004.
- Τανούλας, Γ. - Ιωαννίδου, Μ., *Μελέτη Αποκαταστάσεως των Προπυλαίων*, Αθήνα 2002.
- Travlos, J., *Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen*, Tübingen 1971.
- Wesenberg, B., *Kapitelle und Basen. Beobachtungen zur Entstehung der griechischen Säulenformen*, Düsseldorf 1971.
- Willers, D., *Hadrians panhellenisches Programm*, Basel 1990.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Ε. ΚΑΤΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Πού ανεγείρονταν τα εικονιστικά αγάλματα κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο;

Subject: Where were portrait-statues erected during the Roman Period?

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η διερεύνηση των χώρων όπου κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους ανιδρύονταν τα εικονιστικά αγάλματα, τόσο του αυτοκράτορα και των μελών της αυτοκρατορικής οικογένειας, όσο και των ιδιωτών. Θα ερευνηθεί ο σκοπός και στόχος που επιτελούσαν τα εικονιστικά έργα στον δημόσιο και ιδιωτικό χώρο (αγορές, θέατρα, γυμνάσια, λουτρά, επαύλεις κ.ά). Ιδιαίτερες ομάδες αποτελούν τα αυτοκρατορικές εικόνες που είχαν λατρευτική χρήση και οι εικονιστικές παραστάσεις σε ταφικά μνημεία. Πεδίο μελέτης θα αποτελέσουν επίσης οι

εικονογραφικοί τύποι που χρησιμοποιούνται και οι λόγοι που ωθούν στη επιλογή τους. Η έρευνα θα επικεντρωθεί στον ελληνικό χώρο σε συνάρτηση πάντα με το πολιτικό κέντρο της περιόδου, τη Ρώμη, αλλά και με άλλες επαρχίες της αυτοκρατορίας, κυρίως τη Μ. Ασία.

Summary: The aim of this seminar is to survey the places where in Roman times the portrait-statues of the emperor and the members of the imperial family, but also of ordinary people, were erected. We are going to study the target and the purpose that the portrait statues fulfil both in public and in private spaces (forums, theatres, gymnasia, baths, villas and other). The cult statues of the emperors and the grave monuments with portraits form a distinct group. We will also examine the iconographic types of portrait statues and the reasons for their choice. Our research will focus on the Greek mainland, in connexion with other provinces of the empire, especially Asia Minor, as well as with the political centre of the period, Rome.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Αδάμ-Βελένη, Π., *Τα Καλίνδοια. Μία αρχαία πόλη στη Μακεδονία*, Κατάλογος έκθεσης στο Μουσείο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2008.
- Bauer, F. A., *Stadt, Platz und Denkmal in der Spätantike*, Mainz 1996.
- Bol, R., *Das Statuenprogramm des Herodes-Atticus-Nymphäums*, Olympische Forschungen XV, Berlin 1984.
- Ευαγγελίδης, Β., *Η Αγορά των πόλεων της Ελλάδας από τη ρωμαϊκή κατάκτηση ως τον 3^ο αι. μ.Χ.*, Θεσσαλονίκη 2010.
- Fejfer, J., *Roman Portraits in Context*, Berlin-N.York 2008.
- Hitzl, K., *Die kaiserzeitliche Statuenausstattung des Metroon*, Olympische Forschungen XIX, Berlin 1991.
- Højte, J. M., *Roman Imperial Statue Bases from Augustus to Commodus*, Aarhus 2005.
- Καραναστάση, Π., «Ζητήματα της εικονογραφίας και της παρουσίας των Ρωμαίων αυτοκρατόρων στην Ελλάδα», *AE* (1995) 209-226.
- Κατάκης, Στ. Ε., *Επίδαυρος. Η πλαστική των ρωμαϊκών χρόνων από το Ιερό του Απόλλωνος και του Ασκληπιού*, Αθήνα 2002.
- Niemeyer, H. G., *Studien zur statuarischen Darstellung der römischen Kaiser*, MAR VII, Berlin 1968.

- Rose, C. B., *Dynastic Commemoration and Imperial Portraiture in the Julio-Claudian Period*, Cambridge 1997.
- Smith, R. R. R. – Lenaghan, J. L. (επιμ.), *Aphrodisias'tan Roma Portreleri. Roman Portraits from Aphrodisias*, Κατάλογος έκθεσης στο Μουσείο Yeni Kredi Nedim Tör, Κωνσταντινούπολη 26.9.08-25.1.09, Istanbul 2008.
- Stewart, P., *Statues in Roman Society: Representation and Response*, Oxford 2010.
- Στεφανίδου-Τιβεριού, Θ., *Το μικρό τόξο του Γαλερίου στη Θεσσαλονίκη*, Αθήνα 1995.
- Zanker, P., *Ο Αύγουστος και η δύναμη των εικόνων*, Αθήνα 2006.

NOTA ΚΟΥΡΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Νησιωτικά ιερά και λατρείες των Πρώιμων Ιστορικών Χρόνων: Νεώτερα δεδομένα.

Subject: Island sanctuaries and cults of the Early Iron Age: Recent developments.

Περίληψη: Το σεμινάριο επιδιώκει την κατανόηση των κυκλαδικών χώρων λατρείας της Πρώιμης εποχής του Σιδήρου, καθώς και των ραγδαίων εξελίξεων που οδηγούν από τις λατρείες της εποχής του Χαλκού στο Ολυμπιακό Δωδεκάθεο της Κλασικής Ελλάδας. Μετά από μια σύντομη επισκόπηση των γνωστών κυκλαδικών ιερών της περιόδου, το σεμινάριο επικεντρώνεται σε ορισμένες λατρείες και ιερά, τα οποία προσφέρουν νέα στοιχεία για πολλές όψεις των θρησκευτικών και κοινωνικών εξελίξεων κατά την Πρώιμη εποχή του Σιδήρου.

Summary: The seminar aims at the understanding of Early Iron Age cult places in the Cyclades and their rapid changes that transformed Bronze Age religion to the Classical religion of the Olympian Gods. Following a brief survey of the main Cycladic sanctuaries of the period, the seminar concentrates on some distinct sanctuaries and cults that offer new evidence for various aspects of religious and social evolution during that period.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Select Bibliography

- Alcock, S. – Osborne, R. (επιμ.), *Placing the Gods. Sanctuaries and Sacred Space in Ancient Greece*, Oxford 1994.
- Badisches Landesmuseum Karlsruhe (επιμ.), *Zeit der Helden. Die “dunkle Jahrhunderte” Griechenlands 1200-700 v. Chr.*, Karlsruhe 2009.
- Burkert, W., *Αρχαία Ελληνική Θρησκεία*, Αθήνα 1993.
- De Polignac, F., *Η Γέννηση της αρχαίας ελληνικής πόλης*, Αθήνα 2000.
- Gallet de Santerre, H., *Délos primitive et archaïque*, Paris 1958.
- Hägg, R. – Alroth, B. (επιμ.), *Greek Sacrificial Ritual, Olympian and Chthonian*, Stockholm 2005.
- Langdon, S., *From Pasture to Polis*, Columbia Missouri 1993.
- Langdon, S. (επιμ.), *New Light on a Dark Age*, Columbia and London 1997.
- Linders, T. – Nordquist, G. (επιμ.), *Gifts to the Gods, Boreas 15*, Uppsala 1987.
- Vermeule, E., *Götterkult, Arc. Hom. III*, Göttingen 1974.

ΠΑΝΟΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Πολιτική προπαγάνδα στα πανελλήνια ιερά.

Subject: Political propaganda in the Panhellenic Sanctuaries.

Περίληψη: Στα πανελλήνια ιερά εκδηλώνονται με τον χαρακτηριστικότερο τρόπο οι προσπάθειες επηρεασμού του θείου, του ιερατείου, των πιστών, της άρχουσας τάξης αλλά και της πανελλήνιας κοινής γνώμης, με στόχο την ενίσχυση της πολιτικής ισχύος και τη στήριξη των επιδιώξεων προσώπων, αριστοκρατικών ή βασιλικών γενών και πόλεων - κρατών

Θα μελετηθούν οι αναθηματικές πρακτικές, όπως το είδος, η μορφή και η προέλευση των αναθημάτων κατά εποχές, χαρακτηριστικά δημόσια και ιδιωτικά αναθήματα, καθώς και οι στόχοι που υπηρετούνται με την ανάθεσή τους. Θα ανιχνευθούν επίσης οι αντανάκλασεις συγκεκριμένων ιστορικών και πολιτικών δεδομένων, όπως εμφανίζονται σε αρχιτεκτονικά, πλαστικά και πήλινα αναθήματα των πανελληνίων ιερών.

Τελικά, θα γίνει προσπάθεια να διαφανεί η εξέλιξη των τρόπων με τους οποίους εκδηλώνεται μέσα στα πανελλήνια ιερά η πολιτική προπαγάνδα και ο ανταγωνισμός στην αρχαία Ελλάδα από τους πρώιμους ιστορικούς μέχρι και τους ρωμαϊκούς αυτοκρατορικούς χρόνους.

Summary: Panhellenic sanctuaries provide the most characteristic mirror for the study of many aspects of ancient Greek history, society, cult and art. The seminar will focus especially on the practices for exerting influence on the divine, priesthood, believers and ruling classes, as well as on public opinion, aiming at the reinforcement of political power of individuals, aristocratic families or city-states.

Votive practices, form, and origin of votive offerings in various periods will be studied, as well as the aims of their commission. Reflections of particular historical and political cases, appearing in architectural, sculptural and clay offerings will also be traced.

Finally, there will be an attempt to reveal the evolution of means, through which propaganda and political rivalry are manifested in the panhellenic sanctuaries from the early historical till the imperial period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Βαλαβάνης, Π., *Ιερά και αγώνες στην αρχαία Ελλάδα*, Αθήνα 2004.
- Bringmann, K. - von Steuben, H., *Schenkungen hellenistischen Herrscher an griechische Städte und Heiligtümer*, Berlin 1995.
- Christesen, P., «The Transformation of Athletics in 6th c. Greece», στο Schaus, G. – Wenn, St. (επιμ.), *Onward to the Olympics. Historical Perspectives of the Olympic Games*, Waterloo/Ont. 2007, 59-68.
- Hellström, P. - Alroth, B. (επιμ.), *Religion and Power in the Ancient Greek World*, Uppsala-Stockholm 1996.
- Hornblower, S., *Thucydides and Pindar. Historical Narrative and the World of Epinician Poetry*, Oxford 2004.
- Hornblower, S. – Morgan, C. (επιμ.), *Pindar's Poetry, Patrons and Festivals from Archaic Greece to the Roman Empire*, Oxford - N. York 2007.
- Jacquemin, A., *Offrandes monumentales à Delphes*, Athènes 1999.
- Koenig, J. (επιμ.), *Greek Athletics*, Edinburgh 2010.

- Marinatos, N. – Hägg, R. (επιμ.), *Greek Sanctuaries. New Approaches*, London - N. York 1993.
- Morgan, C., *Athletes and Oracles. The Transformation of Olympia and Delphi in the 8th c. B.C.*, Cambridge 1990.
- Neer, R., «The Athenian Treasury at Delphi and the Material of Politics», *Classical Antiquity* 22 (2004) 63-93.
- Papakonstantinou, Z. (επιμ.), *Sport in the cultures of the ancient world: new perspectives*, Abingdon 2010.
- Pedley, J., *Sanctuaries and the Sacred in the Ancient Greek World*, N. York 2005.
- Raschke, W. (επιμ.), *The Archaeology of the Olympics. The Olympics and other Festivals in Antiquity*, Madison/Wisc. 1988.
- Schmidt-Dounas, B., *Geschenke erhalten die Freundschaft. Politik und Selbstdarstellung im Spiegel der Monumente*, Berlin 2000.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η αρχιτεκτονική της αρχαίας Αλεξάνδρειας.

Subject: The architecture of ancient Alexandria.

Περίληψη: Η αρχιτεκτονική, όπως γίνεται γνωστή από την ίδια την Αλεξάνδρεια και τις περιοχές στην άμεση ακτινοβολία της αρχαίας πόλης. Εξετάζονται στοιχεία της Πτολεμαϊκής ταφικής, οικιστικής, ανακτορικής και θρησκευτικής αρχιτεκτονικής καθώς και τεχνολογικά επιτεύγματα της Αλεξανδρινής σχολής. Τέτοια είναι ο Φάρος, το πλωτό ανάκτορο του Πτολεμαίου (*Θαλαμηγός*) και πλήρη σφαιρικά τρίγωνα που φέρουν τρούλο. Έμφαση δίνεται στα πρότυπα που φαίνεται ότι εντοπίζονται στον 4^ο αιώνα, στον συνδυασμό με το Φαραωνικό αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο, καθώς και στην οικουμενική απήχηση των κατακτήσεων.

Summary: The architecture of the city as it becomes known from Egypt and in areas under the artistic influence of Alexandria. The seminar explores features of Ptolemaic burial, domestic, palatial and religious architecture, as well as technological achievements of the Alexandrian School. Such are the *Pharos*, Ptolemy's floating

palace (the *Thalamegos*) and fully expressed pendentives under a dome. Emphasis is also stressed in the models -which appear to be traced in the 4th century B. C.-, in the blend with the Pharaonic architectural vocabulary, and in the global impact of the advances.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Barbet, A., «Les caractéristiques de la peinture murale à Pétra», *Studies in the History and Archaeology of Jordan* 5 (1995) 383-389.

Empereur, J. -Y., *Le Phare d'Alexandrie. La Merveille retrouvée*, Paris 2004.

Guimier-Sorbets, A.-M., «Architecture funéraire monumentale à l'époque hellénistique : des modèles macédoniens aux nécropoles alexandrines», στο Moretti, J.-C. - Tardy, D., *L'architecture funéraire monumentale: la Gaule dans l'Empire romain*, Paris 2006, 191-203.

Haeny, G., *Basilikale Anlagen in der ägyptischen Baukunst des Neuen Reiche*, Wiesbaden 1970.

Hoepfner, W. - Brands, G. (επιμ.), *Basileia: Die Paläste der hellenistischen Könige*. Mainz 1996.

Husson, G., *OIKIA. Le vocabulaire de la maison privée en Égypte d'après les papyrus grecs*, Paris 1983.

Laroche-Traunecker, F., «Chapiteaux 'nabatéens.' 'corinthiens inachevés' ou simplifiés'? Nouveaux exemples en Egypte», *Ktéma* 25 (2000) 207-213.

McKenzie, J., *The Architecture of Alexandria and Egypt 300 B.C.-A.D. 700*. New Haven and London 2007.

McKenzie, J., «Keys from Egypt and the East: Observations on Nabataean Culture in the Light of Recent Discoveries», *BASOR* 324 (2001) 97-112.

Netzer, E., *The Palaces of the Hasmoneans and Herod the Great*, Jerusalem 2001.

Nielsen, I., *Hellenistic Palaces: Tradition and Renewal*, Aarhus 1999.

Sabottka, M., *Das Serapeum in Alexandria. Untersuchungen zur Architektur und Baugeschichte des Heiligtums von der frühen ptolemäischen Zeit bis zur Zerstörung 391 n.Chr.*, Études Alexandrines 15, Institut Français d'Archéologie Orientale. Le Caire, 2008.

Schlumberger, D., «Les formes anciennes du chapiteau corinthien en Syrie, en Palestine et en Arabie», *Syria* 14 (1933) 288-290.

S. Sinos, *The Temple of Apollo Hylates at Kourion and the Restoration of its South - West Corner*, Athens 1990.

Tholbecq, L., «Nabataean Monumental Architecture », στο Politis, K. D. (επιμ.), *The World of the Nabataeans, International Conference 'The World of the Herods and the Nabataeans'*, London, British Museum 17 – 19 April 2001, 2, Stuttgart 2007, 103-144.

BYZANTINΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
<p>ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ «ΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ»*</p> <p>Η περίοδος των Μακεδόνων (867-1056): εποχή κρατικής και εκκλησιολογικής ανασυγκρότησης, πολιτικής και πνευματικής ακμής και ακτινοβολίας. <i>A. Κόλια-Δερμιτζάκη - Σ. Καλοπίση-Βέρτη</i> (σε συνεργασία με <i>Στ. Λαμπάκη</i>, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών /ΕΙΕ).</p> <p>INTERDISCIPLINARY POSTGRADUATE SEMINAR “NIKOS OIKONOMIDES” The period of the Macedonian dynasty (867-1056): an era of State and Church reorganization of political and intellectual flourishing and impact. <i>A.Kolia-Dermitzaki - S. Kalopissi-Verti</i> (in collaboration with <i>St. Lampakis</i>, Institute for Byzantine Research / National Hellenic Research Foundation). 1113</p>	
<p>Καλλιτεχνική δημιουργία στη μεσοβυζαντινή περίοδο: Κέντρο και περιφέρεια. <i>B. Κέπετζη</i></p> <p>Cultural activities in Middle Byzantine Period: the presence of the metropolitan art in the surrounding areas. <i>V. Kepetzi</i></p>	1115
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
<p>Οι ενδυματολογικές προτιμήσεις των Βυζαντινών. <i>M. Παναγιωτίδη</i></p> <p>The Clothing Preferences of the Byzantines. <i>Maria Panayiotidi</i></p>	1116
<p>Αστικά κέντρα της πρωτοβυζαντινής περιόδου: ιστορία, τοπογραφία, τρόποι ανάδειξης των αρχιτεκτονικών τους καταλοίπων. <i>Π. Πετρίδης</i></p> <p>Urban centers in the Early Byzantine Period: history, topography, cultural management of their architectural remains. <i>P. Petridis</i></p>	1118
<p>ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ «ΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ»*</p> <p>Η περίοδος των Μακεδόνων (867-1056): εποχή κρατικής και εκκλησιολογικής ανασυγκρότησης, πολιτικής και πνευματικής ακμής και ακτινοβολίας. <i>A. Κόλια-Δερμιτζάκη - Σ. Καλοπίση-Βέρτη</i> (σε συνεργασία με <i>Στ. Λαμπάκη</i>, Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών /ΕΙΕ).</p> <p>INTERDISCIPLINARY POSTGRADUATE SEMINAR “NIKOS OIKONOMIDES” The period of the Macedonian dynasty (867-1056): an era of State and Church reorganization of political and intellectual flourishing and impact. <i>A.Kolia-Dermitzaki - S. Kalopissi-Verti</i> (in collaboration with <i>St. Lampakis</i>, Institute for Byzantine Research / National Hellenic Research Foundation). 1113</p>	

* Το σεμινάριο αντιστοιχεί σε ένα εξάμηνο.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας

σε συνεργασία με Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ-ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ - ΣΟΝΙΑ ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ

σε συνεργασία με ΣΤ. ΛΑΜΠΑΚΗ, ΙΒΕ / ΕΙΕ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η περίοδος των Μακεδόνων (867-1056): εποχή κρατικής και εκκλησιαστικής ανασυγκρότησης, πολιτικής και πνευματικής ακμής και ακτινοβολίας.

Subject: The period of the Macedonian dynasty (867-1056): an era of State and Church reorganization, of political and intellectual flourishing and impact.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η μελέτη ποικίλων θεμάτων μιας ιδιαίτερα σημαντικής περιόδου της ζωής του Βυζαντίου, εκείνης της δυναστείας των Μακεδόνων, κατά την οποία παρατηρείται ανάπτυξη σε όλους σχεδόν τους τομείς και αναβιώνει η αίγλη της Αυτοκρατορίας. Τα θέματα αυτά αφορούν τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στην κοινωνία και την οικονομία της εποχής, στην οργάνωση της κεντρικής και επαρχιακής διοίκησης, στη νομοθεσία, στις σχέσεις με τους ξένους λαούς - και ιδιαίτερα με τους ανατολικούς και βόρειους γείτονες - αλλά και στην πολιτική έναντι της Δύσης, στις σχέσεις Πολιτείας-Εκκλησίας και στην πολιτική ιδεολογία γενικότερα. Θα επιδιωχθεί η αναζήτηση των αιτίων που προκάλεσαν τις εξελίξεις στους παραπάνω τομείς και η επισήμανση των θετικών ή αρνητικών αποτελεσμάτων τους για τη μετέπειτα πορεία της Αυτοκρατορίας.

Στον τομέα της τέχνης, θα επιδιωχθεί η διερεύνηση των παραγόντων που οδήγησαν στη μεγάλη ανάπτυξή της σε όλες τις εκφάνσεις: αρχιτεκτονική, μνημειακή ζωγραφική, γλυπτική, εικονογραφημένα χειρόγραφα, θρησκευτικού και κοσμικού -συχνά επιστημονικού- χαρακτήρα, καθώς και έργα μικροτεχνίας από πολύτιμα υλικά. Θα διερευνηθεί η σημασία των μονών που ιδρύθηκαν, ο ρόλος των κτητόρων, οι σχέσεις μητροπολιτικής και περιφερειακής τέχνης. Η αναβίωση θεμάτων και τρόπων της κλασικής αρχαιότητας που χαρακτηρίζει την τέχνη της εποχής, κυρίως τα έργα που συνδέονται με εργαστήρια της αυτοκρατορικής αυλής, θα αποτελέσουν επίσης αντικείμενο συζήτησης.

Στο σεμινάριο θα αναλυθούν επίσης όψεις της πολύπλευρης πνευματικής δραστηριότητας, την οποία συνηθίζουμε να αποκαλούμε «Μακεδονική αναγέννηση», αλλά και «εγκυκλοπαιδισμό». Παράλληλα με την αναφορά στον βίο και το έργο των σημαντικότερων λογίων και συγγραφέων (πατριάρχης Φώτιος, Λέων Στ' ο Σοφός, Καισαρείας Αρέθας, Συμεών ο Μεταφραστής, Ιωάννης Γεωμέτρης, Λέων ο Διάκονος κ.ά.) θα συζητηθούν και θέματα όπως η αντιγραφή, η μελέτη και ο σχολιασμός των αρχαίων συγγραφέων, η σύνθεση λεξικών, τα σχολεία και η εκπαίδευση, η ερασιματική δραστηριότητα των χρόνων του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου.

Summary: The seminar will focus on the study of various subjects regarding a period of particular importance for the life of Byzantium, that of the Macedonian dynasty, when there is a development in almost all sectors and a revival of the Empire's glory. The topics under discussion will relate to the changes in society and economy, in the organization of the central and provincial administration, in the legislation, in the relations with foreign people (especially the Eastern and Northern neighbors) and the politics towards the West as well, in the relations between State and Church and in the political theory in general. The searching out of the reasons for those developments and of the pinpointing of their positive or negative effects upon the Empire in the ensuing years will be also object of the seminar.

In the field of art, an attempt will be made to investigate the factors that led to the significant growth in art in each of its genres: architecture, monumental painting, sculpture, illustrated manuscripts, both religious and secular -often scientific- as well as works made of precious materials. The importance of the foundation of monasteries, the role of donors, the relation between metropolitan and provincial art will be studied. An additional topic of discussion will be the revival of motifs and styles of classical antiquity, which characterizes the art of the period, particularly the works that are tied to the workshops of the imperial court.

Aspects of the multifaceted intellectual activity of the period (usually characterised as the epoch of the Macedonian renaissance, as well as the era of encyclopaedism), will be also discussed in the seminar. Parallel with the reference to the life and the work of distinguished authors and scholars (the patriarch Photius, Leo VI the Wise, Arethas of Caesarea, Symeon Metaphrastes, Ioannes Geometres, Leo the Diacon etc.) there will be analyzed also matters like the copying, study and comment

of ancient Greek authors and the compilation of Lexica, schools and education, and the intellectual activity of Constantine Porphyrogenitus' era.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Brubaker, L., *Vision and meaning in ninth-century Byzantium: image as exegesis in the Homilies of Gregory of Nazianzus*, Cambridge – New York 1999.

Cutler, A., *The Hand of the Master: Craftsmanship, Ivory and Society in Byzantium (9th - 11th centuries)*, Princeton, N. J. 1994.

Falkenhausen, V. v., *Untersuchungen über die byzantinische Herrschaft in Südtalien vom 9. bis ins 11. Jahrhundert*, Schriften zur Geistesgeschichte des Östlichen Europa, Wiesbaden 1967.

Holmes, C., *Basil II and the governance of empire (976-1025)*, Oxford Studies in Byzantium, Oxford 2005.

Jenkins, R. J. H., *Studies on Byzantine History of the 9th and 10th Centuries*, London 1970.

Kazhdan, A., *A History of Byzantine Literature (850-1000)*, edited by Ch. Angelidi, Athens 2006.

Κωνσταντίνος Ζ' ο Πορφυρογέννητος και η εποχή του. Β' Διεθνής Βυζαντινολογική Συνάντηση. Δελφοί, 22-26 Ιουλίου 1987, Αθήνα 1989.

Κουγέας, Σ., *Ο Καισαρεία Αρέθας και το έργο του*, Αθήνα 1913.

Laiou, A. - Simon, D. (επιμ.), *Law and Society in Byzantium, Ninth - Twelfth Centuries*, Washington D.C. 1994.

Lemerle, P., *Le premier humanisme Byzantin*, Paris 1971 (= *Ο πρώτος βυζαντινός ουμανισμός*, Αθήνα 1981).

Mango, C., *The Mosaics of St. Sophia at Istanbul*, Washington D.C. 1962.

Markopoulos, A., *History and Literature of Byzantium in the 9th and 10th centuries*, Aldershot 2004.

Μουρίκη, Ντ., *Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου*, 2 τ., Αθήνα 1985.

Μουσειδου, Γ., *Το Βυζάντιο και οι βόρειοι γείτονές του τον 10ο αιώνα*, Ιστορικές Μονογραφίες 15, Αθήνα 1995.

Svoronos, N., *Les Nouvelles des empereurs macédoniens concernant la terre et les stratiotes*, επιμ. P. Gounaridis, Athènes 1994.

- Tobias, N., *Basil I (867-886), the Founder of the Macedonian Dynasty: A study of the Political and Military History of the Byzantine Empire in the Ninth Century*, New Brunswick 1969.
- Tougher, S., *The Reign of Leo VI (886-912). Politics and People*, The Medieval Mediterranean. Peoples, Economies and Cultures 400-1453, 15, Leiden-New York 1997.
- Vasiliev, A., *Byzance et les Arabes, II: Les relations politiques de Byzance et des Arabes a l` époque de la Dynastie Macédonienne. Les empereurs Basile I, Leon le Sage et Constantin VII Pophyrogennète 867-959*, Première partie: *Les relations politiques de Byzance et des Arabes a l` époque de la Dynastie Macédonienne, première période: de 867 à 959*, édition française préparée par M. Canard, Bruxelles 1968. Deuxième partie: *Extrait des sources arabes*, traduits par M. Canard, Bruxelles 1950.
- Vogt, A., *Basile I, empereur de Byzance et la civilisation byzantine à la fin du Ie siècle*, Paris 1908.
- Weitzmann, K., *Die byzantinische Buchmalerei des 9. und 10. Jhs.*, Berlin 1935 (επανέκδοση, Wien 1996).
- Wharton, E.A., *Tokali Kilise. Tenth-Century Metropolitan Art in Byzantine Cappadocia*, Washington D.C. 1986.
- Wilson, N., *Scholars of Byzantium*, Baltimore 1983 (= *Οι Λόγιοι στο Βυζάντιο*, μτφρ. Ν. Κονομής), Αθήνα 1991.

ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΚΕΠΕΤΖΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Καλλιτεχνική δημιουργία στη μεσοβυζαντινή περίοδο: Κέντρο και περιφέρεια.

Subject: Cultural activities in Middle Byzantine Period: the presence of the metropolitan art in the surrounding areas.

Περίληψη: Σκοπός του μεταπτυχιακού σεμιναρίου είναι η διερεύνηση των επιδράσεων της τέχνης της Κωνσταντινούπολης στην περιφέρεια της Αυτοκρατορίας (Καππαδοκία, Αρμενία, Γεωργία, Κύπρος, ελλαδικός χώρος, Κάτω Ιταλία). Θα

εξετασθούν ομοιότητες και διαφοροποιήσεις των προτύπων του κέντρου στα καλλιτεχνικά ιδιώματα της περιφέρειας. Αντικείμενο μελέτης θα αποτελέσει η ζωγραφική (μνημειακή και κυρίως ζωγραφική χειρογράφων), δίχως να αποκλείονται και έργα μικροτεχνίας.

Summary: The aim of the seminar is to explore the influence of the metropolitan art on the surroundings areas of the Byzantine Empire, such as Cappadocia, Armenia, Georgia, Cyprus, Greece and South Italy. Attention will be drawn to the degree of the assimilation of both iconography and style. Aspects of this multiform interrelation will be evaluated in monumental painting and manuscript illustration as well as in minor arts.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Brubaker, L., «Byzantium in the ninth century: dead or alive?», *Papers from the thirtieth Spring Symposium of Byzantine Studies*, Aldershot 1998.
- Cavallo, G. et al. (ed.), *I Bizantini in Italia*, Milano 1982.
- Cutler, A., «The Industries of Art», στο: Laiou, A. (επιμ.), *The Economic History of Byzantium*, *Dumbarton Oaks Studies* 32, Washington 2002.
- Cutler, A., *Image making in Byzantium*, Ashgate 2009.
- Cutler, A. – Spieser, M., *Byzance Médiéval 700-1204*, Paris 1996.
- Δρανδάκης, Ν., *Βυζαντινές τοιχογραφίες της Μέσσα Μάνης*, Αθήνα 1995.
- Jacob, A. - Martin, J. M. - Noye, G. (επιμ.), *Histoire et culture dans l' Italie byzantine: acquis et nouvelles recherches*, *École française de Rome*, Rome 2006.
- Jolivet-Lévy, K., *Les églises byzantines de Cappadoce. Le programme iconographique de l'abside et de ses abords*, Paris 1991.
- Jane-Wharton, A., *Art of the Empire. Painting and Architecture of the Byzantine Periphery. A Comparative Study of Four Provinces*, Pennsylvania 1978.
- Mathews, Th., *Art and Architecture in Byzantium and Armenia (Variorum)*, London 1995.
- Mouriki, D., «The Formative Role of Byzantine Art on the Artistic Style on the Cultural Neighbors of Byzantium. Reflections of Constantinopolitan Style in Georgian Monumental Painting», *JÖB* 31/1 (1981) 725-758.
- Mutherich, F., «Das Verzeichnis eines griechischen Bilderzyklus in dem St. Galler Codex 48», *DOP* 41 (1987) 415-423.

- Tsamakda, V., *The Illustrated Chronicle of Ioannes Skylitzes in Madrid*, Leiden 2002.
- Velmans, T., «La koinè grecque et les régions périphériques orientales du monde byzantin. Programmes iconographiques originaux», *JÖB* 31/1 (1981) 677-724.
- Weyl Carr. A., *Byzantine Illumination, 1150-1250: the study of provincial tradition*, Chicago 1987.
- Winfield D. και J., *The Church of Panagia tou Arakos at Lagoudera, Cyprus: The Paintings and their Painterly Significance*, Washington 2003.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Οι ενδυματολογικές προτιμήσεις των Βυζαντινών.

Subject: The Clothing Preferences of the Byzantines.

Περίληψη : Σκοπό του σεμιναρίου αποτελεί η εξέταση των ενδυματολογικών επιλογών των Βυζαντινών από άποψη κοινωνιολογική, ψυχολογική και πολιτισμική. Το ένδυμα, ως φορέας στοιχείων της ανθρώπινης προσωπικότητας, πολιτισμικών και κοινωνικών διεργασιών και ως βιοτεχνικό προϊόν και εμπορεύσιμο είδος, καλείται εδώ να αποκαλύψει πτυχές της κοινωνικής οργάνωσης, της αισθητικής και της ψυχολογίας, καθώς και του πολιτισμού, του εμπορίου και της οικονομίας των Βυζαντινών. Κεντρικό άξονα μελέτης θα αποτελέσουν οι μαρτυρίες από τη ζωγραφική, τα έργα μικροτεχνίας καθώς και τα ελάχιστα υλικά κατάλοιπα. Παράλληλα, θα εξεταστεί και η συμβολή των γραπτών πηγών.

Summary: The purpose of the seminar is the examination of the clothing choices among Byzantines, from the point of view of sociology, psychology and culture. Clothing, as an element of human personality, cultural and social activity as well as a product of craftsmanship and as marketable merchandise, is called upon here to uncover aspects of social organization, aesthetics and psychology, as well as of culture and commerce and of the economy of the Byzantines. The evidence of painting, works of minor art and very few other remains will constitute the core of the study. At the same time the contribution of written sources will be examined.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Αγγελίδη, Χ. (επιμ.) *Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1989.
- Ball, J. L., *Byzantine Dress: Representation of Secular Dress in Eighth - to Twelfth Century Painting*, Basingstoke - Palgrave - Macmillan 2005.
- Houston, M.G., *Ancient Greek, Roman and Byzantine Costume and Decoration*, London 1966.
- Καλαμαρά, Π., «Νέα στοιχεία στο βυζαντινό βεστιάριο του ενδέκατου αιώνα», στο Χ.Α. Αγγελίδη (επιμ.), *Το Βυζάντιο ώριμο για αλλαγές. Επιλογές, ευαισθησίες και τρόποι έκφρασης από τον ενδέκατο στον δέκατο πέμπτο αιώνα*, Αθήνα 2004, 269-286.
- Καλαμαρά, Π., «Ένα πλούσιο ενδυματολογικό σύνολο από τον Μυστρά», *Αρχαιολογία* 83 (2002) 8-13.
- Kalamara, P, *Le système vestimentaire à Byzance du IV^e jusqu' à la fin du XI^e siècle*, I- II, Paris 1995.
- Κιουσοπούλου, Τ., «Στοιχεία της βυζαντινής ενδυμασίας κατά την ύστερη εποχή. Τα καπέλα», στο Χ. Α. Αγγελίδη (επιμ.), *Το Βυζάντιο ώριμο για αλλαγές. Επιλογές, ευαισθησίες και τρόποι έκφρασης από τον ενδέκατο στον δέκατο πέμπτο αιώνα*, Αθήνα 2004, 187-196.
- Κουκουλές, Φ., *Βυζαντινός Βίος και Πολιτισμός*, I- IV, Αθήνα 1948- 1950.
- Μπίθα, Ι., «Ενδυματολογικές μαρτυρίες στις τοιχογραφίες της μεσαιωνικής Ρόδου (14^{ος} αι. -1523). Μια πρώτη προσέγγιση», *Ρόδος 2400 χρόνια. Η πόλη της Ρόδου από την ίδρυση της μέχρι την κατάληψη από τους Τούρκους (1523)*, Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, Πρακτικά Β', Αθήνα 2000, 429-448.
- Μπίθα, Ι., «Ενδυματολογικές μαρτυρίες, αφιερωτές και βυζαντινές τοιχογραφίες στην Κω», *ΧΑΡΙΣ ΧΑΙΡΕ. Μελέτες στη μνήμη της Χάρης Κάντζια*, Α', Αθήνα 2004, 341-357.
- Μυλοποταμιτάκη, Αικ., «Η ενδυμασία της γυναίκας στην Κρήτη επί Βενετοκρατίας», *Αρχαιολογία* 21 (Νοέμβριος 1986) 47-51.
- Μυλοποταμιτάκη, Κ., «Η ενδυμασία των Κρητικών στην περίοδο της Βενετοκρατίας (1211-1669)», *Αρχαιολογία* 84 (Ιούλιος 2002) 21-26.
- Parani, M., *Reconstructing the Reality of Images. Byzantine Material Culture and Religious Iconography (11th - 15th Centuries)*, Leiden – Boston 2003.
- Pinasa, D., *Costumes. Modes et manières d' être*, Paris 1992.

Χριστοφοράκη, Ι., «Η γυναικεία ενδυμασία στην Κύπρο κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους», *Η γυναικεία ενδυμασία στην Κύπρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*, Λευκωσία 1999, 13-19.

ΠΛΑΤΩΝ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Αστικά κέντρα της πρωτοβυζαντινής περιόδου: ιστορία, τοπογραφία, τρόποι ανάδειξης των αρχιτεκτονικών τους καταλοίπων.

Subject: Urban centers in the Early Byzantine Period: history, topography, cultural management of their architectural remains.

Περίληψη: Τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα των πρωτοβυζαντινών αστικών κέντρων, ιδιαίτερα τα κοσμικά, έχουν τύχει ελάχιστης προσοχής ως τις μέρες μας. Το συλλογικό υποσυνείδητο ταυτίζει την περίοδο αυτή, όπως και το σύνολο της βυζαντινής εποχής, με τα εκκλησιαστικά κατάλοιπα και, στην καλύτερη περίπτωση, με ορισμένα γνωστά οχυρωματικά σύνολα. Ωστόσο, πλήθος αρχιτεκτονικών λειψάνων, πολλά από τα οποία έχουν ήδη έρθει στο φως από το 19^ο αι., έρχονται να αντικρούσουν αυτή την ευρύτατα διαδεδομένη αντίληψη.

Στόχος του σεμιναρίου είναι η γνωριμία με τα κοσμικά μνημεία συγκεκριμένων πόλεων και τις μεταμορφώσεις του πολεοδομικού τους ιστού και η διερεύνηση της δυνατότητας ανάδειξής τους.

Summary: People have paid little attention until now to the secular remains of the Early Byzantine urban centers. This period, like the whole Byzantine era, has been identified in the collective subconscious only with ecclesiastical monuments, with the exception maybe of some well-preserved fortresses. Of course, the architectural remains, some of them discovered already at the 19th century, contradict this widely spread opinion.

The aim of this seminar is to present the secular monuments of some particular cities and the transformations of their urban planning as well as to explore the possibilities of their management and valorization.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Bauer, F. A., *Stadt, Platz und Denkmal in der Spätantike*, Mainz 1996.
- Christie, N. – Loseby, S. T., *Towns in transition. Urban evolution in Late Antiquity and the Early Middle Ages*, Aldershot 1996.
- Durliat, J., *De la ville antique à la ville byzantine. Le problème des subsistances*, Rom-Paris 1990.
- Foschia, L., «La réutilisation des sanctuaires païens par les Chrétiens en Grèce Continentale (iv^e – vii^e s.)», *REG* 113 (2000) 413-434.
- Kastrèn, P. (εκδ.), *Post-Herulian Athens, Aspects of Life and Culture in Athens A.D. 267-529*, Papers and Monographs of the Finnish Institute at Athens, Helsinki 1994.
- Lavan, L. (εκδ.), *Recent Research in Late-Antique Urbanism*, *JRA Suppl.* 42, Portsmouth 2001.
- Πετρίδης, Π., «Παρατηρήσεις στις πόλεις και τις αστικές οικίες της Ύστερης Αρχαιότητας στον ελλαδικό χώρο», *ΔΧΑΕ ΚΘ'* (2008), 247-258.
- Pétridis, P., *La céramique protobyzantine de Delphes: une production et son contexte*, Fouilles de Delphes V, Monuments Figurés 4, Athènes-Paris 2010 (ειδικότερα σ. 17-31).
- Potter, T.W., *Towns in Late Antiquity*, Sheffield 1995.
- Saradi, H.G., *The Byzantine City in the Sixth Century. Literary Images and Historical Reality*, Athens 2006.
- Sodini, J.-P., «The Transformation of Cities in Late Antiquity within the Provinces of Macedonia and Epirus», στο Poulter, A. G. (επιμ.), *The Transition to Late Antiquity on the Danube and Beyond*, Oxford-New York 2007, 311-336.
- Sodini, J.-P., «L'Habitat urbain en Grèce à la veille des invasions», *Villes et peuplements dans l'Illyricum protobyzantin*, Roma 1984, 341-396.
- Sodini, J.-P., «Habitat de l'Antiquité Tardive», *Topoi* 5 (1995) 151-218.
- Sodini, J.-P., «Habitat de l'Antiquité Tardive (2)», *Topoi* 7 (1997) 435-577.
- Spieser, J.-M., *Thessalonique et ses monuments du IV^e au VI^e s. Contribution à l'étude d'une ville paléochrétienne*, Athènes 1984.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας

σε συνεργασία με Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ-ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ - ΣΟΝΙΑ ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ

σε συνεργασία με **Σ. ΛΑΜΠΑΚΗ, ΙΒΕ / ΕΙΕ**

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η περίοδος των Μακεδόνων (867-1056): εποχή κρατικής και εκκλησιαστικής ανασυγκρότησης, πολιτικής και πνευματικής ακμής και ακτινοβολίας.

Subject: The period of the Macedonian dynasty (867-1056): an era of State and Church reorganization, of political and intellectual flourishing and impact.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η μελέτη ποικίλων θεμάτων μιας ιδιαίτερα σημαντικής περιόδου της ζωής του Βυζαντίου, εκείνης της δυναστείας των Μακεδόνων, κατά την οποία παρατηρείται ανάπτυξη σε όλους σχεδόν τους τομείς και αναβιώνει η αίγλη της Αυτοκρατορίας. Τα θέματα αυτά αφορούν τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στην κοινωνία και την οικονομία της εποχής, στην οργάνωση της κεντρικής και επαρχιακής διοίκησης, στη νομοθεσία, στις σχέσεις με τους ξένους λαούς - και ιδιαίτερα με τους ανατολικούς και βόρειους γείτονες - αλλά και στην πολιτική έναντι της Δύσης, στις σχέσεις Πολιτείας-Εκκλησίας και στην πολιτική ιδεολογία γενικότερα. Θα επιδιωχθεί η αναζήτηση των αιτίων που προκάλεσαν τις εξελίξεις στους παραπάνω τομείς και η επισήμανση των θετικών ή αρνητικών αποτελεσμάτων τους για τη μετέπειτα πορεία της Αυτοκρατορίας.

Στον τομέα της τέχνης, θα επιδιωχθεί η διερεύνηση των παραγόντων που οδήγησαν στη μεγάλη ανάπτυξή της σε όλες τις εκφάνσεις: αρχιτεκτονική, μνημειακή ζωγραφική, γλυπτική, εικονογραφημένα χειρόγραφα, θρησκευτικού και κοσμικού -συχνά επιστημονικού- χαρακτήρα, καθώς και έργα μικροτεχνίας από πολύτιμα υλικά. Θα διερευνηθεί η σημασία των μονών που ιδρύθηκαν, ο ρόλος των κτητόρων, οι σχέσεις μητροπολιτικής και περιφερειακής τέχνης. Η αναβίωση θεμάτων και τρόπων της κλασικής αρχαιότητας που χαρακτηρίζει την τέχνη της εποχής, κυρίως τα έργα που συνδέονται με εργαστήρια της αυτοκρατορικής αυλής, θα αποτελέσουν επίσης αντικείμενο συζήτησης.

Στο σεμινάριο θα αναλυθούν επίσης όψεις της πολύπλευρης πνευματικής δραστηριότητας, την οποία συνηθίζουμε να αποκαλούμε «Μακεδονική αναγέννηση», αλλά και «εγκυκλοπαιδισμό». Παράλληλα με την αναφορά στον βίο και το έργο των σημαντικότερων λογίων και συγγραφέων (πατριάρχης Φώτιος, Λέων Στ' ο Σοφός, Καισαρείας Αρέθας, Συμεών ο Μεταφραστής, Ιωάννης Γεωμέτρης, Λέων ο Διάκονος κ.ά.) θα συζητηθούν και θέματα όπως η αντιγραφή, η μελέτη και ο σχολιασμός των αρχαίων συγγραφέων, η σύνθεση λεξικών, τα σχολεία και η εκπαίδευση, η ερασιματική δραστηριότητα των χρόνων του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου.

Summary: The seminar will focus on the study of various subjects regarding a period of particular importance for the life of Byzantium, that of the Macedonian dynasty, when there is a development in almost all sectors and a revival of the Empire's glory. The topics under discussion will relate to the changes in society and economy, in the organization of the central and provincial administration, in the legislation, in the relations with foreign people (especially the Eastern and Northern neighbors) and the politics towards the West as well, in the relations between State and Church and in the political theory in general. The searching out of the reasons for those developments and of the pinpointing of their positive or negative effects upon the Empire in the ensuing years will be also object of the seminar.

In the field of art, an attempt will be made to investigate the factors that led to the significant growth in art in each of its genres: architecture, monumental painting, sculpture, illustrated manuscripts, both religious and secular -often scientific- as well as works made of precious materials. The importance of the foundation of monasteries, the role of donors, the relation between metropolitan and provincial art will be studied. An additional topic of discussion will be the revival of motifs and styles of classical antiquity, which characterizes the art of the period, particularly the works that are tied to the workshops of the imperial court.

Aspects of the multifaceted intellectual activity of the period (usually characterised as the epoch of the Macedonian renaissance, as well as the era of encyclopaedism), will be also discussed in the seminar. Parallel with the reference to the life and the work of distinguished authors and scholars (the patriarch Photius, Leo VI the Wise, Arethas of Caesarea, Symeon Metaphrastes, Ioannes Geometres, Leo the Diacon etc.) there will be analyzed also matters like the copying, study and comment

of ancient Greek authors and the compilation of Lexica, schools and education, and the intellectual activity of Constantine Porphyrogenitus' era.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

Brubaker, L., *Vision and meaning in ninth-century Byzantium: image as exegesis in the Homilies of Gregory of Nazianzus*, Cambridge – New York 1999.

Cutler, A., *The Hand of the Master: Craftsmanship, Ivory and Society in Byzantium (9th - 11th centuries)*, Princeton, N. J. 1994.

Falkenhausen, V. v., *Untersuchungen über die byzantinische Herrschaft in Südtalien vom 9. bis ins 11. Jahrhundert*, Schriften zur Geistesgeschichte des Östlichen Europa, Wiesbaden 1967.

Holmes, C., *Basil II and the governance of empire (976-1025)*, Oxford Studies in Byzantium, Oxford 2005.

Jenkins, R. J. H., *Studies on Byzantine History of the 9th and 10th Centuries*, London 1970.

Kazhdan, A., *A History of Byzantine Literature (850-1000)*, edited by Ch. Angelidi, Athens 2006.

Κωνσταντίνος Ζ' ο Πορφυρογέννητος και η εποχή του. Β' Διεθνής Βυζαντινολογική Συνάντηση. Δελφοί, 22-26 Ιουλίου 1987, Αθήνα 1989.

Κουγέας, Σ., *Ο Καισαρεία Αρέθας και το έργο του*, Αθήνα 1913.

Laiou, A. - Simon, D. (επιμ.), *Law and Society in Byzantium, Ninth - Twelfth Centuries*, Washington D.C. 1994.

Lemerle, P., *Le premier humanisme Byzantin*, Paris 1971 (= *Ο πρώτος βυζαντινός ουμανισμός*, μτφρ. Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Αθήνα 1981).

Mango, C., *The Mosaics of St. Sophia at Istanbul*, Washington, D.C. 1962.

Markopoulos, A., *History and Literature of Byzantium in the 9th and 10th centuries*, Aldershot 2004.

Μουρίκη, Ντ., *Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου*, 2 τ., Αθήνα 1985.

Μουσειδου, Γ., *Το Βυζάντιο και οι βόρειοι γείτονές του τον 10ο αιώνα*, Ιστορικές Μονογραφίες 15, Αθήνα 1995.

Svoronos, N., *Les Nouvelles des empereurs macédoniens concernant la terre et les stratiotes*, επιμ. P. Gounaridis, Athènes 1994.

- Tobias, N., *Basil I (867-886), the Founder of the Macedonian Dynasty: A study of the Political and Military History of the Byzantine Empire in the Ninth Century*, New Brunswick 1969.
- Tougher, S., *The Reign of Leo VI (886-912). Politics and People*, The Medieval Mediterranean. Peoples, Economies and Cultures 400-1453, 15, Leiden - New York 1997.
- Vasiliev, A., *Byzance et les Arabes, II: Les relations politiques de Byzance et des Arabes a l` époque de la Dynastie Macédonienne. Les empereurs Basile I, Leon le Sage et Constantin VII Pophyrogennète 867-959*, Première partie: *Les relations politiques de Byzance et des Arabes a l` époque de la Dynastie Macédonienne, première période: de 867 à 959*, édition française préparée par M. Canard, Bruxelles 1968, Deuxième partie: *Extrait des sources arabes*, traduits par M. Canard., Bruxelles 1950.
- Vogt, A., *Basile I, empereur de Byzance et la civilisation byzantine à la fin du Ie siècle*, Paris 1908.
- Weitzmann, K., *Die byzantinische Buchmalerei des 9. und 10. Jhs.*, Berlin 1935 (επανέκδοση, Wien 1996).
- Wharton, E.A., *Tokali Kilise. Tenth-Century Metropolitan Art in Byzantine Cappadocia*, Washington D.C. 1986.
- Wilson, N., *Scholars of Byzantium*, Baltimore 1983 (= *Οι Λόγιοι στο Βυζάντιο*, μτφρ. Ν. Κονομής), Αθήνα 1991.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Όψεις της Νεοελληνικής Γλυπτικής (1850-1899). <i>Δ. Παυλόπουλος</i>	
Aspects of Modern Greek Sculpture (1850-1899). <i>D. Pavlopoulos</i>	1117
Κλασικιστικές τάσεις κατά τον 17 ^ο αιώνα: Η ζωγραφική του Nicolas Poussin και η συμβολή της στη διαμόρφωση της θεωρίας της ζωγραφικής στη Γαλλία. <i>Ε. Μαυρομιχάλη</i>	
Classicist tendencies in 17 th century: Nicolas Poussin's painting and its impact on the formation of the theory of painting in France. <i>E. Mavromichali</i>	1119
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Όψεις της Νεοελληνικής Γλυπτικής (1900-1950). <i>Δ. Παυλόπουλος</i>	
Aspects of the Modern Greek Sculpture (1900-1950). <i>D. Pavlopoulos</i>	1120
Caravaggio: η τέχνη του ρεαλισμού στη Ρώμη του 17 ^{ου} αιώνα. <i>Ε. Μαυρομιχάλη</i>	
Caravaggio: the art of realism in the 17 th century Rome. <i>E. Mavromichali</i>	1122

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Όψεις της Νεοελληνικής Γλυπτικής (1850-1899).

Subject: Aspects of Modern Greek Sculpture (1850-1899).

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει όψεις της νεοελληνικής γλυπτικής στην Αθήνα κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα - γλύπτες, εκθέσεις, δημόσια μνημεία, ελεύθερες συνθέσεις.

Summary: The seminar examines aspects of the Modern Greek Sculpture in Athens during the second half of the 19th century - the sculptors, the exhibitions, the public monuments, the free compositions.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Αντωνοπούλου, Ζ., *Τα γλυπτά της Αθήνας. Υπαίθρια Γλυπτική, 1834-2004*, Αθήνα 2003.

Γιαννουδάκη, Τ., *Εθνική Γλυπτοθήκη. Μόνιμη Συλλογή*, Αθήνα 2006.

Λυδάκης, Στ., *Η νεοελληνική γλυπτική. Ιστορία - Τυπολογία - Λεξικό γλυπτών*, Οι Έλληνες Γλύπτες 5, Αθήνα 1981.

Manolikakis, J. G., *The Sculpture of Modern Athens, 1800-1966*, Athens 1966.

Μαρκάτου, Θ. Φ., *Ο γλύπτης Γεώργιος Μπονάκος, 1863-1940. Η ζωή και το έργο του*, δακτυλογραφημένη διδακτορική διατριβή, 2τ., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992.

Μαυρομιχάλη, Ε. Ε., *Ο γλύπτης Δημήτριος Ζ. Φιλιππότης*, Αθήνα 2003.

Μερτύρη, Αντ., *Η καλλιτεχνική εκπαίδευση των νέων στην Ελλάδα (1836-1945)*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, 36, Αθήνα 2000.

Mourellou, K., *Die griechische Bildhauerei des 19. Jhs. (1830-1900)*, δακτυλογραφημένη διδακτορική διατριβή, Ludwig-Maximilians-Universität, Μόναχο 1972.

Μπόλης, Γ. – Παυλόπουλος, Δ. (επιστ. επιμ.), *Γιαννούλης Χαλεπάς. Τραγικότητα και Μύθος*, Τήνος 2004.

- Μπόλης, Ι. Ν., *Οι καλλιτεχνικές εκθέσεις. Οι καλλιτέχνες και το κοινό τους στην Αθήνα του 19ου αιώνα*, δακτυλογραφημένη διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2000.
- Μυκονιάτης, Η., *Ελληνική Τέχνη. Νεοελληνική Γλυπτική*, Αθήνα 1996.
- Παπανικολάου, Μ. Μ., *Η ελληνική τέχνη του 18ου και 19ου αιώνα. Ζωγραφική - Γλυπτική*, Θεσσαλονίκη 2005.
- Παυλόπουλος, Δ., *Ζητήματα νεοελληνικής γλυπτικής*, Αθήνα 1998.
- Σπητέρης, Τ., *Τρεις αιώνες νεοελληνικής τέχνης, 1660-1967*, 1, Αθήνα 1979.
- Χρήστου, Χρ. - Κουμβακάλη-Αναστασιάδη, Μ., *Νεοελληνική γλυπτική, 1800-1940*, Αθήνα 1982.

ΕΥΘΥΜΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Κλασικιστικές τάσεις κατά τον 17^ο αιώνα: Η ζωγραφική του Nicolas Poussin και η συμβολή της στη διαμόρφωση της θεωρίας της ζωγραφικής στη Γαλλία.

Subject: Classicist tendencies in the 17th century: Nicolas Poussin's painting and its impact on the formation of the theory of painting in France.

Περίληψη: Θα εξετασθούν οι θεωρητικές καταβολές των κλασικιστικών τάσεων στην Ιταλία όπου διαμόρφωσε το προσωπικό του ύφος του «peintre-philosophe» ο Nicolas Poussin. Θα αναλυθούν επίσης οι ιδέες του περί ζωγραφικής με βάση τις οποίες διαμορφώθηκε η θεωρία της Γαλλικής Ακαδημίας Ζωγραφικής κατά το δεύτερο μισό του 17^{ου} αιώνα.

Summary: This seminar will examine the theoretical background of classicist tendencies in Italy where Nicolas Poussin developed his personal style as a “peintre-philosophe”. It will also analyse his ideas on painting on the basis of which the theory of the French Academy of Painting was formed during the second half of the 17th century.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Batschmann., O., *Nicolas Poussin. Dialectics of Painting*, London 1990.
- Blunt, A., *Artistic Theory in Italy 1450-1660*, Oxford 1978⁴.
- Bray, R., *La formation de la Doctrine classique en France*, Paris 1927.
- Croper, E. - Dempsey, C., *Nicolas Poussin. Friendship and the love of painting*, N. Jersey 1996.
- Montagu, J., *The Expression of the Passions*, N. Haven and London 1994.
- Olson, T. P., *Poussin and France. Painting, Humanism and the Politics of Style*, N. Haven and London 2002.
- Panofsky, E., *Idea. A concept in Art Theory*, N. York 1968.
- Puttfarken, Th., *Roger de Piles' Theory of Art*, N. Haven and London 1985.
- The Discovery of Pictorial Composition. Theories of Visual Order in Painting 1400-1800*, N. Haven and London 2000.
- Scott, K. - Warwick, G. (επιμ.), *Commemorating Poussin. Reception and Interpretation of the Artist*, Cambridge 1999.
- Wrigley, R., *The Origins of French Art Criticism*, Oxford 1993.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Όψεις της Νεοελληνικής Γλυπτικής (1900-1940).

Subject: Aspects of Modern Greek Sculpture (1900-1940).

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει όψεις της νεοελληνικής γλυπτικής στην Αθήνα κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα - γλύπτες, εκθέσεις, δημόσια μνημεία, ελεύθερες συνθέσεις.

Summary: The seminar examines aspects of the Modern Greek Sculpture in Athens during the first half of the 20th century - the sculptors, the exhibitions, the public monuments, the free compositions.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Αντωνοπούλου, Ζ., *Τα γλυπτά της Αθήνας. Υπαίθρια Γλυπτική, 1834-2004*, Αθήνα 2003.
- Γιαννουδάκη, Τ., *Εθνική Γλυπτοθήκη. Μόνιμη Συλλογή*, Αθήνα 2006.
- Κοσμαδάκη, Π., *Τίτσα Χρυσοχοϊδη*, Αθήνα 2007.
- Κωτίδης, Αντ., *Μοντερνισμός και "Παράδοση" στην ελληνική τέχνη του μεσοπολέμου*, Θεσσαλονίκη 1993.
- Λυδάκης, Στ., *Η νεοελληνική γλυπτική. Ιστορία - Τυπολογία - Λεξικό γλυπτών, Οι Έλληνες Γλύπτες 5*, Αθήνα 1981.
- Manolikakis, J. G., *The Sculpture of Modern Athens, 1800-1966*, Athens 1966.
- Μερτύρη, Α., *Η καλλιτεχνική εκπαίδευση των νέων στην Ελλάδα (1836-1945)*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών 36, Αθήνα 2000.
- Μυκονιάτης, Η., *Ελληνική Τέχνη. Νεοελληνική Γλυπτική*, Αθήνα 1996.
- Παπανικολάου, Μ. Μ., *Η ελληνική τέχνη του 20ού αιώνα. Ζωγραφική - Γλυπτική*, Θεσσαλονίκη 2006.
- Παυλόπουλος, Δ., *Ο γλύπτης Μιχάλης Τόμπρος (1889-1974)*, δακτυλογραφημένη διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1996.
- Παυλόπουλος, Δ., *Ζητήματα νεοελληνικής γλυπτικής*, Αθήνα 1998.
- Παυλόπουλος, Δ., «Ο άνθρωπος και ο καλλιτέχνης Μιχάλης Τόμπρος. Επισημάνσεις και αναιρέσεις», *Ο Μιχάλης Τόμπρος στη Συλλογή του Ιδρύματος Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή*, Άνδρος 2006, 20-29.
- Παυλόπουλος, Δ., *Ζογγολόπουλος*, Αθήνα 2007..
- Σπητέρης, Τ., *Τρεις αιώνες νεοελληνικής τέχνης, 1660-1967*, 2, 3, Αθήνα 1979.
- Χρήστου, Χρ. - Κουμβακάλη-Αναστασιάδη, Μ., *Νεοελληνική γλυπτική, 1800-1940*, Αθήνα 1982.

ΕΥΘΥΜΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Caravaggio: η τέχνη του ρεαλισμού στη Ρώμη του 17^{ου} αιώνα.

Subject: Caravaggio: the art of realism in 17th century Rome.

Περίληψη: Θα εξετασθούν η υποδοχή και η πρόσληψη του έργου του Michelangelo Merisi da Caravaggio με έμφαση στον 17^ο και στον 20^ό αιώνα.

Summary: The reception of the work of Michelangelo Merisi da Caravaggio will be examined with the emphasis on the 17th and 20th centuries.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Bayer, A. (επιμ.), *Painters of Reality: The Legacy of Leonardo and Caravaggio in Lombardy*, Exhibition Catalogue., Yale Univ. Press 2004.

Fried, M., *The moment of Caravaggio*, Princeton / N. Jersey 2010.

Hibbard, H., *Caravaggio*, Boulder 1983.

Gash, J., *Caravaggio*, London, 2004.

Graham-Dixon, A., *Caravaggio: A Life Sacred and Profane*, London 2009.

Koch, P., *Caravaggio, the Painter of Blood and Darkness*, Rome 2004.

Langdon, H., *Caravaggio: A Life*, London 1998.

Morfitt, J. F., *Caravaggio in Context: Learned Naturalism and Renaissance Humanism*, Jefferson 2004.

Smith, O. N., Maryvelma, *Giovanni Baglione: Artistic Reputation in Baroque Rome*, N. York 2001.

Varriano, J. L., *Caravaggio: The Art of Realism*, Pennsylvania 2006.

Wohl, A. - Wohl, H. - Montanari, T. (επιμ.), *Giovan Pietro Bellori: The Lives of the Modern Painters, Sculptors and Architects*, Cambridge 2006.

**ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΚΥΚΛΟΥ**

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ
(χωρίς βαθμολογία αλλά με βεβαίωση
παρακολούθησης)

Αρχαιολογικό Σχέδιο

Δ. Δριγκοπούλου

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Ο «λαϊκός πλατωνισμός» της Ύστερης Αρχαιότητας: η ερμητική οδός προς την σωτηρία. <i>Π. Αθανασιάδη</i>	
The “popular Platonism” of Late Antiquity: the Hermetic way to salvation. <i>P. Athanassiadi</i>	1121
Η Μαγεία στον αρχαίο Ελληνικό κόσμο. <i>Ζ. Παπακωνσταντίνου</i>	
Magic in the Ancient Greek World. <i>Z. Parakonstantinou</i>	1123
Η ονοματοδοσία, το ονομαστικό και η προσωπογραφία ως πηγές της Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας. <i>Σ. Ψωμά</i>	
Name giving, Onomastics and Prosopography as Sources of Ancient Greek History. <i>S. Psoma</i>	1125
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Ζητήματα δικαίου σε επιγραφές των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων. <i>Σ. Ανεζίρη</i>	
Legal issues in inscriptions of the Hellenistic and Roman period. <i>S. Aneziri</i>	1124
Η συμβολή των <i>δυνατών</i> στην ανάπτυξη και κατάλυση της Αθηναϊκής ηγεμονίας. <i>Α. Ραμού-Χασιάδη</i>	
The contribution of the <i>δυνατοί</i> to the growth and the collapse of the Delian – Athenian League. <i>A. Ramou-Hapsiadi</i>	1126

ΠΟΛΥΜΝΙΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ο «λαϊκός πλατωνισμός» της Ύστερης Αρχαιότητας: η ερμητική οδός προς την σωτηρία.

Subject: The “popular Platonism” of Late Antiquity: the Hermetic way to salvation.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Nock, A. D. – Festugière, A.- J. (επιμ.), *Corpus Hermeticum* I-IV, Paris 1945-1954.

Festugière A.- J., *La révélation d’Hermès Trismégiste*, I-IV, Paris 1944-1954.

Fowden, G., *The Egyptian Hermes. A Historical Approach to the Late Pagan Mind*, Cambridge 1986.

Robinson, R., *The Nag Hammadi Library in English*, Leiden 1996.

ΖΗΝΩΝ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η Μαγεία στον αρχαίο Ελληνικό κόσμο.

Subject: Magic in the Ancient Greek World.

Περίληψη: Πρακτικές μαγείας απαντούν στον Ελληνικό χώρο από την Ομηρική εποχή και διαδίδονται ευρύτερα τουλάχιστον από τον 5^ο αιώνα π. Χ. Στο σεμινάριο αυτό θα εξετάσουμε πτυχές των πρακτικών μαγείας στον αρχαιοελληνικό κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των ανατολικών επιρροών στην Ελληνική μαγεία, τη δημιουργία της έννοιας της μαγείας τον 5^ο αιώνα π. Χ., τις μαγικές επωδές και τους κατάδεσμούς και τις κοινωνικές τους προεκτάσεις, καθώς και τη θέση των μάγων/μαγισσών στις Ελληνικές κοινότητες από την αρχαϊκή περίοδο έως και την ύστερη αρχαιότητα.

Summary: Beliefs and practices related to magic and the occult are attested in the Greek world since the Homeric epics and become an integral part of daily life since at least the fifth century BC. In this seminar we will explore facets of magic in the ancient Greek world, including Eastern influences on Greek magical practices, the

formation of a concept of magic in the fifth century BC, the practice of magical incantations and spells and their social implications as well as the place of magicians in the Greek communities from the archaic to the late antique period.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Αβαγιανού, Α. (επιμ.), *Η Μαγεία στην Αρχαία Ελλάδα*, Αθήνα 2008.
- Collins, D., *Magic in the Ancient Greek World*, Malden MA – Oxford 2008.
- Carastro, M., *La cité des mages. Penser la magie en Grèce ancienne*, Grenoble 2006.
- Dickie, M. W., *Magic and Magicians in the Greco-Roman World*, London – N. York 2001.
- Faraone, C. A. – Obbink, D. (επιμ.), *Magica Hiera. Ancient Greek Magic and Religion*, N. York – Oxford 1991.
- Gager, J., *Curse Tablets and Binding Spells from the Ancient World*, Oxford 1992.
- Graf, F., *Magic in the Ancient World*, Cambridge MA – London 1997.

ΣΕΛΗΝΗ ΨΩΜΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η ονοματοδοσία, το ονομαστικό και η προσωπογραφία ως πηγές της Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας.

Subject: Name giving, onomastics and prosopography as sources of Ancient Greek History.

Περίληψη: Το σεμινάριο θα εξετάζει τις πρακτικές της ονοματοδοσίας, τους λόγους υιοθέτησης ή αλλαγής ενός ονόματος καθώς και θέματα που αφορούν την δημιουργία, την ιστορία και την συχνότητα των ονομάτων. Η μελέτη της προσωπογραφίας, της συγκρότησης δηλαδή ενός κατά το δυνατόν πλήρους καταλόγου των προσώπων που αναφέρονται ως μονάδες ενός ευρύτερου συνόλου (πόλεως, βασιλείου, θιάσου, σύνολα νικητών αγώνων κλπ.), οι μεταξύ τους σχέσεις και ο ρόλος καθενός από αυτούς στην εξέλιξη αυτού του συνόλου θα αποτελέσουν επίσης θέματα του σεμιναρίου.

Summary: The seminar will focus on two topics: (a) name giving, changes of name as well as origins and history of names, and (b) prosopography. Name giving is in some cases linked to major historical events. It may also reveal political or other sympathies. It is also the case of changes of name. Prosopography, the study of the biographical data of a well-defined group of individuals, is an increasingly significant approach within historical studies.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Αρναούτογλου, Η., «Ανθρωπωνύμια και δίκαιο», *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 39 (2005) 31-53.
- Bechtel, F., *Die historischen Personennamen des Griechischen bis zur Kaiserzeit*, Halle 1917.
- Catling, R.W.V. – Marchand, F. – Sasanow, M. (επιμ.), *Onomatologos: Studies in Greek Personal Names presented to Elaine Matthews*, Oxford 2010.
- Fraser, P.M., “Ethnics as Personal Names”, στο Hornblower, S. – Matthews, E. (επιμ.), *Greek Personal Names. Their Value as Evidence. Proceedings of the British Academy 104*, London 2000, 149-157.
- Hornblower, S., “Personal Names and the Study of the Ancient Greek Historians”, στο Hornblower, S. – Matthews, E. (επιμ.), *Greek Personal Names. Their Value as Evidence. Proceedings of the British Academy 104*, London 2000, 129-143.
- Masson, O., *Onomastica Graeca Selecta*, 3 τόμοι, Paris – Genève 1990-2000.
- Pape, W. – Benseler, G., *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Braunschweig 1911³.
- Parissaki, M.G.G., *Prosopography and Onomasticon of Aegean Thrace*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 49, Athens 2007.
- Rizakis, A.D. (επιμ.), *Roman Onomastics in the Greek East : Social and Political Aspects : Proceedings of the International Colloquium organized by the Finnish Institute and the Centre for Greek and Roman Antiquity, Athens 7-9 September 1993*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 21, Athens 1996.
- Tataki, A.B., *Ancient Beroea. Prosopography and Society*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 8, Athens 1988.
- Zoumbaki, S., *Prosopographie der Eleer: bis zum 1. Jh. v. Chr.*, ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ 40, Athens 2005.

ΣΟΦΙΑ ΑΝΕΖΙΡΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ζητήματα δικαίου σε επιγραφές των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων.

Subject: Legal issues in inscriptions of the Hellenistic and Roman period.

Περίληψη: Μέσα από ψηφίσματα, νόμους, επιστολές, διατάγματα και άλλα επιγραφικά κείμενα θα εξετάσουμε χορηγήσεις δικαιωμάτων και προνομίων, κληροδοτήματα/ιδρύματα/δωρεές, κανονισμούς οικοδομικών προγραμμάτων, συμβόλαια μισθώσεων, αγοραπωλησιών ή εργασίας, υποθήκες, απελευθερώσεις κ.ά.

Στο πλαίσιο αυτό θα ερευνηθούν οι λειτουργίες των νομικών δομών στον ελληνικό κόσμο της μετακλασικής εποχής και ενδεχόμενες μεταβολές των δομών αυτών κάτω από το πρίσμα της συνάντησης του ελληνικού με το ρωμαϊκό δίκαιο.

Summary: Through the study of decrees, laws, letters, edicts and other types of epigraphic material we will investigate the granting of rights and privileges, endowments/foundations/donations, regulations of building programs, leases, purchase or work contracts, mortgages, manumissions etc.

We shall also examine the function of legal structures in the post-classical Greek world and follow possible changes to these structures in the light of the encounter between Greek and Roman legal practice.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Ager, S., *Interstate Arbitrations in the Greek world, 337-90 BC*, Berkeley 1996.

Arnautoglou, I., *Ancient Greek laws: A Sourcebook*, London – N. York 1998.

Behrend, D., *Attische Pachturkunden*. Vestigia 12, München 1970.

Γιούνη, Μ., *Provincia Macedonia. Θεσμοί Ιδιωτικού Δικαίου στη Μακεδονία επί Ρωμαϊοκρατίας*, Αθήνα-Κομοτηνή 2000.

Dareste, R. – Haussoulier, B. – Reinach, Th., *Recueil des inscriptions juridiques grecques*, 2 τόμ., Paris 1895-1904.

Finley, M.I., *Studies in Land and Credit in Ancient Athens. 500-200 B.C. The "Horoi" Inscriptions*, New Brunswick, Princeton 1952.

- Gagarin, M. – Cohen, D. (επιμ.), *The Cambridge companion to ancient Greek law*, Cambridge – N. York 2005.
- Καράμπελας, Δ. (επιμ.), *Πηγές ιστορίας του δικαίου. Νομοθεσία – νομολογία – θεωρία – πράξη*, Αθήνα 2008.
- Laum, B., *Stiftungen in der griechischen und römischen Antike: ein Beitrag zur antiken Kulturgeschichte*, 2 τόμοι, Leipzig 1914.
- Osborne, M.J., *Naturalization in Athens*, 3 τόμοι, Brussel 1981-1983.
- Pringsheim, Fr., *The Greek Law of Sale*, Weimar 1950.
- Symposion 1971-2009: Vorträge zur griechischen und hellenistischen Rechtsgeschichte*, Köln 1975 – Wien 2010.
- Thür, G. – Taeuber, H. (επιμ.), *Prozessrechtliche Inschriften der griechischen Poleis: Arkadien*, Wien 1994.
- VerSteeg, R., *The Essentials of Greek and Roman Law*, Durham 2010.
- Zelnick-Abramovitz, R., *Not wholly free: the Concept of Manumission and the Status of Manumitted Slaves in the Ancient Greek World*, Leiden - Boston 2005.
- Walbank, M. B., *Leases of public lands. The Athenian Agora 19*, Princeton 1991.

ANNA PAMOY –ΧΑΨΙΑΔΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η συμβολή των *δυνατών* στην ανάπτυξη και κατάλυση της Αθηναϊκής ηγεμονίας.

Subject: The contribution of the *δυνατοί* to the growth and the collapse of the Delian – Athenian League.

Περίληψη: Με βάση τις γραμματειακές πηγές και τις επιγραφές θα διερευνηθεί: η κοινωνική θέση και η πολιτική ταυτότητα των *δυνατών*, εάν αυτοί επωμίζονταν το βάρος των συμμαχικών υποχρεώσεων, ο ρόλος τους στις αποστασίες που σημειώνονται έως το 412 π. Χ. και ο τρόπος που αντιμετωπίζονται από τους Αθηναίους.

Summary: From a close analysis of the texts and the Inscriptions we will investigate: the social status and the political identity of the *δυνατοί*, if upon them fell the cost of the *phoros* or the provision of ships, their role in the revolts which occurred till 412 B. C. and the way Athens confronted them.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Balcer, J.M., *The Athenian Regulations for Chalcis*. Historia Einzelschriften 33, Stuttgart 1978.
- Gauthier, Ph., “Les clérouques de Lesbos et la colonization Athénienne au Ve siècle”, *REG* 79 (1966) 64-88.
- Hornblower, S., *Θουκυδίδου Ιστορίαι τ. Α' βιβλία 1-3*, (ελλ. μτφρ. Φ. Πέτικα, επιμ. Α. Ρεγκάκος) Θεσσαλονίκη 2006.
- Hornblower, S., *A Commentary on Thucydides v. III 5. 25-8. 109*, Oxford 2008.
- Kallet-Marx, L., *Money, Expense and Naval Power in Thucydides' History 1-5.24*, Berkeley – Los Angeles 1993.
- Lintott, A., *Violence, Civil Strife and Revolution in the Classical City*, London 1982.
- Mattingly, H.B., *The Athenian Empire Restored*, University of California 1996.
- Meiggs, R., *The Athenian Empire*, Oxford 1972.
- Ostwald, M., “Athens and Chalcis: A Study in Imperial Control”, *JHS* 122 (2002) 134-143.
- Picard, O., “Thucydide et le tribut de Thasos” *REA* 100 (1998) 591-598.
- Psoma, S., “Thucydide I,61,4 : Béroia et la nouvelle localization de Bréa”, *REG* 122 (2009) 263-280.
- Ραμού-Χαψιάδη, Α., *Σωτήρες της Ελλάδος (Ηροδ. VII 139.5). Ναυκράτορες (Θουκ. V 97,109, VI 18.5)*, Αθήνα 1994.
- Westlake, H.D., “The Commons at Mytilene”, *Historia* 25 (1976) 429-440.
- Will, E., “Notes sur les régimes politiques de Samos”, *REA* 71 (1969) 306-319.

BYZANTINΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Η περίοδος των Μακεδόνων (867-1056): εποχή κρατικής και εκκλησιαστικής ανασυγκρότησης, πολιτικής και πνευματικής ακμής και ακτινοβολίας. *	
<i>A. Κόλια-Δερμιτζάκη, Σ. Καλοπίση-Βέρτη σε συνεργασία με Στ. Λαμπάκη</i>	
The period of the Macedonian dynasty (867-1056): an era of State and Church reorganization, of political and intellectual flourishing and impact.	
<i>A. Kolia-Dermitzaki, S. Kalopissi-Verti in collaboration with St. Lambakis</i>	1113
Βυζαντινά έγγραφα της υστεροβυζαντινής περιόδου: από τον τύπο στην ουσία.	
<i>Τρ. Μανιάτη-Κοκκίνη</i>	
Byzantine documents of the late period: from form to essence.	
<i>Tr. Maniati-Kokkini</i>	1127
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Η περίοδος των Μακεδόνων (867-1056): εποχή κρατικής και εκκλησιαστικής ανασυγκρότησης, πολιτικής και πνευματικής ακμής και ακτινοβολίας.	
<i>A. Κόλια-Δερμιτζάκη, Σ. Καλοπίση-Βέρτη σε συνεργασία με Στ. Λαμπάκη</i>	
The period of the Macedonian dynasty (867-1056): an era of State and Church reorganization, of political and intellectual flourishing and impact.	
<i>A. Kolia-Dermitzaki, S. Kalopissi-Verti in collaboration with St. Lambaki</i>	1113
Πολιτειακοί θεσμοί και κρατικός μηχανισμός στη μέση βυζαντινή περίοδο (610-1081).	
<i>Ειρ. Χρήστου</i>	
State institutions and mechanism in the middle Byzantine era (610-1081).	
<i>I. Chrestou</i>	1128
Ζητήματα Βυζαντινής Διπλωματίας.	
<i>A. Μέθοδοι. Β. Διπλωματικές Υπηρεσίες.</i>	
<i>Κ. Καραπλή</i>	
Aspects of Byzantine Diplomacy.	

A. Methods of Diplomacy. B. Diplomatic Services

K. Karapli

1130

***Το σεμινάριο αντιστοιχεί σε ένα εξάμηνο**

ΑΘΗΝΑ ΚΟΛΙΑ-ΔΕΡΜΙΤΖΑΚΗ – ΣΟΦΙΑ ΚΑΛΟΠΙΣΗ-ΒΕΡΤΗ
(Πανεπιστήμιο Αθηνών) σε συνεργασία με τον **ΣΤΥΛΙΑΝΟ ΛΑΜΠΑΚΗ**
(Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών / Ε.Ι.Ε.)

Χειμερινό εξάμηνο

Διεπιστημονικό Σεμινάριο

«**Νίκος Οικονομίδης**»

Ακαδημαϊκό έτος 2011-2012, Χειμερινό-Εαρινό εξάμηνο

**Πανεπιστήμιο Αθηνών – Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας σε συνεργασία με
Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών**

Interdisciplinary Postgraduate Seminar

«**Nikos Oikonomides**»

Academic Year 2011-2012

**University of Athens – Department of History & Archaeology in collaboration
with the Institute for Byzantine Research / National Hellenic Research
Foundation**

Θέμα: Η περίοδος των Μακεδόνων (867-1056): εποχή κρατικής και εκκλησιαστικής
ανασυγκρότησης, πολιτικής και πνευματικής ακμής και ακτινοβολίας.

Subject: The period of the Macedonian dynasty (867-1056): an era of State and
Church reorganization, of political and intellectual flourishing and impact.

Περίληψη: Στόχος του σεμιναρίου είναι η μελέτη ποικίλων θεμάτων μιας ιδιαίτερα
σημαντικής περιόδου της ζωής του Βυζαντίου, εκείνης της δυναστείας των
Μακεδόνων, κατά την οποία παρατηρείται ανάπτυξη σε όλους σχεδόν τους τομείς και
αναβιώνει η αίγλη της Αυτοκρατορίας. Τα θέματα αυτά αφορούν τις εξελίξεις που
σημειώθηκαν στην κοινωνία και την οικονομία της εποχής, στην οργάνωση της
κεντρικής και επαρχιακής διοίκησης, στη νομοθεσία, στις σχέσεις με τους ξένους
λαούς - και ιδιαίτερα με τους ανατολικούς και βόρειους γείτονες - αλλά και στην
πολιτική έναντι της Δύσης, στις σχέσεις Πολιτείας-Εκκλησίας και στην πολιτική
ιδεολογία γενικότερα. Θα επιδιωχθεί η αναζήτηση των αιτίων που προκάλεσαν τις

εξελιξείς στους παραπάνω τομείς και η επισήμανση των θετικών ή αρνητικών αποτελεσμάτων τους για τη μετέπειτα πορεία της Αυτοκρατορίας.

Στον τομέα της τέχνης, θα επιδιωχθεί η διερεύνηση των παραγόντων που οδήγησαν στη μεγάλη ανάπτυξή της σε όλες της τις εκφάνσεις: αρχιτεκτονική, μνημειακή ζωγραφική, γλυπτική, εικονογραφημένα χειρόγραφα, θρησκευτικού και κοσμικού -συχνά επιστημονικού- χαρακτήρα, καθώς και έργα μικροτεχνίας από πολύτιμα υλικά. Θα διερευνηθεί η σημασία των μονών που ιδρύθηκαν, ο ρόλος των κτητόρων, οι σχέσεις μητροπολιτικής και περιφερειακής τέχνης. Η αναβίωση θεμάτων και τρόπων της κλασικής αρχαιότητας που χαρακτηρίζει την τέχνη της εποχής, κυρίως τα έργα που συνδέονται με εργαστήρια της αυτοκρατορικής αυλής, θα αποτελέσουν επίσης αντικείμενο συζήτησης.

Στο σεμινάριο θα αναλυθούν επίσης όψεις της πολύπλευρης πνευματικής δραστηριότητας, την οποία συνηθίζουμε να αποκαλούμε «Μακεδονική αναγέννηση», αλλά και «εγκυκλοπαιδισμό». Παράλληλα με την αναφορά στον βίο και το έργο των σημαντικότερων λογίων και συγγραφέων (πατριάρχης Φώτιος, Λέων Στ' ο Σοφός, Καισαρείας Αρέθας, Συμεών ο Μεταφραστής, Ιωάννης Γεωμέτρης, Λέων ο Διάκονος κ.ά.) θα συζητηθούν και θέματα όπως η αντιγραφή, η μελέτη και ο σχολιασμός των αρχαίων συγγραφέων, η σύνθεση λεξικών, τα σχολεία και η εκπαίδευση, η ερασιματική δραστηριότητα των χρόνων του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου.

Summary: The seminar will focus on the study of various subjects regarding a period of particular importance for the life of Byzantium, that of the Macedonian dynasty, when there is a development in almost all sectors and a revival of the Empire's glory. The topics under discussion will relate to the changes in society and economy, in the organization of the central and provincial administration, in the legislation, in the relations with foreign people (especially the Eastern and Northern neighbours) and the politics towards the West as well, in the relations between State and Church and in the political theory in general. The searching out of the reasons for those developments and of the pinpointing of their positive or negative effects upon the Empire in the ensuing years will be also object of the seminar.

In the field of art, an attempt will be made to investigate the factors that led to the significant growth in art in each of its genres: architecture, monumental painting, sculpture, illustrated manuscripts, both religious and secular -often scientific- as well as works made of precious materials. The importance of the foundation of

monasteries, the role of donors, the relation between metropolitan and provincial art will be studied. An additional topic of discussion will be the revival of motifs and styles of classical antiquity, which characterizes the art of the period, particularly the works that are tied to the workshops of the imperial court.

Aspects of the multifaceted intellectual activity of the period (usually characterised as the epoch of the Macedonian renaissance, as well as the era of encyclopaedism), will be also discussed in the seminar. Parallel with the reference to the life and the work of distinguished authors and scholars (the patriarch Photius, Leo VI the Wise, Arethas of Caesarea, Symeon Metaphrastes, Ioannes Geometres, Leo the Diacon etc.) there will be analyzed also matters like the copying, study and comment of ancient Greek authors and the compilation of Lexica, schools and education, and the intellectual activity of Constantine Porphyrogenitus' era.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Brubaker, L., *Vision and meaning in ninth-century Byzantium: image as exegesis in the Homilies of Gregory of Nazianzus*, Cambridge – N. York 1999.
- Cutler, A., *The Hand of the Master: Craftsmanship, Ivory and Society in Byzantium (9th-11th centuries)*, Princeton, N. J. 1994.
- Falkenhausen, V. von, *Untersuchungen über die byzantinische Herrschaft in Süditalien vom 9. bis ins 11. Jahrhundert*. [Schriften zur Geistesgeschichte des Östlichen Europa], Wiesbaden 1967.
- Holmes, C., *Basil II and the governance of empire (976-1025)*, Oxford Studies in Byzantium, Oxford 2005.
- Jenkins, R.J.H., *Studies on Byzantine History of the 9th and 10th Centuries*, London 1970.
- Kazhdan, A., *A History of Byzantine Literature (850-1000)*, edited by Chr. Angelidi, Athens 2006.
- Κωνσταντίνος Ζ' ο Πορφυρογέννητος και η εποχή του. Β' Διεθνής Βυζαντινολογική Συνάντηση. Δελφοί, 22-26 Ιουλίου 1987, Αθήνα 1989.
- Κουγέας, Σ., *Ο Καισαρείας Αρέθας και το έργο του*, Αθήνα 1913.
- Laiou, A. – Simon, D. (επιμ.), *Law and Society in Byzantium, Ninth - Twelfth Centuries*, Washington DC. 1994.
- Lemerle, P., *Le premier humanisme byzantin*, Paris 1971 [= *Ο πρώτος βυζαντινός ουμανισμός*, ελλην. μτφρ. Μ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Αθήνα 1981].

- Mango, C., *The Mosaics of St. Sophia at Istanbul*, Washington, D.C. 1962.
- Markopoulos, A., *History and Literature of Byzantium in the 9th and 10th centuries*, Aldershot 2004.
- Μουρίκη, Ντ., *Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου*, 2 τ. Αθήνα 1985.
- Μωυσειδου, Γ., *Το Βυζάντιο και οι βόρειοι γείτονές του τον 10ο αιώνα*. Ιστορικές Μονογραφίες 15, Αθήνα 1995.
- Svoronos N., *Les Nouvelles des empereurs macédoniens concernant la terre et les stratiotes*, Athènes 1994.
- Tobias, N., *Basil I (867-886), the Founder of the Macedonian Dynasty: A study of the Political and Military History of the Byzantine Empire in the Ninth Century*, New Brunswick 1969.
- Tougher, S., *The Reign of Leo VI (886-912). Politics and People*, Leiden – N. York 1997.
- Vasiliev, A., *Byzance et les Arabes, II: Les relations politiques de Byzance et des Arabes a l' époque de la Dynastie Macédonienne. Les empereurs Basile I, Leon le Sage et Constantin VII Pophyrogennète 867-959*, Première partie: *Les relations politiques de Byzance et des Arabes a l' époque de la Dynastie Macédonienne, première période: de 867 à 959*, édition française préparée par M. Canard, Bruxelles 1968, Deuxième partie: *Extrait des sources arabes*, traduits par M. Canard, Bruxelles 1950.
- Vogt, A., *Basile I, empereur de Byzance et la civilisation byzantine à la fin du IXe siècle*, Paris 1908.
- Weitzmann, K., *Die byzantinische Buchmalerei des 9. und 10. Jhs.*, Berlin 1935.
- Wharton Epstein, A., *Tokali Kilise. Tenth-Century Metropolitan Art in Byzantine Cappadocia*, Washington, D.C. 1986.
- Wilson, N., *Οι Λόγιοι στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1991.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΤΣΑ ΜΑΝΙΑΤΗ-ΚΟΚΚΙΝΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Βυζαντινά έγγραφα της υστεροβυζαντινής περιόδου: από τον τύπο στην ουσία.

Subject: Byzantine documents of the late period: from form to essence.

Περίληψη: Αποτελώντας την πλέον άμεση από τις πηγές για τη βυζαντινή πραγματικότητα 11ου-15ου αι., τα κείμενα των εγγράφων διασώζουν στοιχεία για την ταυτότητα, για την οικογενειακή, κοινωνική και οικονομική κατάσταση συγκεκριμένων Βυζαντινών όλων των τάξεων, καθώς και για τη σχέση τους με το Κράτος, την Εκκλησία ή τους συγγενείς και τους συντοπίτες τους. Παραλλήλως, προβάλλουν ανάγλυφη εικόνα της δημογραφικής σύνθεσης μιας περιοχής και προδίδουν την ισχύ ή την αδυναμία της κεντρικής εξουσίας, στο πλαίσιο των εσωτερικών και εξωτερικών εξελίξεων και της κοινωνικής, δημοσιονομικής αλλά και εξωτερικής πολιτικής της αυτοκρατορίας.

Τα στάδια προσεγγίσεως περιλαμβάνουν τα εισαγωγικά στοιχεία μορφής (A.1-3) και, κυρίως, την ερμηνεία-σχολιασμό αντιπροσωπευτικών κειμένων (B.1-2):

A.1. Το έγγραφο ως ιστορική πηγή. Τύποι κρατικών και κατηγορίες ιδιωτικών εγγράφων. Διπλωματική έκδοση - αρχεία και εκδόσεις. 2. Μορφή και ορολογία κρατικών εγγράφων. Το κείμενο: επανάληψη και πρωτοτυπία. Χρονολόγηση και υπογραφή - αυτοκράτορας και υπαλληλία. Το βυζαντινό κρατικό έγγραφο ως πρότυπο για τα έγγραφα των Σέρβων ηγεμόνων. 3. Μορφή και γλωσσικά στοιχεία των ιδιωτικών εγγράφων. Η εγγραμματοσύνη λαϊκών, μοναχών και νοταρίων.

B.1. Το περιεχόμενο συγκεκριμένων εγγράφων (τα πρόσωπα και οι υποθέσεις) σε σχέση με την ιστορική συγκυρία. 2. Κοινωνικά-οικονομικά στοιχεία και οι αντίστοιχοι θεσμοί στο πλαίσιο των γενικότερων εξελίξεων στον ανατολικό μεσογειακό χώρο (Μακεδονία, Μ. Ασία και νησιά Αιγαίου Πελάγους).

Summary: Documents are the most direct source on Byzantine reality of the 11th-15th centuries, as they preserve elements concerning the identity of named individuals belonging to all social ranks, their familial, social and financial situation, as well as their relationship with the State, the Church, their relatives and their fellow citizens. Moreover, they offer vivid images of the demographic reality of different regions and point to the power, or lack of it, of central authority, within the framework of internal and external developments and the social, fiscal and foreign policy of the empire.

The course will include an introduction regarding form (A.1-3), and, mainly, the interpretation and discussion of representative documents (B.1-2):

A.1. The document as historical source. Forms of state and categories of private documents. Archives - editions. 2. Form and terminology of state documents. The text: repetition and originality. Chronological elements and signature by the emperor or the authorities. The Byzantine state document used as a model for Serbian rulers' acts. 3. Morphological and linguistic characteristics of private documents. The literacy of the laity, clergy and notaries.

B.1. The content of specific documents (persons and cases) in relation to the historical context. 2. Socio-economic elements and institutions within the context of development and change in the eastern Mediterranean (Macedonia, Asia Minor and Aegean islands).

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Archives de l'Athos, τόμοι I-XXIII κ. ε. Paris (πρβλ. την παλαιότερη σειρά *Actes de l'Athos*).

Βέης, Ν., (επιμ.), "Σερβικά και βυζαντινά γράμματα Μετεώρου", *Βυζαντίς* 2 (1911-12) 1-100.

Βρανούση, Ε., (επιμ.), *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου*, Α': *Αυτοκρατορικά*, Αθήνα 1980.

Dölger, F., *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453...*, 2.T. (έκδ. 2^η από P. Wirth) – 5.T. *Regesten 1025-1453...*, München 1965-1995.

Dölger, F. – Karayannopoulos, J., *Byzantinische Urkundenlehre, I. Die Kaiserurkunden*, München 1968 / I.E. Καραγιαννόπουλος, *Βυζαντινή διπλωματική. Α' Αυτοκρατορικά έγγραφα*, Θεσσαλονίκη 1972².

Hunger, H., *Ο κόσμος του βυζαντινού βιβλίου. Γραφή και ανάγνωση στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1995.

Καραγιαννόπουλος, Ι., *Βυζαντινή διπλωματική βιβλιογραφία*, Αθήνα 1995.

Karayannopoulos, J. – Weiss, G., *Quellenkunde zur Geschichte von Byzanz (324-1453)*, 1-2, Wiesbaden 1982.

Kravari, V., «Nouveaux documents du monastère de Philothée», *Travaux et Mémoires* 10 (1987) 261-356.

Laiou, A., "The emperor's word: chrysobulls, oaths and synallagmatic relations in Byzantium (11th-12th c.)", *Travaux et Mémoires* 14 (2002) 347-362.

Lemerle, P., «Un praktikon inédit des archives de Karakala (janvier 1342) et la situation en Macédoine orientale au moment de l'usurpation de Cantacuzène»,

Χαριστήριον εις Αναστάσιον Κ. Ορλάνδον I, Αθήναι 1964, 278-298 (= P. Lemerle, *Le monde de Byzance: Histoire et institutions*, VR, London 1978, αρ. XVIII).

Miklosich, Fr. –Müller, J. (επιμ.), *Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana* I - VI, Wien 1860-1890 (= ανατύπωση).

Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μ. (επιμ.), *Βυζαντινά έγγραφα της μονής Πάτμου, Β΄: Δημοσίων Λειτουργιών*, Αθήναι 1980.

Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Μ., “Τα πλαστά έγγραφα στους Μέσους Χρόνους στο Βυζάντιο και στα Βαλκάνια. Κριτήρια πλαστότητας, στόχοι και τεχνικές”, *Εώα και Εσπέρια* 7 (2007) 25-45.

Oikonomides, N., “Byzantine archives of the Palaiologan period, 1258-1453. Pragmatic literacy”, στο Britnell, R. (επιμ.), *East and West, 1200-1330*, Woodbridge 1997, 189-197.

Soloviev, A. –Mošin, V. (επιμ.), *Grčke povelije srpskih vladara (Diplomata graeca regum et imperatorum Serviae)*, Beograd 1936 (Πολλά από τα έγγραφα έχουν επανεκδοθεί σε νεώτερες διπλωματικές εκδόσεις).

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΑΠΛΗ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ζητήματα Βυζαντινής Διπλωματίας.

A. Μέθοδοι. B. Διπλωματικές Υπηρεσίες.

Subject: Aspects of Byzantine Diplomacy.

A. Methods of Diplomacy. B. Diplomatic Services

Περίληψη: Η αχανής βυζαντινή αυτοκρατορία προκειμένου να αποφύγει τους οπωσδήποτε αιματηρούς, δαπανηρούς και με αβέβαιη έκβαση πολέμους με τους πολλούς και διάφορους εχθρούς που την περιέβαλλαν, επιζητούσε διπλωματικές λύσεις. Χαρακτηριστικά της βυζαντινής διπλωματίας ήταν η εφαρμογή ορισμένων παγίων μεθόδων για την άσκησή της, η συγκρότηση πολυπληθών και αποτελεσματικών διπλωματικών υπηρεσιών, και η εντυπωσιακή οργάνωση των πρεσβευτικών αποστολών (όχι μόνιμων αντιπροσωπειών με τη σημερινή έννοια) σε

ξένους ηγεμόνες. Οι συνέπειες των επιτευγμάτων της βυζαντινής διπλωματίας εκτείνονται μέχρι σήμερα.

Summary: The immense Byzantine Empire wishing to avoid wars against the many peoples surrounding it, had to search for diplomatic solutions, applying for this purpose certain diplomatic methods, efficacious diplomatic services, and good organization of diplomatic missions to foreign rulers. The consequences of Byzantine diplomatic activities are obvious even today.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Χριστοφιλοπούλου, Αικ., *Το πολίτευμα και οι θεσμοί της βυζαντινής αυτοκρατορίας, 324-1204*, Αθήνα 2004.

Βλυσίδου, Β. - Λαμπάκης - Στ., Λεοντσίνη - Ν. - Λούγγης, Τηλ., *Σεμινάρια περί βυζαντινής διπλωματίας*, Αθήνα 2006.

Obolensky, O., “The Principles and Methods of Byzantine Diplomacy”, στο *Actes du XIIème congrès international d’études Byzantines*, Ochride 1961, vol. I, Beograd 1963, 45-61.

Lounghis, T.C., *Les ambassades byzantines en Occident, depuis la fondation des états barbares jusqu’aux Croisades*, Athènes 1980.

Καραγεώργος, Β., *Λιουτπράνδος ο επίσκοπος Κρεμώνης ως ιστορικός και διπλωμάτης*, Αθήνα 1978.

Kolias, G., *Leon Choerosphactes, magistre, proconsul et Patrice*, Athènes 1939.

ΕΙΡΗΝΗ ΧΡΗΣΤΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Πολιτειακοί θεσμοί και κρατικός μηχανισμός στη μέση βυζαντινή περίοδο (610-1081).

Subject: State institutions and mechanism in the middle Byzantine era (610-1081).

Περίληψη: Εξετάζεται η πολιτική θεωρία των Βυζαντινών, η θεσμική λειτουργία των πολιτειακών οργάνων, καθώς και η διοικητική οργάνωση του βυζαντινού κράτους. Με βασικές πηγές εθιμοτυπικά, ιστορικά και χρονογραφικά κείμενα

μελετώνται επίσης πολιτικά και αυλικά αξιώματα και προσωπογραφούνται οι φορείς τους.

Summary: Includes the political theory of the Byzantines, the institutional operation of the state bodies, as well as the administrative structure of the Byzantine state. Based mainly on sources such as ceremonial, historic and chronographic texts this seminar aims also at the study of political and Court offices and at the description of those who held them.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective bibliography

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, έκδ. C. de Boor, Leipzig 1883 (ανατύπωση G. Olms, Hildesheim 1963).

Σκυλίτζης, *Χρονογραφία*, *Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum*, έκδ. I. Thurn (CFHB 5), Berlin – N. York 1973.

Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, *Βασίλειος Τάξις*, *Constantini Porphyrogeniti, De cerimoniis aulae byzantinae*, Bonn 1829-1830.

Ψελλός, *Χρονογραφία*, *Michel Psellos, Chronographie I*, έκδ. E. Renauld, Paris 1926, Αθήνα 1993.

Συνεχιστές του Θεοφάνη, *Theophanes Continuatus Chronographia*, έκδ. Βόννης, 1838.

Φιλοθέου Κλητορολόγιον, έκδ. N. Oikonomidès, *Les listes de préséance byzantines des IXème et Xème siècles*, Paris 1972.

Angold, M., *The Byzantine Aristocracy, IX to XIII centuries*, Oxford 1984.

Αρβελέρ, Ε., *Η πολιτική ιδεολογία της βυζαντινής αυτοκρατορίας*, Αθήνα 2007.

Beck, H.-G., *Η βυζαντινή χιλιετία*, Αθήνα 1992.

Cheyne, J.-C., *Pouvoir et contestations à Byzance (963-1210)*, Paris 1990.

Dagron, G., *Empereur et prêtre. Étude sur le «césaropapisme» byzantin*, Paris 1996.

Καραγιαννόπουλος, Ι., *Η πολιτική θεωρία των Βυζαντινών*, Θεσσαλονίκη 1988.

Oikonomidès, N., *Les Listes de préséance byzantines des IXème et Xème siècles*, Paris 1972.

Παϊδας, Κ., *Η θεματική των βυζαντινών «κατόπτρων ηγεμόνων» της πρώιμης και μέσης περιόδου (398-1085). Συμβολή στην πολιτική θεωρία των Βυζαντινών*, Αθήνα 2005.

Tinnefeld F.H., *Kategorien der Kaiserkritik in der byzantinischen Historiographie*, München 1971.

Χρήστου, Ειρ., *Αυτοκρατορική εξουσία και πολιτική πρακτική. Ο ρόλος του παραδυναστεύοντος στη βυζαντινή διοίκηση (τέλη 8^{ου} – αρχές 11^{ου} αιώνα)*, Αθήνα 2008.

Χριστοφιλοπούλου, Αικ, *Το Πολίτευμα και οι θεσμοί της βυζαντινής αυτοκρατορίας (324-1204). Κράτος - Διοίκηση, Οικονομία - Κοινωνία*, Αθήνα 2004.

Winkelmann, Fr., *et al.*, *Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit I. (641-867), II. (867-1025)*, Berlin – N. York 1998 κ.ε., 2009 κ.ε.

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
<p>Ιστορία της Νεότερης Αθήνας. <i>Κ. Γαρδίκας</i></p> <p>History of modern Athens. <i>K. Gardikas</i></p>	1129
<p>Κοινωνικές, πολιτισμικές μεταφορές ανάμεσα στους λαούς της Νοτιοανατολικής και της Κεντρικής Ευρώπης, 15ος – αρχές 19ου αι. <i>Ο. Κατσιαρδή-Hering</i></p> <p>Bilateral social and cultural transfer among the peoples in Southeastern and Central Europe, 15th – early 19th cent. <i>O. Katsiardi-Hering</i></p>	1131
<p>Η Ιστορική Κουλτούρα. Διαμάχες και αντιπαραθέσεις. <i>Α. Λιάκος – Β. Καραμανωλάκης</i></p> <p>Historical Culture: Debates and Controversies. <i>A. Liakos – V. Karamanolakis</i></p>	1133
<p>«Εξεγέρσεις» και «επαναστάσεις» στην ελληνοβενετική Ανατολή (13ος-18ος αι.). Μύθος και πραγματικότητες. <i>Α. Παπαδιά-Λάλα</i></p> <p>“Revolts” and “Revolutions” in the Greek-Venetian-East (13th to 18th centuries). Myth and Realities. <i>A. Paradia-Lala</i></p>	1135
<p>Ψηφιακό οπτικοακουστικό αρχείο Ολοκαυτώματος - μια πρώτη γνωριμία με το υλικό και η διαχείρισή του.* <i>Χ. Φλάισερ</i></p> <p>Shoah Visual History Archive- a first approach. <i>H. Fleischer</i></p>	1143
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
<p>Ιστορική δημογραφία και εθνικισμοί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (19ος – αρχές 20ού αι.). <i>Π. Κονόρτας</i></p> <p>Historical demography and nationalisms in the Ottoman Empire (19th – beginning of the 20th cent.). <i>P. Konortas</i></p>	1132
<p>Κοινωνική ιστορία της υγείας (από τον ύστερο Μεσαίωνα έως τον 20ό αιώνα). <i>Κ. Κωνσταντινίδου – Β. Καραμανωλάκης</i></p> <p>Social history of health (from the Late Middle Ages to the 20th century). <i>K. Konstantinidou – V. Karamanolakis</i></p>	1134
<p>Μνήμες, μνημεία και Δημόσια Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Ελλάδα - μια συγκριτική προσέγγιση. <i>Χ. Φλάισερ</i></p>	

World War II Memories, Monuments and Public History in Greece - a comparative approach. <i>H. Fleischer</i>	1136
Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος: κατευθύνσεις της ελληνικής ιστοριογραφίας. <i>Εν. Χατζηβασιλείου</i>	
Greece and the Cold War: Trends of Greek Historiography. <i>E. Hatzivassiliou</i>	1138

*** Αυτό το σεμινάριο προσφέρεται στο Χειμερινό εξάμηνο και στην ειδίκευση της Ευρωπαϊκής Ιστορίας.**

- **ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΑΡΔΙΚΑ**

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ιστορία της Νεότερης Αθήνας.

Subject: History of modern Athens.

Περίληψη: Το σεμινάριο θα επικεντρωθεί στην καθημερινότητα και τη διαβίωση διαφόρων κοινωνικών ομάδων στην Αθήνα κατά τη νεότερη και σύγχρονη εποχή.

Summary: The seminar will focus on everyday life and the experiences of various social groups in modern and contemporary Athens.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Αγριαντώνη, Χρ. – Χατζηιωάννου, Μ.Χρ. (επιμ.), *Το Μεταξουργείο της Αθήνας*, Αθήνα 1995.

Bastea, E., *The Creation of Modern Athens: Planning the Myth*, Cambridge 2000.

Benevolo, L., *Η πόλη στην Ευρώπη*, Αθήνα 1997.

Burgel, G., *Αθήνα: η ανάπτυξη μιας μεσογειακής πρωτεύουσας*, Αθήνα 1976.

Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού. *Η πόλη στους νεότερους χρόνους. Μεσογειακές και Βαλκανικές όψεις (19ος-20ός αι.)*, Αθήνα 2000.

Καλλιβρετάκης, Λ., “Η Αθήνα του 19ου αιώνα. Από επαρχιακή πόλη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, πρωτεύουσα του Ελληνικού Βασιλείου”, *Αρχαιολογία της πόλης των Αθηνών. Επιστημονικές επιμορφωτικές διαλέξεις*, Αθήνα 1996, 173-196.

Καρύδης, Δ.Ν., *Τα επτά βιβλία της πολεοδομίας*, Αθήνα 2006.

Κορασίδου, Μ., *Οι άθλιοι των Αθηνών και οι θεραπευτές τους*, Αθήνα 1995.

Kostof, S., *The City Assembled: The Elements of Urban Form Through History*, London 1992.

Λεοντίδου, Λ., *Πόλεις της σιωπής: εργατικός εποικισμός της Αθήνας και του Πειραιά, 1909-1940*, Αθήνα 1989.

Matton, L. – Matton, R., *Ath nes et ses monuments du XVIIème siècle à nos jours*, Αθήνα 1963.

Μπίρης, Κ.Η., *Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20όν αιώνα*, Αθήνα 1995.

Tilly, Ch. – Blockmans, W.P. (επιμ.), *Cities and the Rise of States in Europe, A.D.*

1000 to 1800, Boulder 1994.

Τραυλός, Ι., *Πολεοδομική εξέλιξις των Αθηνών*, Αθήνα 1993.

Yerolympos, A., *Urban Transformation in the Balkans (1820-1920): Aspects of Balkan Town Planning and the Remaking of Thessaloniki*, Θεσσαλονίκη 1996.

ΟΛΓΑ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Κοινωνικές, πολιτισμικές μεταφορές ανάμεσα στους λαούς της Νοτιοανατολικής και της Κεντρικής Ευρώπης, 15ος – αρχές 19ου αι.

Subject: Bilateral social and cultural transfer among the peoples in Southeastern and Central Europe, 15th – early 19th cent.

Περίληψη: Κατά τους υπό εξέταση αιώνες σημειώνεται μετακίνηση πληθυσμών τόσο στην και από τη Βενετία προς περιοχές του Levante, όσο και στις περιοχές των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών και της Αψβουργικής Μοναρχίας. Οι μετακινήσεις αυτές αλλά και η πολιτική των κρατών υποδοχής και τα αλληπάλληλα συμφέροντα και ενδιαφέροντα οδήγησαν στην πλούσια μεταφορά κοινωνικών-οικονομικών και πολιτισμικών πρακτικών και ιδεών. Στόχος του σεμιναρίου είναι η εξέταση αυτών των πολλαπλών παραμέτρων.

Summary: The population movements to and from Venice towards the Levant, as well as to the Danubian Principalities and the Habsburg Lands are well known during the above mentioned era. These movements, the policy of the host states and their successive interests as well caused a rich transfer of social, economic and cultural practices and ideas. The aim of this seminar it to examine all these parameters.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Ασδραχάς, Σπ., κ.ά., *Ελληνική Οικονομική Ιστορία, 15-19ος αι.*, Αθήνα 2003, τ. 1-2.

Baram, U., «Clay Tobacco Pipes and Coffe Cup Sherds in the Archaeology of the Middle East: Artefacts of Social Tensions from the Ottoman Past», *International Journal of Historical Archaeology* 3 (1999) 137-151.

Burke, P., *Kultureller Austausch*, μετ. από αγγλ., Frankfurt am Main 2000.

- Curtin, Ph., *Cross-cultural trade in world history*, Cambridge 1998⁵.
- Δημητρόπουλος, Δ., «Στοιχεία για τον οικιακό εξοπλισμό στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας: η περίπτωση του καθρέφτη», *Τα Ιστορικά* 27, 1997.
- Eisenstein, E., *The Printing Press as an Agent of Chance. Communication and Cultural Transformations in Early Modern Europe*, τ. 1-2, Cambridge 1979.
- Friedmeier, W. – Chakkarath, P. – Schwarz, B. (επιμ.), *Culture and Human Development. The importance of cross-cultural research for the social sciences*, Hove – N. York 2005.
- Fusaro, M. – Heywood, C. – Omri, M.-S. (επιμ.), *Trade and Cultural Exchange in the Early Modern Mediterranean: Braudels Maritime Legacy*, London 2010.
- Höfele, A. (επιμ.), *Renaissance Go-Betweens: Cultural Exchange in Early Modern Europe*, Berlin 2005.
- MacLean, G. (επιμ.), *Re-Orienting the Renaissance. Cultural Exchanges with the East*, London 2005.
- Muchembled, R. – Schilling, H., et al., *Cultural Exchange in Early Modern Europe*, τ. 1-4, Cambridge – N. York 2006-2007
- North, M., *'Material Delight and the Joy of Living': Cultural Consumption in the age of Enlightenment in Germany*, Aldershot – Burlington – Ashgate 2008.
- Παπαδία-Λάλα, Α., «Σε αναζήτηση του χρόνου: μέθοδοι και όργανα χρονομετρίας στις βενετοκρατούμενες ελληνικές περιοχές», στο *Τεχνογνωσία στη λατινοκρατούμενη Ελλάδα. Ημερίδα 8.2.1997*, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αθήνα, Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ETBA 2000, 71-78.
- Sandgruber, R., *Die Anfänge der Konsumgesellschaft. Konsumgüterverbrauch, Lebensstandard und Alltagskultur im 18. und 19. Jahrhundert*, München 1982.
- Schmale, W. (επιμ.), *Kulturtransfer: kulturelle Praxis im 16. Jahrhundert*, Innsbruck, Wien 2003.
- Σκλαβενίτης, Τρ., *Τα εμπορικά εγχειρίδια της Βενετοκρατίας και Τουρκοκρατίας και η Εμπορική Εγκυκλοπαίδεια του Νικόλαου Παπαδόπουλου*, Μνήμων, Παράρτημα 5, Αθήνα 1991
- Stedman, G. – Zimmermann, M. (επιμ.), *Höfe, Salons, Akademien: Kulturtransfer und Gender der Frühen Neuzeit*, Zürich – N. York 2007.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΑΚΟΣ – ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η Ιστορική Κουλτούρα. Διαμάχες και αντιπαραθέσεις.

Subject: Historical Culture. Debates and Controversies.

Περίληψη: Ο όρος *ιστορική κουλτούρα* αναφέρεται σε ένα νέο πεδίο μελετών το οποίο περιλαμβάνει τους τρόπους με τους οποίους μια κοινωνία, σε μια εποχή, σχετίζεται δημόσια με το συλλογικό της παρελθόν και το εντάσσει στο παρόν της. Η ιστορική κουλτούρα αποτελείται από πρακτικές και αναπαραστάσεις, αλλά και τρόπους σκέψης, ιδέες, νοοτροπίες. Αφορά τις εκδηλώσεις μέσα από τις οποίες εκφράζεται η συλλογική μνήμη και το πολύμορφο ενδιαφέρον για την ιστορία, όπως υλοποιείται μέσα από τη ζήτηση για υλικά και άυλα προϊόντα και υπηρεσίες. Παρά την πολυμορφία των εκδηλώσεων, ο κοινός παρονομαστής βρίσκεται στη σχέση με το παρελθόν, με τις βιωμένες ή μεταβιβασμένες εμπειρίες και στη χρησιμοποίησή του ως στοιχείου συγκρότησης του σύγχρονου πολιτισμού και της ατομικής και συλλογικής συνείδησης. Το ερώτημα «*πως μελετούμε την ιστορική κουλτούρα;*» αποτελεί τον άξονα γύρω από τον οποίο συγκροτείται το αντικείμενο του σεμιναρίου. Το σεμινάριο αυτό είναι το δεύτερο μιας σειράς σεμιναρίων, και έχει ως αντικείμενο τη διαμόρφωση της ιστορικής κουλτούρας στη δεκαετία του 1960 και 1970. Απευθύνεται στους φοιτητές και στις φοιτήτριες ιστορίας, αρχαιολογίας, μουσειολογίας, στους ιστορικούς της επιστήμης, καθώς και στους μεταπτυχιακούς των ΜΜΕ.

Summary: The purpose of this seminar is to explore and investigate historical culture, taking the decades of 1960 and 1970, as a field of study. “Historical Culture” is a concept comprising not only, and not mainly, historiography, but a variety of relations with the past, including ways of representing the past in museums, literature, art and new media, and the consumption of material and immaterial things related to the past. The concept of Historical Culture comprises also heritage (Archeological sites, monuments) and memory (memorial sites and memorial practices). Although there are partial approaches, the aim of the project is to map historical culture, to investigate significant *loci* and practices, to test the possibility of a coherent approach, and to contribute to a theory and methodology of searching historical culture.

Recognizing that understanding historical culture is an urgent need for school and university teachers, museum's curators and cultural administrators, the project will conclude in constructing and preparing courses on how to investigate and analyze historical culture.

Επιλεγμένη βιβλιογραφία / Selective bibliography

de Groot, J., *Consuming History. Historians and Heritage in Contemporary Popular Culture*, London – N. York 2009.

Huyssen, A., *Twilight Memories, Marking Time in a Culture of Amnesia*, N. York – London 1995.

Morris-Suzuki, T., *The Past within Us. History, Memory and Media*, London 2005.

Rosenzweig, R. – Thelen, D., *The Presence of the Past. Popular Uses of History in American Life*, N. York 1998.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ-ΛΑΛΑ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: «Εξεγέρσεις» και «επαναστάσεις» στην ελληνοβενετική Ανατολή (13ος-18ος αι.). Μύθος και πραγματικότητες.

Subject: “Revolts” and “Revolutions” in the Greek-Venetian-East (13th to 18th Centuries). Myth and Realities.

Περίληψη: Στο μάθημα θα μελετηθούν περιπτώσεις «επαναστατικών» κινήσεων, που σημειώθηκαν στην ύπαιθρο και στις πόλεις της ελληνοβενετικής Ανατολής από τον 13ο έως και τον 18ο αιώνα. Θα εξετασθούν η εξέλιξη και τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των υπό μελέτη γεγονότων στα ιστορικά τους συμφραζόμενα και σε συνδυασμό με ανάλογες ευρωπαϊκές κινήσεις της ίδιας εποχής. Παράλληλα, θα παρουσιασθούν η πρόσληψη και η ερμηνεία του χαρακτήρα τους από τη σχετική ιστοριογραφία και θα επιχειρηθεί η τυπολογική ένταξή τους στις μορφές του επαναστατικού φαινομένου, σύμφωνα με σύγχρονες θεωρητικές, διεπιστημονικές προσεγγίσεις.

Summary: The course will conduct a study of a number of “revolutionary” movements that arose both in the countryside and the cities of the Greek-Venetian East from the 13th to the 18th centuries. There will be discussion of the development and the individual features of the above-mentioned movements within their historical context and in comparison with the analogous European movements. At the same time and in accordance with modern theoretical interdisciplinary approaches, the perception and interpretation of their character as illustrated by the relevant literature will be presented and their classification in the framework of the phenomenon of “revolution” will be attempted.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Αρβανιτάκης Δ., «Οι ποπολάρροι απειλούν Σικελικούς Εσπερινούς. Κέρκυρα 1633-1644», *Εώα και Εσπέρια* 4 (1999-2000) 94-132.
- Αρβανιτάκης, Δ. Δ., *Κοινωνικές αντιθέσεις στην πόλη της Ζακύνθου. Το Ρεμπελιό των Ποπολάρρων (1628)*, Αθήνα 2001.
- Γιαννόπουλος, Ι. Γ., *Η Κρήτη κατά τον τέταρτο βενετοτουρκικό πόλεμο (1570-1571)*, Αθήνα 1978.
- Katsiardi-Hering, O., “Von den Aufständen zu den Revolutionen christlicher Untertanen des Osmanischen Reiches in Südosteuropa (ca. 1530-1821). Ein Typologisierungversuch”, *Südost-Forschungen* 68 (2009) 96-137.
- Kramnick, I., “Reflections on Revolution: Definition and Explanation in recent scholarship”, *History and Theory* 11 (1972) 26-63.
- Μαλτέζου, Χ., (επιστ. διεύθυνση), *Βενετοκρατούμενη Ελλάδα. Προσεγγίζοντας την ιστορία της*, Δ. Βλάσση – Α. Τζαβάρα (επιμ. κειμ.), τόμ. 1-2, Βενετία 2010.
- McKee, S., “The Revolt of St Tito in Fourteenth-Century Venetian Crete: A Reassessment”, *Mediterranean Historical Review* 9/2 (1994) 173-204.
- McKee Sally, *Uncommon Dominion. Venetian Crete and the Myth of Ethnic Purity*, Philadelphia 2000.
- Ξανθουδίδης, Στ., *Η Ενετοκρατία εν Κρήτη και οι κατά των Ενετών αγώνες των Κρητών*, Αθήνα 1939.
- Παναγιωτάκης, Ν.Μ. (επιμ.), *Κρήτη: Ιστορία και Πολιτισμός*, τόμ. 2, Κρήτη 1988.
- Παπαδία-Λάλα, Α., *Αγροτικές ταραχές και εξεγέρσεις στη βενετοκρατούμενη Κρήτη (1509-1528). Η «επανάσταση» του Γεωργίου Γαδανολέου-Λυτσογιώργη*, Αθήνα 1983.

Σβορώνος, Ν., «Το νόημα και η τυπολογία των κρητικών επαναστάσεων του 13ου αιώνα», *Σύμμεικτα* 8 (1989) 1-14.

Tilly, Ch., *Οι Ευρωπαϊκές Επανάστασεις, 1492-1992*, Αθήνα 1998.

Χόμπσμπαουμ, Έ., *Οι ληστές*, Αθήνα 1975.

Zagorin, P., *Rebels and rulers, 1500-1660*, vol. 1-2, Cambridge 1982.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΚΟΝΟΡΤΑΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ιστορική δημογραφία και εθνικισμοί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (19ος – αρχές 20ού αι.).

Subject: Historical demography and nationalisms in the Ottoman Empire (19th – beginning of the 20th cent.).

Περίληψη: Το σεμινάριο θα εστιάσει στην μελέτη της διάδοσης των εθνικισμών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} και τις αρχές του 20ού αιώνα, και ιδιαίτερα στη σταδιακή μετάβαση από την παραδοσιακή και ενταγμένη στο οθωμανικό πλαίσιο συλλογική ταυτότητα, η οποία αναφέρεται στην θρησκευτική (ή εθνοθρησκευτική) κοινότητα (μιλλέτ), προς τη νεωτερική συλλογική ταυτότητα, δηλαδή το έθνος. Θα εξετασθεί, εκτός των άλλων, κατά πόσον υπήρξαν αντιστάσεις στην διάχυση των εθνικισμών σε περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, από την πλευρά του οθωμανικού πλαισίου, στο οποίο η επίσημη ιδεολογία ήταν ο οθωμανισμός, των παραδοσιακών -κυρίως αγροτικών- κοινοτήτων αλλά και παραγόντων της Εκκλησίας, καθώς και σε ποιο μέτρο το ανήκειν σε ένα έθνος ήταν κατά την παραπάνω περίοδο και στην συγκεκριμένη (οθωμανική) κοινωνία, κάτι το αυτονόητο ή αντίθετα χρειαζόταν κάποιες διαδικασίες για να επιτευχθεί. Θα γίνει επίσης κριτική παρουσίαση των επιχειρημάτων των οπαδών των αντιμαχόμενων εθνικισμών, που αποδύθηκαν ανάμεσα σε άλλα και στον «πόλεμο» των στατιστικών, των χαρτών, των εκκλησιών και των σχολείων. Κύριοι γεωγραφικοί χώροι εστίασης θα είναι περιοχές της Μακεδονίας, της Θράκης και της Μικράς Ασίας.

Προς τον σκοπό αυτόν θα γίνει προσπάθεια να καταδειχθεί η χρησιμότητα της αντιπαραβολής πηγών συνταγμένων σε διαφορετικές γλώσσες και προερχόμενων από

παράγοντες με αντιτιθέμενα συμφέροντα, ώστε να καταδειχθούν οι επί μέρους επιδιώξεις, στοχεύσεις, μέθοδοι, καθώς και τα αντίστοιχα επιχειρήματα. Πρόκειται πιο συγκεκριμένα για: α) ελληνόγλωσσες πηγές (κυρίως προξενικές, πρεσβευτικές και άλλες εκθέσεις, έγγραφα προερχόμενα από το περιβάλλον του Πατριαρχείου, απογραφές του πληθυσμού κ.ά.), β) αντίστοιχα κείμενα συνταγμένα στην βουλγαρική γλώσσα που εκφράζουν τις βουλγαρικές διεκδικήσεις και γ) οθωμανικές πηγές (επετηρίδες βιλαετιών (σαλναμέδες), απογραφές πληθυσμού κ.ά.).

Summary: The seminar will focus on the propagation of nationalisms in the Ottoman Empire during the second half of the 19th and the beginning of the 20th centuries, particularly as it concerns the transition from the traditional religious (or ethnoreligious) community (millet) to the modern collective identity, that is the nation. Another important issue associated with the above mentioned topic concerns the probable resistances to the propagation of nationalisms from the part of the ottoman environment, in which the main ideology was ottomanism, of the communities of the countryside as well as from the ecclesiastical milieus. The seminary will attempt also to answer the question if belonging to a nation was something obvious during the above mentioned period in the ottoman context or it was a target to be achieved. There will be also a critical presentation of the arguments used by the different nationalisms in order to precise the group or the groups claimed to form a part of the respective nations, as well as the “war” of maps, statistics, churches and schools. The main geographical areas that will be covered are parts of Macedonia, Thrace and Anatolia.

The confrontation among sources written in different languages and composed by factors having contrasting views on the issue seems to be useful. Sources that will be studied are written in Greek (reports by diplomatic agents of the Greek state, as well as from the Patriarchate of Constantinople, censuses etc.), same adequate texts written in Bulgarian, as well as ottoman sources (salnames, that is official annuaries, censuses etc.).

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

(Ο κατάλογος ακολουθεί το λατινικό αλφάβητο/The list follows the Latin alphabet.

Δεν περιλαμβάνονται οι πρωτογενείς πηγές/Primary sources are not included)

- Αναγνωστοπούλου, Σ. :, *Μικρά Ασία, 19^{ος} αι. - 1919. Οι ελληνορθόδοξες κοινότητες. Από το μιλλέτ των Ρωμιών στο ελληνικό έθνος*, Αθήνα 1997.
- Augustinos, G., *The Greeks of Asia Minor. Confession, Community and Ethnicity in the Nineteenth Century*, Kent (Ohio) 1992.
- Βακαλόπουλος, Κ., *Ιστορία του Βορείου Ελληνισμού. Θράκη*, Θεσσαλονίκη 1993.
- Braude, B. - Lewis, B. (επιμ.), *Christians and Jews in the Ottoman Empire. The Functioning of a Plural Society*, I-II, N. York - London 1982.
- Γούναρης, Β., «Δημογραφικές εξελίξεις στην τουρκοκρατούμενη Μακεδονία», στο Κολιόπουλος ; Ι. – Χασιώτης ; Ι. (επιμ.), *Η νεώτερη και σύγχρονη Μακεδονία*, Θεσσαλονίκη 1992, τ. 1, 44-57.
- Issawi, C. - Gondicas, D. (επιμ.), *Ottoman Greeks in the Age of Nationalism. Politics, Economy and Society in the 19th Century*, Princeton 1999.
- Karpat, K., «Ottoman Population Records and the Census of 1881/2-1893», *International Journal of Middle East Studies* 9 (1978) 237-274.
- Karpat, K., *Ottoman Population 1830-1914: Demographic and Social Characteristics*, Madison 1985.
- Kitromilides, P., «"Imagined communities" and the origins of the national question in the Balkans», στο Blinkhorn, M. - Veremis, T. (επιμ.), *Modern Greece: Nationalism and Nationality*, Αθήνα 1990.
- Κονόρτας, Π., *Οθωμανικές θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Βεράτια για τους Προκαθημένους της Μεγάλης Εκκλησίας (17ος – αρχές 20ού αιώνα)*, Αθήνα 1998.
- Konortas, P., «Nationalisms vs Millets: Building Collective Identities in Ottoman Thrace», στο Diamantouros, N. – Dragonas, Th. – Keyder, Ç. (επιμ.), *Spatial Conceptions of the Nation. Modernizing Geographies in Greece and Turkey.*, London - N. York 2010, 161-180.
- McCarthy, J., *Muslims and Minorities. The Population of Ottoman Anatolia at the End of the Empire*, N. York 1983.
- Πάλλης Α., *Στατιστική μελέτη περί φυλετικών μεταναστεύσεων Μακεδονίας και Θράκης κατά την περίοδο 1912-1924*, Αθήνα 1925.
- Shaw, S., «The Ottoman Census System and Population», *International Journal of Middle East Studies*, 9 (1978) 325-338.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ - ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Κοινωνική ιστορία της υγείας (από τον ύστερο Μεσαίωνα έως τον 20ό αι.).

Subject: Social history of health (from the Late Middle Ages to the 20th cent.).

Περίληψη: Το σεμινάριο θα εξετάσει τη σχέση των κοινωνιών με την υγεία και την ασθένεια εστιάζοντας στις εξής θεματικές:

- Νοσηματοδότηση των εννοιών *ασθένεια* και *υγεία* στις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συντεταγμένες συγκεκριμένων περιόδων και γεωγραφικών περιοχών.
- Επιδημικές ασθένειες και οργάνωση μηχανισμών πειθάρχησης στο δυτικό κόσμο.
- Η αντιμετώπιση της ασθένειας: από τη μεσαιωνική φιλανθρωπία στο κράτος πρόνοιας και στην κατάρρευσή του.
- Η ιστορία του Νοσοκομείου από το Μεσαίωνα έως τον 20ό αιώνα.
- Ασθένεια και Φύλο.

Summary: The seminar will examine the social history of health and disease focusing on the following aspects:

- The definition of the meaning of *health* and *disease* in the context of a given period and of a given place.
- Epidemic diseases and the organization of discipline systems in the western society.
- Confronting disease: from medieval charity to the welfare state and its collapse.
- The history of Hospital from the late medieval period to the 20th century.
- Disease and gender.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Bynum, W. F., et al., *The Western Medical Tradition*, Cambridge 2009.

Cavallo, S., *Charity and Power in Early Modern Italy. Benefactors and. Their Motives in Turin, 1541-1789*, Cambridge 1995.

- Cohn, S.K. Jr, *The Black Death Transformed: Disease and Culture in Early Renaissance Europe*, London 2004.
- Elmer, P. (επιμ.), *The Healing Arts. Health, Disease and Society in Europe 1500-1800*, Manchester 2004.
- Finzsch, N. – Jütte, R., *Institutions of Confinement. Hospitals, Asylums, and Prisons in Western Europe and North America, 1500-1950*, Cambridge 2003.
- Goffman, E., *Άσυλα, Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων*, Αθήνα 1984.
- Grashaw, L., Porter Roy (επιμ.), *The Hospital in History*, London, N. York 1989.
- Henderson, J., *The Renaissance Hospital. Healing the Body and Healing the Soul*, New Haven 2006.
- Henderson, J. – Horden, P. – Pastore, A. (επιμ.), *The Impact of Hospitals 300-2000*, Oxford 2007.
- Herzlich, Cl. – Pierret, J., *Illness and Self in Society*, Baltimore 1987.
- Jacquart, D. – Thomasset, Cl., *Sexuality and Medicine in the Middle Ages*, Trans. Matthew Adamson, Princeton 1988.
- Κορασίδου, Μ., *Οι άθλιοι των Αθηνών και οι θεραπευτές τους. Φτώχεια και φιλανθρωπία στην ελληνική πρωτεύουσα το 19ο αιώνα*, Αθήνα 1995.
- Lindemann, M., *Medicine and Society in Early Modern Europe*, Cambridge 1999.
- Lupton, D., *Medicine as Culture: Illness, Disease, and the Body in Western Societies*, London 1994.
- McNeill, W. H., *Plagues and Peoples*, N. York 1976.
- Παπαδία-Λάλα, Α., *Ευαγή και νοσοκομειακά ιδρύματα στη Βενετοκρατούμενη Κρήτη, Βενετία 1996*.
- Πλουμπίδης, Δ., *Ιστορία της Ψυχιατρικής στην Ελλάδα. Θεσμοί, ιδρύματα και κοινωνικό πλαίσιο 1850-1920*, Αθήνα 1989.
- Risse, G., *Mending Bodies, Saving Souls. A History of Hospitals*, N. York – Oxford 1999.

ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος: κατευθύνσεις της ελληνικής ιστοριογραφίας.

Subject: Greece and the Cold War: Trends of Greek Historiography.

Περίληψη: Το μάθημα θα ασχοληθεί με την εξέλιξη της ελληνικής ιστοριογραφίας στα θέματα που αφορούν τη θέση της Ελλάδας στον Ψυχρό Πόλεμο, από τη δεκαετία του 1960 (οπότε άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες σχετικές επιστημονικές μελέτες) έως τις ημέρες μας. Η εξέταση θα συμπεριλάβει έργα που δημοσιεύθηκαν και στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, καθώς ένα μεγάλο μέρος της πρώιμης βιβλιογραφίας εκπονήθηκε είτε στο εξωτερικό είτε σε ξένη γλώσσα, κατά κανόνα την αγγλική. Ο όρος «ιστοριογραφία» περιλαμβάνει τόσο τις ιστορικές μελέτες όσο και τα σχετικά έργα πολιτικών επιστημόνων/διεθνολόγων, τα οποία μάλιστα προηγήθηκαν χρονικά.

Summary: The course will examine the development of historiography on the position of Greece during the Cold War. It will focus on books which appeared from the 1960s until the present day. These books were published either in Greece or abroad: indeed, a large part of the early historiography was published abroad or in another language, mostly English. The term “historiography” includes works both of history and of political science/international relations: the latter disciplines opened the road for a scholarly discussion, and the historians followed.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Βαλντέν, Σ., *Ελλάδα και ανατολικές χώρες, 1950-1967: οικονομικές σχέσεις και πολιτική*, 2 τόμοι, Αθήνα 1991.

Botsiou, K.E., «New Policies, Old Politics: American Concepts of Reform in Marshall Plan Greece», *Journal of Modern Greek Studies* 27 (2009) 209-240.

Couloumbis, Th. A., *Greek Political Reaction to American and NATO Influences*, New Haven – London 1966.

Hatzivassiliou, E., *Greece and the Cold War: Frontline State, 1952-1967*, London 2006.

Iatrides, J. O., *Revolt in Athens: The Greek Communist “Second Round”*, Princeton 1972.

Ιατρίδης, Ι. (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950: ένα έθνος σε κρίση*, Αθήνα 1984.

- Κόντης, Β., *Η αγγλοαμερικανική πολιτική και το Ελληνικό Πρόβλημα, 1945-1949*, Θεσσαλονίκη 1984
- Kofos, E., *The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949)*, ΕΛΙΑΜΕΠ, occasional Paper No. 3, Athens 1989.
- Miller, J.E., *The United States and the Making of Modern Greece. History and Power, 1950-1974*, Chapel Hill 2009.
- Xydis, St. G., *Greece and the Great Powers, 1944-1947*, Thessaloniki 1963.
- Παπανδρέου, Α., *Η δημοκρατία στο απόσπασμα*, Αθήνα 197.
- Σβολόπουλος, Κ., *Η ελληνική εξωτερική πολιτική β' τόμος*, Αθήνα 2001.
- Στεφανίδης, Γ., *Ασύμμετροι Εταίροι: οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953-1961*, Αθήνα 2002.
- Σφήκας, Θ.Δ., *Το «χωλό άλογο»: οι διεθνείς συνθήκες της ελληνικής κρίσης, 1941-1949*, Αθήνα 2007.
- Τσουκαλάς, Κ., *Η ελληνική τραγωδία: από τον εμφύλιο στους συνταγματάρχες*, Αθήνα 1981.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

Πανεπιστήμιο και κοινωνία στην Ευρώπη των Ύστερων Μεσαιωνικών Χρόνων. Το παράδειγμα της Σορβόνης. <i>N. Γιαντσή</i>	
University and society in Europe of Later Medieval Years. The Sorbonne's case. <i>N. Giantsi</i>	1137
Έθνη και εθνικισμοί στη Νεότερη Ευρώπη (19ος και 20ός αιώνας). <i>I. Δημάκης</i>	
Nations and nationalism in Modern Europe (19th – 20th c.). <i>I. Dimakis</i>	1139
Η Ιστορική Κουλτούρα. Διαμάχες και αντιπαραθέσεις. <i>A. Λιάκος – Β. Καραμανωλάκης</i>	
Historical Culture: Debates and Controversies. <i>A. Liakos – V. Karamanolakis</i>	1133
Πολιτικές, εκκλησιαστικές και πολιτισμικές δομές στις σταυροφορικές ηγεμονίες της Ανατολικής Μεσογείου (12 ^{ος} – 15 ^{ος} αι.). <i>M. Ντούρου - Ηλιοπούλου</i>	
Political, ecclesiastic and cultural structures in the Crusading Dominions of the Eastern Mediterranean (12 th – 15 th cent.). <i>M. Ntourou-Elioroulou</i>	1141
Ψηφιακό οπτικοακουστικό αρχείο Ολοκαυτώματος - μια πρώτη γνωριμία με το υλικό και η διαχείρισή του. <i>X. Φλάισερ</i>	
Shoah Visual History Archive- a first approach. <i>H. Fleischer</i>	1143
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	
Μεταρρύθμιση και αστικός χώρος τον 16 ^ο αιώνα. Γερμανική αυτοκρατορία, Γαλλία. <i>Κώστας Γαγανάκης</i>	
Reformation and the 16 th century urban world. German Empire, France. <i>K. Gaganakis</i>	1140
Ιμπεριαλισμός και αποικιακή επέκταση στη νεότερη Ευρώπη. <i>I. Δημάκης</i>	
Imperialism and colonial expansion in Modern Europe. <i>I. Dimakis</i>	1142
Φύλο και κοινωνία στην Ευρώπη, 19ος – 20ός αι.: Η περίπτωση των μεσαίων και κυρίαρχων τάξεων. <i>Κ. Ράπτης</i>	
Gender and Society in 19 th and 20 th century Europe: The case of the middle and upper classes. <i>K. Raptis</i>	1144

Μνήμες, μνημεία και Δημόσια Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Ελλάδα -
μια συγκριτική προσέγγιση.

Χ. Φλάισερ

World War II Memories, Monuments and Public History in Greece - a comparative
approach.

H. Fleischer

1146

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΓΙΑΝΤΣΗ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Πανεπιστήμιο και κοινωνία στην Ευρώπη των Ύστερων Μεσαιωνικών Χρόνων. Το παράδειγμα της Σορβόνης.

Subject: University and society in Europe of Later Medieval Years. The Sorbonne's case.

Περίληψη: Θεσμός υπό αμφισβήτηση τα πρώτα πανεπιστήμια του μεσαίωνα, θα αποτελέσουν το αντικείμενο των μαθημάτων αυτού του σεμιναρίου. Η προσέγγιση που θα επιχειρήσουμε αφορά στις ανάγκες που οδήγησαν στη δημιουργία τους, και στις ανάγκες που τελικά κλήθηκαν να υπηρετήσουν. Πεδίο σύγκρουσης και αυτό όπως και πολλά άλλα ανάμεσα στην Εκκλησία και τις πόλεις, θα αποτελέσουν έναν από τους πιο ενδεικτικούς χώρους ανάδειξης των προβληματισμών των κοινωνιών που τα δημιούργησαν. Συστατικά στοιχεία της πνευματικής, αλλά και της υλικής ζωής επέτρεψαν την κοινωνική ανάδειξη των πνευματικών αυθεντιών ως μετόχων και εκφραστών των ιδιαιτεροτήτων της εποχής τους και συγχρόνως αναδείχτηκαν σε πολιτικό διακύβευμα ανάμεσα στο Κράτος και την Εκκλησία. Συγγενείς παράμετροι που θα συμβάλουν στην περαιτέρω διερεύνηση του θέματος: Φιλοσοφία, θεολογία, καθολικισμός, Εκκλησία, πόλεις.

Summary: The first universities of Middle Ages will be the subject of the courses of this seminar. Relatives parameters that will contribute in the further investigation of subject: Philosophy, theology, Catholicism, Church, cities.

Ενδεικτική βιβλιογραφία/ Selective Bibliography

Arnaldi, G., *Le origine dell'Universita*, Bologna 1974.

Brizzi, G.-P. – Verger, J., *Le universita d'Europa*, Milano, 1990-1994, 5 τόμοι.

Classen, P., *Studium und Gesellschaft im Mittelalter*, Stuttgart 1983.

Cobban, A., *The Medieval Universities: Their Development and Organisation*, London 1975.

Fried, J., *Schulen und Studium im Sozialen Wandel des hohen und späten Mittelalters*, Sigmaringen, Thorbecke 1986.

Hamesse, Jacqueline, *Manuels, programmes de cours et techniques d'enseignements dans les Universites medievales*, Louvain-la-Neuve 1994.

- Le Goff, J., *Les Intellectuels au Moyen Age*, Paris 1957.
- Lusignan, S., « *Verité garde le Roy* ». *La construction d'une identité universitaire en France (XIIIème –XVème siècle)*, Paris 1999.
- Rashdall, H., *The Universities of Europe in the Middle Ages*, Oxford 1936, 3 τόμοι.
- Riche P. *Ecoles et enseignement dans le haut Moyen Age*, Paris 1979.
- Ruegg, W., *A History of the University in Europe*, t. I, Hilde de Ridder-Symoens, *Universities in the Middle Ages*, Cambridge 1992.
- Verger, J., *Les Universités au Moyen Age*, Paris 1999.
- Weijers, O., *Terminologie des Universités au XIIIe siècle*, Roma 1987.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Έθνη και εθνικισμοί στη Νεότερη Ευρώπη (19ος και 20ός αιώνας).

Subject: Nations and nationalism in Modern Europe (19th – 20th cent.).

Περίληψη: Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο εξετάζεται ο εθνικός χάρτης της Ευρώπης, όπως έχει διαμορφωθεί στους νεότερους χρόνους ως αποτέλεσμα του κινήματος των εθνοτήτων. Διερευνώνται επίσης, με βάση την ανάλυση ειδικών έργων, οι παράγοντες που διαμόρφωσαν το εθνικό κίνημα και οι μορφές που παίρνει ο εθνικισμός, είτε στη διάσπαση ευρύτερων κρατών, είτε στην ενοποίηση άλλων. Στο δεύτερο μέρος κάθε φοιτητής πραγματεύεται ένα θέμα που έχει σχέση με τη συγκρότηση ενός εθνικού κράτους και το οποίο θα αποτελέσει τη βάση για τη γραπτή του εργασία.

Summary: The seminar consists of two parts. The first focuses on the political geography of the European continent, as it was shaped by national movements in the modern period. It also investigates, based on specialist literature, the factors that shaped national movements and the various forms of nationalism, leading at the same time to the break down of broader nation formations and to the unification of others. In the second part, each student will work on a particular topic dealing with national state construction, which will form the basis for his final seminar paper.

Επιλεγμένη βιβλιογραφία / Selective bibliography

- Gellner, E., *Εθνη και εθνικισμός*, Αθήνα 1992.
- Hayes, C. *The Historical Evolution of Modern Nationalism*, New York 1931.
- Hobsbawm, E.J., *Εθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα (πρόγραμμα, μύθος, πραγματικότητα)*, Αθήνα 1994.
- Kedourie, E., *Nationalism*, London 1962.
- Kohn, H., *The Idea of Nationalism*, London 1967.
- Kohn, H., *Nationalism: its Meaning and History*, Princeton 1955.
- Pinson, K.S. (επιμ.), *Nationalism and History*, Philadelphia 1958.
- Sathyamurthy, T., *Nationalism in the Contemporary World*, London 1983.
- Seton-Watson, H., *An Enquiry into the Origins of Nations*, Oxford 1977.
- Schafer, B.C., *Nationalism, Myth and Reality*, New York 1955.
- Smith, A.D., *Theories of Nationalism*, London 1971.
- Smith, A.D., *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford 1986.
- Smith, A.D., *National Identity*, London 1991.
- Snyder, L., *The Meaning of Nationalism*, New Brunswick 1954.
- Snyder, L., *The New Nationalism*, Ithaca 1968.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΑΚΟΣ – ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ,

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Η Ιστορική Κουλτούρα. Διαμάχες και αντιπαραθέσεις.

Subject: Historical Culture. Debates and Controversies.

Περίληψη: Ο όρος *ιστορική κουλτούρα* αναφέρεται σε ένα νέο πεδίο μελετών το οποίο περιλαμβάνει τους τρόπους με τους οποίους μια κοινωνία, σε μια εποχή, σχετίζεται δημόσια με το συλλογικό της παρελθόν και το εντάσσει στο παρόν της. Η ιστορική κουλτούρα αποτελείται από πρακτικές και αναπαραστάσεις, αλλά και τρόπους σκέψης, ιδέες, νοοτροπίες. Αφορά στις εκδηλώσεις μέσα από τις οποίες εκφράζεται η συλλογική μνήμη και το πολύμορφο ενδιαφέρον για την ιστορία, όπως υλοποιείται μέσα από τη ζήτηση για υλικά και άυλα προϊόντα και υπηρεσίες. Παρά την πολυμορφία των εκδηλώσεων, ο κοινός παρονομαστής βρίσκεται στη σχέση με το παρελθόν, με τις βιωμένες ή μεταβιβασμένες εμπειρίες και στη χρησιμοποίησή του

ως στοιχείου συγκρότησης του σύγχρονου πολιτισμού και της ατομικής και συλλογικής συνείδησης. Το ερώτημα «*πως μελετούμε την ιστορική κουλτούρα;*» αποτελεί τον άξονα γύρω από τον οποίο συγκροτείται το αντικείμενο του σεμιναρίου. Το σεμινάριο αυτό είναι το δεύτερο μιας σειράς σεμιναρίων, και έχει ως αντικείμενο τη διαμόρφωση της ιστορικής κουλτούρας στη δεκαετία του 1960 και 1970. Απευθύνεται στους φοιτητές και στις φοιτήτριες ιστορίας, αρχαιολογίας, μουσειολογίας, στους ιστορικούς της επιστήμης, καθώς και στους μεταπτυχιακούς των ΜΜΕ.

Summary: The purpose of this seminar is to explore and investigate historical culture, taking the decades of 1960 and 1970, as a field of study. “Historical Culture” is a concept comprising not only, and not mainly, historiography, but a variety of relations with the past, including ways of representing the past in museums, literature, art and new media, and the consumption of material and immaterial things related to the past. The concept of Historical Culture comprises also heritage (Archeological sites, monuments) and memory (memorial sites and memorial practices). Although there are partial approaches, the aim of the project is to map historical culture, to investigate significant *loci* and practices, to test the possibility of a coherent approach, and to contribute to a theory and methodology of searching historical culture. Recognizing that understanding historical culture is an urgent need for school and university teachers, museum’s curators and cultural administrators, the project will conclude in constructing and preparing courses on how to investigate and analyze historical culture.

Επιλεγμένη βιβλιογραφία / Selective bibliography

de Groot, J., *Consuming History. Historians and Heritage in Contemporary Popular Culture*, London – N. York 2009.

Huyssen, A., *Twilight Memories, Marking Time in a Culture of Amnesia*, N. York – London 1995.

Morris-Suzuki, T., *The Past within Us. History, Memory and Media*, London 2005.

Rosenzweig, R. – Thelen, D., *The Presence of the Past. Popular Uses of History in American Life*, N. York 1998.

ΜΑΡΙΑ ΝΤΟΥΡΟΥ-ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Πολιτικές, εκκλησιαστικές και πολιτισμικές δομές στις σταυροφορικές ηγεμονίες της Ανατολικής Μεσογείου (12^{ος} – 15^{ος} αι.).

Subject: Political, ecclesiastic and cultural structures in the Crusading dominions of the Eastern Mediterranean (12th – 15th cent.).

Περίληψη: Θέμα του σεμιναρίου είναι η πολιτική που άσκησαν οι δυτικές δυνάμεις στην ανατολική Μεσόγειο την εποχή των σταυροφοριών και η οργάνωση των νέων ηγεμονιών που ιδρύθηκαν στο χώρο (βασίλειο Ιερουσαλήμ, βασίλειο Κύπρου, κτήσεις Ρωμανίας). Ιδιαίτερα εξετάζονται οι νέοι θεσμοί που εισήχθησαν από τη Δύση (λατινική εκκλησία, διοίκηση, φεουδαλικό δίκαιο, εμπορικές τεχνικές), οι πολιτιστικές επιρροές και η συμβίωση με τις τοπικές κοινωνίες προκειμένου να δοθεί σφαιρική εικόνα της κατάστασης που διαμορφώθηκε στο μεσογειακό χώρο αυτή την εποχή. Οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα μελετώντας δυτικές πηγές (αρχαιακές και φιλολογικές) και δευτερογενή βιβλιογραφία να εμβαθύνουν σε θέματα που αφορούν την κατάσταση στη δυτική Ευρώπη, την εγκατάσταση των Δυτικών στην Ανατολή, τους νέους θεσμούς, τη καθημερινή ζωή και τις αλληλεπιδράσεις.

Summary: The seminar aims in enlightening the western policy and the organization (Latin Church, administration, feudal institutions, economy) of the Latin dominions formed after the crusades in the eastern Mediterranean, especially in the late Byzantine Empire (Romania) and their major impact on political, social and cultural terms. Furthermore, it examines the activities of the Latins (Franks, Italians, Catalans) who settled there, as well as aspects of everyday life and the symbiosis with the local population. Through the study of Latin sources (archival documents, chronicles) and secondary literature the students obtain a better understanding of the situation in Western Europe and the Mediterranean during the Crusade period.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Arbel, B. – Hamilton, B. – Jacoby, D., *Latins and Greeks in the Eastern Mediterranean after 1204*, London 1989.

Arbel, B., *Intercultural contacts in the medieval Mediterranean*, London 1996.

- Balard, M., *La Romanie génoise (XII-XVe s)*, Genova 1978.
- Balard, M. – Ducellier, A., *Coloniser au Moyen Age*, Paris 1995.
- Bon, A., *La Morée franque. Etudes historiques, topographiques et archéologiques sur la principauté de Morée (1205-1430)*, Paris 1969.
- Edbury, P., *The kingdom of Cyprus and the Crusades (1191-1374)*, Cambridge 1991.
- Fedalto, G., *La chiesa latina in Oriente*, I-III, Verona 1978.
- Hamilton, B., *The Crusades and their Sources*, 1998.
- Jacoby, D., *La féodalité en Grèce médiévale. Les assises de Romanie. Sources, application et diffusion*, I-II, La Haye - Paris 1971.
- Jacoby, D., *Recherches en Méditerranée orientale du XIIIe au XVe siècle*, Variorum Reprints 1979.
- La Monte, J.L., *Feudal Monarchy in the Latin Kingdom of Jerusalem, 1100-1291*, Cambridge Mass. 1932.
- Lock, P., *The Franks in the Aegean, 1204-1500*, London 1995.
- Luttrell, A., *The Hospitallers at Rhodes, 1306-1421 (1975) (I), The Hospitallers in Cyprus, Rhodes, Greece and the West (1291-1440)*, Variorum Reprints 1978.
- Mas Latrie de M.L., *Histoire de l'île de Chypre sous le règne des princes de la maison de Lusignan*, 1-3, Paris 1852, 1855, 1861.
- Miller, W., *The Latins in the Levant. A History of Frankish Greece (1204-1566)*, London 1908.
- Prawer, J., *Crusader Institutions*, Oxford 1980.
- Runciman, St., *A History of the Crusades*, N. York 1964-1967.
- Setton, K., *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, Philadelphia 1976.
- Setton, K. (επιμ.), *A History of the Crusades*, τόμ. I-V, Madison 1969.
- Thiriet, Fr., *La Romanie vénitienne au Moyen Age. Le développement du domaine colonial vénitien*, Paris 1973.

ΧΑΓΚΕΝ ΦΛΑΪΣΕΡ

Χειμερινό εξάμηνο

Θέμα: Ψηφιακό οπτικοακουστικό αρχείο Ολοκαυτώματος - μια πρώτη γνωριμία με το υλικό και η διαχείρισή του.

Subject: Shoah Visual History Archive- a first approach.

Περίληψη: Χάρη σε πρόσφατη σύμβαση συνεργασίας του Πανεπιστημίου Αθηνών με το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, το σεμινάριο αυτό προσφέρει -για πρώτη φορά στην Ελλάδα- πρόσβαση στη μεγαλύτερη βάση δεδομένων με μαρτυρίες επιζώντων της Σοά και των ναζιστικών διώξεων. Στο εργαστήριο πληροφορικής του ΕΚΠΑ θα εξοικειωθούμε με το ψηφιακό αρχείο (που δημιουργήθηκε με χορηγία του Ιδρύματος για τη Σοά του Στίβεν Σπίλμπεργκ) και θα εξερευνήσουμε τις δυνατότητες και πληροφορίες του. Το αρχείο περιλαμβάνει περίπου 52.000 μαρτυρίες επιζώντων διαφόρων κατηγοριών: Εβραίοι, Σίντι-Ρομά, ομοφυλόφιλοι, πολιτικοί κρατούμενοι, μάρτυρες του Ιεχωβά, επιζώντες πειραμάτων ευγονικής.

Summary: The Shoah Foundation (founded by Steven Spielberg) videotaped, catalogued and indexed more than 52.000 testimonies with survivors of the Holocaust (in 56 countries and 32 languages). The largest number of interviewees were survivors of the Holocaust: Jew, Sinti and Roma, politically persecuted, homosexuals, Jehova's Witnesses and survivors of eugenics. However, witnesses such as rescuers and aid providers, liberators and liberation witnesses as well as war crimes trials participants had been interviewed as well. The Shoah Foundation Institute cooperates with select institutions. Thanks to the cooperation with Freie Universität Berlin History students of the University of Athens now have the opportunity to easily and effectively access the Visual History Archive. Papers will be mainly based on the sources of the Archive. Sufficient knowledge of at least one foreign language is necessary.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective Bibliography

- Βαρών-Βασάρ, Ο., «Άουσβιτς: Η ανάδυση μιας δύσκολης μνήμης», στο Ρήγος, Ά. – Γεωργιάδου, Β. (επιμ.), Άουσβιτς. *Το γεγονός και η μνήμη του. Ιστορικές, κοινωνικές, ψυχαναλυτικές και πολιτικές όψεις της γενοκτονίας*, Αθήνα 2007, 58-92.
- Κούνιο-Αμαρίλιο, Ε. και Ναρ, Α., *Προφορικές μαρτυρίες Εβραίων της Θεσσαλονίκης για το Ολοκαύτωμα*, επιμέλεια - επίμετρο Φρ. Αμπατζοπούλου, Θεσσαλονίκη 1998.

- Φλάισερ, Χ., *Στέμματα και Σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τόμος α' και β', Αθήνα, 1988 και 1995.
- Φλάισερ, Χ., *Οι πόλεμοι της μνήμης. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος στη Δημόσια Ιστορία*, Νεφέλη, Αθήνα 2008.
- Fleischer, H., "Greek Jewry and Nazi Germany. The Holocaust and its Antecedents", στο Αβδελά, Έ. - Βαρών, Ο. (επιμ.), *Οι Εβραίοι στον ελληνικό χώρο: Ζητήματα ιστορίας στη μακρά διάρκεια, Πρακτικά συμποσίου Εταιρείας Μελέτης Ελληνικού Εβραϊσμού, 23-24 Νοεμβρίου 1991*, Αθήνα, 1995, 185- 206.
- Fleming, K. E., *Greece. A Jewish History*, New Jersey, 2008.
- Hartman, G., "Witnessing Video Testimony. Interview by Jennifer R. Ballengee", *The Yale Journal of Criticism*, 14.1 (2000) 217-232.
- Jungblut, K., "Survivors of the Shoah Visual History Foundation. An Analytical Retrospective of the Foundation's Collection Phase" στο Gottwald, A. Kampe, N. και Klein, P. (επιμ.), *NS-Gewaltherrschaft. Beiträge zur historischen Forschung und juristischen Aufarbeitung*, Berlin 2005, 508-519.
- Knigge, V. – Frei, N., *Verbrechen erinnern. Die Auseinandersetzung mit Holocaust und Völkermord*, München 2002.
- Langer, L., *Holocaust Testimonies. The Ruins of Memory*, New Haven - London 1991.
- Lebow, N. R. - Kansteiner, W.- Fogu, Cl., *The Politics of Memory in Postwar Europe*, Durham/ U.S.A. 2006.
- Michman, D. (επιμ.), *Remembering the Holocaust in Germany, 1945-2000. German Strategies and Jewish Responses*, N. York 2002.
- Wood, N., *Vectors of Memory. Legacies of Trauma in Postwar Europe*, Oxford - N. York 1999.
- Zelizer, B., "On Visualizing the Holocaust", στο Zelizer, B., (επιμ.): *Visual Culture and the Holocaust*, New Brunswick 2001, 1-10.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΓΑΝΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Μεταρρύθμιση και αστικός χώρος τον 16^ο αιώνα. Γερμανική αυτοκρατορία, Γαλλία.

Subject: Reformation and the 16th century urban world. German Empire, France.

Περίληψη: Το σεμινάριο επιστρέφει στο μείζον θέμα της διερεύνησης της εκρηκτικής ώσμωσης που προκλήθηκε ανάμεσα στις ιδέες του Λούθηρου και των υπόλοιπων πρωταγωνιστών της Μεταρρύθμισης από τη μια και στην κοινωνικο-πολιτισμική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα του ευρωπαϊκού αστικού χώρου. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται σε επικράτειες με πυκνό αστικό ιστό και σημαντικές, αυτοδιοικούμενες πόλεις, όπως η γερμανική αυτοκρατορία και το γαλλικό βασίλειο. Η τυπολογία της Μεταρρύθμισης στον αστικό χώρο, η μελέτη των αστικών κοινωνικών κινημάτων, η ανάδειξη της Μεταρρύθμισης ως ‘επικοινωνιακής επανάστασης’, θα αποτελέσουν μερικά από τα κομβικά ζητήματα, όπως αυτά αναδείχθηκαν από μια πλούσια ιστοριογραφική παραγωγή που πυροδοτήθηκε με την εδραίωση της κοινωνικής ιστορίας τη δεκαετία του 1960, την επικράτηση της νέας πολιτισμικής ιστορίας από τη δεκαετία του 1980 και τις τρέχουσες κυρίαρχες ερμηνευτικές προσεγγίσεις της Μεταρρύθμισης στον αστικό χώρο του 16^{ου} αιώνα.

Summary: The seminar returns to the major issue of the interaction between the ideals of Luther and the other leaders of the European Reformation on the one hand, and the urban socio-cultural, political and economic realities in the 16th century on the other. Special attention will be given to territories with dense urban networks and with important, self-governing urban communities, such as the German Empire and the kingdom of France. The typology of the urban Reformation, the study of urban social movements, the Reformation as “revolution in communication”, are a few of the themes of the seminar, as they evolved from a strikingly rich and reflexive historiographic tradition that set in with the social history of the Reformation in the 1960s, then moved on to the new cultural history of the Reformation in the 1980s, and is constantly revising its methods and scopes of investigation ever since.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selective bibliography

Abray, L., *The People's Reformation. Magistrates, Clergy, and Commons in Strasbourg 1500-1598*, London 1985.

Benedict, Ph., *Rouen during the Wars of Religion*, Cambridge 1981.

- Blickle, P., "Social Protest and Reformation Theology" στο Greyerz, K. von (επιμ.), *Religion, Politics and Social Protest: Three Studies on Early Modern Germany*, London 1984.
- Brady, Th., *Ruling Class, Regime and Reformation at Strasbourg, 1520-1555*, Leiden 1978.
- Brady, Th., *Turning Swiss-Cities and Empire, 1450-1550*, Cambridge 1985.
- Conner, P., *Huguenot Heartland. Montauban and Southern French Calvinism during the Wars of Religion*, London 2002.
- Crouzet, D., *Les Guerriers de Dieu. La Violence au Temps des Troubles de Religion, vers 1525-vers 1610*, Paris 1990.
- Diefendorf, B., *Beneath the Cross. Catholics and Huguenots in Sixteenth-Century Paris*, Oxford 1991.
- Friedrichs, Chr., *The Early Modern City, 1450-1750*, London 1995.
- Heller, H., *The Conquest of Poverty. The Calvinist Revolt in Sixteenth-Century France*, Leiden 1986.
- Moeller, B., *Villes d'Empire et Réformation*, Genève 1966.
- Mommsen, W. – Scribner, R.W. – Alter, P. (επιμ.), *The Urban Classes the Nobility and the Reformation*, Stuttgart 1979.
- Roberts, P., *A City in Conflict. Troyes during the French Wars of Religion*, Manchester 1996.
- Scribner, B., *Popular Culture and Popular Movements in Reformation Germany*, Oxford 1987.
- Strauss, G., *Nuremberg in the Sixteenth Century*, N. York 1966.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Ιμπεριαλισμός και αποικιακή επέκταση στην νεότερη Ευρώπη.

Subject: Imperialism and Colonial Expansion in Modern Europe.

Περίληψη: Το σεμινάριο χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο γίνεται η θεωρητική προσέγγιση του θέματος. Συγκεκριμένα αναλύονται οι έννοιες του ιμπεριαλισμού και της αποικιακής επέκτασης στη νεότερη εποχή (εν σχέση προς παλαιότερες περιόδους)

και διερευνώνται τα αίτια, ο χαρακτήρας και οι μορφές που λαμβάνουν τα φαινόμενα αυτά. Στο δεύτερο μέρος κάθε φοιτητής πραγματεύεται ένα θέμα που έχει επιλέξει σχετικά με τις πρακτικές εκδήλωσης της αποικιακής επέκτασης και τον ιμπεριαλισμό.

Summary: The seminar consists of two parts. The first is devoted to the theoretical discussion of the topic; it analyses the concepts of imperialism and of colonial expansion in the modern period (in comparison with previous eras) and examines the causes, the character and the various forms of these phenomena. In the second part, each student will work on a particular topic dealing with national state construction, which will form the basis for his final seminar paper.

Επιλεγμένη βιβλιογραφία / Selective bibliography:

Barrat-Brow, M., *Essays on Imperialism*, 1972.

Brunschwig, M. *Mythes et realite de l'imperialism colonial francais*, 1960.

Fieldhouse, D.K., *The Theory of Capitalist Imperialism*, 1967.

Fieldhouse, D.K., *Economics and Empire (1830-1914)*, 1973.

Fieldhouse, D.K., *Colonialism, 1870-1945. An Introduction*, 1981.

Hobson, J.A., *Imperialism, a Study*, 1902.

Kemp, T., *Theories of Imperialism*, 1968.

Koebner, R., *Imperialism. The Story and Significance of a Political World, 1840-1960*, 1964.

Λένιν, Β.Ι., *Ο ιμπεριαλισμός, τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού*, 1917.

Magdoff, H., *Imperialism. From Colonial Age to the Present*, 1978.

Mommsen, W.J., *Theories of Imperialism*, 1980.

Moon Parker, Th., *Imperialism and World Politics*, 1964.

Schumpeter, J.A.Q., *Imperialism and Social Classes*, 1917.

Thornton, A.P., *Doctrines of Imperialism*, 1965.

Wolfe, M. (επιμ.), *The Economic Causes of Imperialism*, 1972.

ΚΩΣΤΑΣ ΡΑΠΤΗΣ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Φύλο και κοινωνία στην Ευρώπη, 19ος – 20ός αι.: Η περίπτωση των μεσαίων και κυρίαρχων τάξεων.

Subject: Gender and Society in 19th and 20th century Europe: The case of middle and upper classes.

Περίληψη: Το σεμινάριο εξετάζει τις έμφυλες διαστάσεις των ευρωπαϊκών κοινωνιών, εστιάζοντας στα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα, δηλαδή στους ευγενείς και την αστική τάξη. Ειδικότερα, εξετάζει τη θέση ανδρών και γυναικών στα ποικίλα πεδία του οικογενειακού, κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού βίου, τους όρους πολιτισμικής κατασκευής και αναπαραγωγής της «ανωτερότητας» του ανδρικού ή αντίστοιχα της «κατωτερότητας» του γυναικείου φύλου. Αντικείμενο του σεμιναρίου αποτελεί ακόμη η πορεία χειραφέτησης των γυναικών από καταναγκασμούς και διακρίσεις και η σταδιακή μεταμόρφωση των ανδροκρατούμενων ευρωπαϊκών κοινωνιών της νεωτερικότητας.

Summary: The seminar deals with gender aspects of European societies focusing on the middle, especially the upper middle, classes and the nobility. It examines mens' and womens' positions in family, social, political and economic life as well as the terms in which male superiority and female inferiority were being constructed and reproduced. Finally it examines the long process of womens' emancipation which gradually changed male dominated societies in modern Europe.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία / Selective Bibliography

Αβδελά, Έ. – Ψαρρά, Α. (επιμ.), *Σιωπηρές ιστορίες: Γυναίκες και φύλο στην ιστορική αφήγηση*, Αθήνα 1997.

Βαρίκα, Ε., *Με διαφορετικό πρόσωπο: Φύλο, διαφορά και οικουμενικότητα*, Αθήνα 2000.

Χάφτον, Ό., *Ιστορία των γυναικών στην Ευρώπη (1500-1800)*, Αθήνα 2003.

Anderson, B. – Zinsser, J., *A History of their Own. Women in Europe from Prehistory to the Present*, vol. II, N. York – Harper Perennial 1989.

- Bock, G., *Women in European History*, Oxford 2002.
- Diemel, C., *Adelige Frauen im bürgerlichen Jahrhundert. Hofdamen, Stiftsdamen, Salondamen 1800-1870*, Frankfurt 1998.
- Duby, G. – Perrot, M. (επιμ.), *A History of the Women in the West: IV. Emerging Feminism from the revolution to World War*, Cambridge 1993.
- Duby, G. – Perrot, M. (επιμ.), *A History of the Women in the West: V. Towards a Cultural Identity in the Twentieth Century*, Cambridge 1994.
- Duby, G. – Perrot, M. (επιμ.), *Γυναίκες και ιστορία: Πρακτικά συμποσίου, Σορβόννη 13-14 Νοεμβρίου 1992*, Αθήνα 1995.
- Frader, L. – Rose, S. (επιμ.), *Gender and Class in Modern Europe*, London 1996.
- Frevert, U. (επιμ.), *Bürgerinnen und Bürger. Geschlechterverhältnisse im 19. Jahrhundert*, Göttingen 1988.
- Frevert, U., *Frauen-Geschichte. Zwischen Bürgerlicher Verbesserung und Neuer Weiblichkeit*, Frankfurt 1986.
- Lieven, D., *The Aristocracy in Europe 1815-1914*, Columbia 1994.
- Montgomery, F. – Collette, C. (επιμ.), *The European Womens History Reader*, London 2002.
- Schmale, W., *Geschichte der Männlichkeit in Europa 1450-2000*, Wien 2003.
- Scott, J., *Feminism and History*, Oxford 1996.
- Scott, J., *Gender and the Politics of History*, N. York 1999.

ΧΑΓΚΕΝ ΦΛΑΪΣΕΡ

Εαρινό εξάμηνο

Θέμα: Μνήμες, μνημεία και Δημόσια Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Ελλάδα - μια συγκριτική προσέγγιση.

Subject: World War II Memories, Monuments and Public History in Greece - a Comparative Approach.

Περίληψη: Στο σεμινάριο θα εξετάσουμε την Κατοχή μέσα από την «υλική» της διάσταση, τους μνημονικούς τόπους, πρωτογενείς ή δευτερογενείς (αυθεντικούς τόπους μαρτυρίου όπως στρατόπεδα συγκέντρωσης, αλλά και μνημεία που ανεγέρθηκαν μεταπολεμικά). Θα μας απασχολήσει η περίπτωση ορισμένων

άγνωστων ελληνικών μνημείων για ομάδες θυμάτων όπως Σίντι-Ρομά αλλά και οι τόποι μνήμης των θυτών (στρατιωτικά νεκροταφεία, ναζιστικά μνημεία, κ.ά.). Στόχος είναι να διερευνηθεί η ιστορική κουλτούρα της περιόδου και οι τρόποι διαμόρφωσης της *πολιτισμικής μνήμης* που σύμφωνα με τους Assmann επιτελείται μέσα από τους «ζωντανούς» τρόπους μνήμης οι οποίοι είναι διάλογοι επικοινωνίας και διαμεσολαβητές μεταξύ παρόντος και παρελθόντος. Θα μελετηθεί επίσης η μεσολάβηση των media στη διαμόρφωση της πολιτισμικής μνήμης διεθνώς και ο τρόπος με τον οποίο οι τόποι μνήμης απασχολούν τη Δημόσια Ιστορία, αντλώντας παραδείγματα μνημονικών τόπων σε χώρες όπως η Γερμανία και η Πολωνία. Τα χρονικά όρια θα περιλάβουν και μνημονικούς τρόπους του Ψυχρού Πολέμου και της μετακομμουνιστικής Ευρώπης. Απαραίτητη η γνώση ξένων γλωσσών.

Summary: The seminar deals with some of the main theoretical disputes concerning the memory of World War II as well as relations between history and memory. The impressive boom of “memory studies” and the emergence of “public history” and “cultural memory” (as it has been developed by J. and A. Assmann) lies at the core of our analysis. We shall also focus our interest on the almost unexplored materiality of the war period in Greece –in comparison with other European sites of memory- and we will examine both primary sites (such as concentration camps) as well as secondary sites (monuments both for victims and for perpetrators, such as German cemeteries).

Ενδεικτική βιβλιογραφία/Selective Bibliography

Ashplant, T.G. - Dawson, Gr. – Poper, M. (επιμ.), *Commemorating War. The Politics of Memory*, New Brunswick 2006.

Assmann, J., *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*, München 1992.

Assmann, A., *Erinnerungsräume. Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses*, München 1999.

Connerton, P., *How Societies Remember*, Cambridge, 1989.

Farmer, S., “Symbols that Face Two Ways: Commemorating the Victims of Nazism and Stalinism at Buchenwald and Sachsenhausen”, *Representations* 49 (1995) 97-119.

- Fleischer, H., "The Past beneath the Present. The Resurgence of World War II Public History After the Collapse of Communism: a Stroll through the International Press", *Historein* 4 (2003-2004) 45-111.
- Gedi, N. – Elam, Y., "Collective Memory- What is it?", *History & Memory* 8.1 (1996) 30-51.
- Halbwachs, M., *On Collective Memory*, Chicago 1992.
- Lagrou, P., *The Legacy of Nazi Occupation. Patriotic Memory and National Recovery in Western Europe 1945-1965*, Cambridge 2000.
- Lebow, N. R.- Kansteiner, W. - Fogu, Cl., *The Politics of Memory in Postwar Europe*, Durham/ USA 2006.
- Rigney, A., "Plenitude, Scarcity and the Circulation of Cultural Memory", *Journal of European Studies*, 35.1 (2005) 11-28.
- Λε Γκοφ, Ζ., *Ιστορία και μνήμη*, Αθήνα 1998.
- Λιάκος, Αντ., *Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία;*, Αθήνα 2007.
- Σταυρίδης, Στ., (επιμ.), *Μνήμη και εμπειρία του χώρου*, Αθήνα 2006.
- Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων. Μνημεία και μνήμες*, Αθήνα 2006.
- Φλάισερ, Χ., *Οι πόλεμοι της μνήμης. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος στη Δημόσια Ιστορία*, Αθήνα 2008.
- Φλάισερ, Χ., «Δάφνες, πολιτική και μνήμες. Γερμανικά στεφάνια σε ελληνική γη», *Διεθνής Επιθεώρηση*, τεύχος 22 (Ιανουάριος 1995) 1-6.

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ:

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ»

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών και το Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, οργάνωσαν διατμηματικό – διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) με θέμα «*Διαχείριση Μνημείων: Αρχαιολογία, Πόλη και Αρχιτεκτονική*» (ΦΕΚ 573 τ. Β΄/20 Απριλίου 2007), το οποίο λειτούργησε ήδη κατά το εαρινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2008-2009.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών έχει ως αντικείμενο τη διεπιστημονική έρευνα των συσχετίσεων και αλληλεπιδράσεων αφενός της διαχείρισης και ανάδειξης των μνημείων και αφετέρου της αρχιτεκτονικής, με ιδιαίτερη έμφαση στον αστικό και περιαστικό χώρο. Ξεκινά από τη θέση ότι η δυναμική της ανάπτυξης, που χαρακτηρίζει τα τελευταία χρόνια ολόκληρο τον πλανήτη και η δυναμική της ιστορικής συνέχειας και διατήρησης της ιστορικής κληρονομιάς στα αστικά κέντρα, μπορούν και πρέπει όχι απλά να συνυπάρχουν, αλλά να αλληλο-ενισχύονται και να συντίθενται σε ένα επιστημονικά, ηθικά και κοινωνικά θετικό αποτέλεσμα.

Στοχεύει λοιπόν στην ανάπτυξη αφενός προτάσεων σύνθεσης των πιο πάνω δυναμικών και αφετέρου στη δημιουργία επιστημόνων εξειδικευμένων στην αντιμετώπιση θεμάτων σχεδιασμού, παρέμβασης και διαχείρισης του αρχαιολογικά και ιστορικά φορτισμένου χώρου σε ιστορικά κέντρα οικισμών, ή στον περίγυρό τους, καθώς και στην εμβάθυνση της έρευνας κοινών προβλημάτων αρχαιολογίας και αρχιτεκτονικής.

Το Πρόγραμμα είναι διετές πλήρους φοίτησης και περιλαμβάνει τις ακόλουθες τέσσερις βασικές συνιστώσες:

1. τα μεταπτυχιακά μαθήματα
2. τα θέματα σχεδιασμού

3. το διεπιστημονικό σεμινάριο
4. τη μεταπτυχιακή εργασία

Το συντονισμό και τη διοικητική υποστήριξη του Προγράμματος έχει το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα μαθήματα γίνονται σε καθημερινή βάση και διεξάγονται στην Αθήνα (αίθουσα Αρχαιολογικού Πάρκου ΠΑ, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου), ενώ τα θέματα σχεδιασμού στην Αθήνα, την Πάτρα, τη Μυτιλήνη, τη Νάξο και σε άλλα κέντρα, κατά τις ανάγκες του προγράμματος.

Πληροφορίες για το πρόγραμμα υπάρχουν αναρτημένες στο Διαδίκτυο, στη διεύθυνση: <http://www.dpmsdiarch.uoa.gr/>

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Τα Τμήματα Ιστορίας & Αρχαιολογίας και Γεωλογίας & Γεωπεριβάλλοντος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών σε σύμπραξη με το Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Αθήνας οργανώνουν και λειτουργούν Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) με τίτλο «Μουσειακές Σπουδές». Η διοικητική υποστήριξη της λειτουργίας του προγράμματος ανήκει στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Το Π.Μ.Σ. «Μουσειακές Σπουδές» ιδρύθηκε και λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004, με βάση την υπ. αριθμ. 27533/ Β7-/30- 5-2003 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 823/ 25-6-2003, τευχ. Β').

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Αντικείμενο του προγράμματος είναι οι Μουσειακές Σπουδές με τις ακόλουθες παραμέτρους:

συλλογή διδακτικού μουσειακού υλικού, οργάνωση μουσείων, μουσειακών εκθέσεων, διοίκηση μουσείων, έλεγχος των περιβαλλοντικών παραμέτρων των μουσείων, προστασία και ανασύνθεση μουσειακού υλικού, νομοθεσία που διέπει τα μουσεία, οικονομική διαχείριση μουσείων και μουσειακών συλλογών, το μουσείο ως χώρος παιδείας, μουσείο και κοινωνία.

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΙ ΤΙΤΛΟΙ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών απονέμει:

1. Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ΜΔΕ) στον τομέα των Μουσειακών Σπουδών
2. Διδακτορικό Δίπλωμα (ΔΔ)

Ο τίτλος σπουδών που απονέμεται θα λειτουργήσει προσθετικά στις βασικές σπουδές των υποψηφίων.

Οι κάτοχοι του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης μπορούν να ζητήσουν τη συνέχεια των σπουδών τους για την απόκτηση Διδακτορικού Διπλώματος, εφόσον πληρούν τα κριτήρια που θέτει η Ειδική Διατμηματική Επιτροπή.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ

Στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και από σχολές της αλλοδαπής, αφού προσκομίσουν ισοτιμία τού τίτλου τους από το ΔΟΑΤΑΠ.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

Ο ελάχιστος χρόνος για την απονομή τού Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης ορίζεται σε 3 εξάμηνα μαθημάτων και 1 εξάμηνο εκπόνησης Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης. Είναι δυνατόν, μετά από αιτιολογημένο κώλυμα και έγκριση της Συντονιστικής Επιτροπής (ΣΕ) και της Ειδικής Διατμηματικής Επιτροπής (ΕΔΕ), η ολοκλήρωση της φοίτησης να παραταθεί. Πέραν της παράτασης που ορίζει η ΕΔΕ, ο φοιτητής διαγράφεται.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

Ο αριθμός των εισακτέων κατ' έτος καθορίζεται από την ΕΔΕ και δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 15.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τα μαθήματα κατανέμονται στα τρία πρώτα διδακτικά εξάμηνα, στη διάρκεια των οποίων ο φοιτητής υποχρεούται να παρακολουθήσει συνολικά 13 μαθήματα. Κατά το

Δ' εξάμηνο απαιτείται η συγγραφή της Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης. Μαζί με την παρουσίαση της Μεταπτυχιακής Εργασίας Εξειδίκευσης σε τριμελή επιτροπή, διενεργείται, κατά το Δ' εξάμηνο και προφορική εξέταση του φοιτητή εφ' όλης της ύλης των μαθημάτων που έχει διδαχθεί τα τρία πρώτα εξάμηνα.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η Ταχυδρομική Διεύθυνση του Μεταπτυχιακού είναι:

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Μουσειακές Σπουδές»

Νέο κτήριο Μαθηματικού (Ισόγειο)

Πανεπιστημιούπολη, Ζωγράφου

157 84 Αθήνα

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:

Τηλέφωνα: 210- 7276465/ 7276434/7276499

Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.museum-studies.uoa.gr

E-Mail: adoxana@arch.uoa.gr, aikdermi@arch.uoa.gr,

dstabol@admin.uoa.gr

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Μεσογειακό Διδακτορικό Πρόγραμμα Ιστορίας

Υπεύθυνος: καθηγ. Α. Λιάκος (aliakos@otenet.gr)

Η ΜΔΠΙ δημιουργήθηκε το 2010 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Βοğaziçi στην Κωνσταντινούπολη, την École Normale Supérieure και την École Pratique des Hautes Etudes στο Παρίσι, το Πανεπιστήμιο Pablo de Olavide στη Σεβίλη, και το Πανεπιστήμιο Ca' Foscari Βενετία, όπου και το διοικητικό κέντρο. Η ΜΔΣΙ αποτελεί μετεξέλιξη του Ευρωπαϊκού Διδακτορικού Ιστορίας.

Για περισσότερες πληροφορίες:

http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333

European Master of Classical Cultures

Υπεύθυνοι: Καθηγ. Κων/νος Μπουραζέλης, Επίκ. Καθηγ. Σοφία Ανεζίρη

Το European Master in Classical Cultures -(EMCC)- είναι ένα διεθνές ευρωπαϊκό πρόγραμμα με αντικείμενο τις κλασικές σπουδές, στο οποίο συμμετέχουν 11 πανεπιστήμια από οκτώ ευρωπαϊκές χώρες (πίνακας των παν/μίων και των αντίστοιχων υπευθύνων παρακάτω).

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος προβλέπεται η δυνατότητα για τους συμμετέχοντες σπουδαστές να φοιτήσουν κατ' ελάχιστο σε δύο από τα συνεργαζόμενα πανεπιστημιακά ιδρύματα και επιπλέον -αν το επιθυμούν-να συντάξουν τη διπλωματική τους εργασία υπό την εποπτεία καθηγητών δύο διαφορετικών πανεπιστημίων. Στους φοιτητές που επιλέγονται να φοιτήσουν στο «European Master in Classical Cultures» απονέμεται μετά το πέρας των σπουδών τους Διπλό ή Πολλαπλό Δίπλωμα. Βασική αρχή απετέλεσε εξ αρχής να γίνουν σεβαστές οι ιδιαιτερότητες των ήδη ισχυόντων κανονισμών και όρων λειτουργίας των μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συμμετεχόντων Πανεπιστημίων.

Περισσότερες πληροφορίες για τη διάρθρωση των σπουδών, τις προϋποθέσεις εισαγωγής και τις αιτήσεις στο www.eu-classical-cultures.eu ή στους πανεπιστημιακούς συντονιστές.

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Westfälische Wilhelms Universität Münster, Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
2. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck, Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
3. Istanbul Üniversitesi, Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
4. Università degli Studi di Perugia, Dipartimento di Scienze Storiche
5. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznan, Historisches Institut
6. Universität Hamburg, Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte
7. Universität Freiburg, Archäologisches Seminar
8. Università degli Studi di Roma Tre, Dipartimento di studi sul mondo antico
9. University of Cyprus, Faculty of Classics and Philosophy
10. University of Athens, Faculty of History & Archaeology
11. Université Toulouse Le Mirail, Département d'histoire ancienne

Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό στην Πολιτική και Πολιτισμική Ιστορία της Μεσαιωνικής, Νεότερης και Σύγχρονης Ευρώπης.

Υπεύθυνη: Επικ. Καθηγ. Κατερίνα Γαρδίκια

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. École Pratique des Hautes Études, Παρίσι
2. National and Kapodistrian University of Athens
3. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa της Λισαβόνας
4. Università degli Studi di Pisa, Πίζα
5. Universidad Pablo de Olavide της Σεβίλλης.

Το πρόγραμμα είναι διετές και οι σπουδαστές, οι οποίοι πρέπει να έχουν ήδη εισαχθεί κανονικά στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ειδίκευσης της χώρας τους, φοιτούν το δεύτερο έτος των σπουδών τους είτε σε ένα από τα ξένα πανεπιστήμια είτε το τρίτο και τέταρτο εξάμηνο των σπουδών τους σε δύο ξένα πανεπιστήμια. Το πρόγραμμα υποστηρίζεται από το κοινοτικό πρόγραμμα Erasmus. Η αξιολόγηση των αιτήσεων γίνεται από επιτροπή στην οποία αντιπροσωπεύονται και τα πέντε πανεπιστήμια.

Ευρωπαϊκό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα (ΜΑ)

Μεσογειακές Ιστορικές Σπουδές

Υπεύθυνη: Καθηγ. Όλγα Κατσιαρδή-Hering

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

1. Μάλτας (συντονιστής: Καθηγ. Victor Mallia Milanes)
 2. Πίζας (υπεύθυνη: Καθηγ. Νεότερης Ιστορίας A.K. Isaacs)
 3. Valencia (υπεύθυνος: Καθηγ. Ιστορίας της Τέχνης Raphael Gil Salinas)
 4. Sveti Kliment Ohridski της Σόφιας (υπεύθυνος: Καθηγ. Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Ιστορίας Christo Matanov)
 5. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (υπεύθυνος: Αν. Καθηγ. Νεότερης Ιστορίας Ιάκωβος Μιχαηλίδης)
 6. ΕΚΠΑ Αθηνών (υπεύθυνη: Καθηγ. Νέου Ελληνισμού Όλγα Κατσιαρδή-Hering)
- Το πρόγραμμα θα λειτουργεί εντός των ισχυόντων μεταπτυχιακών προγραμμάτων των συνεργαζόμενων πανεπιστημίων στο πλαίσιο των εντός του προγράμματος Socrates/Erasmus ανταλλαγών φοιτητών και διδασκόντων. Οι φοιτητές που εισάγονται στο μεταπτυχιακό μας πρόγραμμα έχουν τη δυνατότητα να μεταβούν για ένα εξάμηνο για σπουδές ή και για έρευνα περί τη μεταπτυχιακή τους διπλωματική εργασία σε ένα από τα άλλα παν/μια (πλην της Θεσσαλονίκης προκειμένου για τους φοιτητές της Αθήνας). Οι ενδιαφερόμενοι να συμμετάσχουν στο κοινό αυτό

πρόγραμμα δύνανται να διαμορφώσουν το ατομικό πρόγραμμα σπουδών τους με κατεύθυνση τις μεσογειακές ιστορικές σπουδές σε συνεννόηση με τον επόπτη καθηγητή τους και ένα συνεπόπτη καθηγητή ενός από τα συμβαλλόμενα πανεπιστήμια. Η διπλωματική μεταπτυχιακή τους εργασία επί θέματος της μεσογειακής ιστορίας θα συνταχθεί στη γλώσσα του πανεπιστημίου από το οποίο προέρχεται ο υποψήφιος, θα κριθεί από τον οικείο καθηγητή και τον συνεπόπτη καθηγητή. Το πτυχίο θα απονεμηθεί σύμφωνα με τα ισχύοντα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας.

Μεταπτυχιακή δράση με στόχο την αξιοποίηση της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας

Υπεύθυνη: Αν. Καθηγ. Μαρία Ευθυμίου

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Παλαιογραφικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, έχει προχωρήσει στην οργάνωση μεταπτυχιακής δράσης, με στόχο την αξιοποίηση του πολύτιμου περιεχομένου της Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Ήδη, πενταμελής αποστολή μεταπτυχιακών φοιτητών, με επικεφαλής την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας κ. Μ. Ευθυμίου, επισκέφθηκαν κατά το ακαδημαϊκό έτος 2009-2010 την Αλεξάνδρεια και μελέτησαν υλικό του εκεί Αρχείου και της Βιβλιοθήκης. Η δράση αυτή θα γίνει προσπάθεια να πραγματοποιηθεί κατά τα προσεχή ακαδημαϊκά έτη και να μετατραπεί σε θεσμό.

Πρόγραμμα Erasmus IP ESSEP

Υπεύθυνοι: Επίκ. Καθηγ. Σοφία Ανεζίρη, Επίκ. Καθηγ. Πλ. Πετρίδης

<http://sha.univ-poitiers.fr/essep>

Κατά την φετινή ακαδημαϊκή χρονιά το Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας πρόκειται να συμμετάσχει, όπως και την προηγούμενη χρονιά, στο εντατικό πρόγραμμα Erasmus "European Summer School in Epigraphy". Το πρόγραμμα θα έχει διάρκεια 2 εβδομάδων και θα υλοποιηθεί τον Αύγουστο-Σεπτέμβριο του 2012 στο Poitiers. Στο πρόγραμμα συμμετέχουν επίσης τα Πανεπιστήμια της Χαϊδελβέργης, του Newcastle, της Βενετίας, της Μαδρίτης, του Leon, της Βαρσοβίας και του Ελσίνκι.

Τα μαθήματα θα γίνουν σε αγγλική και γαλλική γλώσσα και θα έχουν ως θέμα τις μεθόδους και τα εργαλεία της ελληνικής, λατινικής και μεσαιωνικής επιγραφής. Από την ελληνική πλευρά θα συμμετάσχουν 5 φοιτητές που θα επιλεγούν ανάμεσα σε φοιτητές του Α' ή Β' κύκλου μεταπτυχιακών σπουδών που θα εκδηλώσουν ενδιαφέρον. Οι φοιτητές θα αποκομίσουν ειδική βεβαίωση παρακολούθησης και 4 πιστωτικές μονάδες ECTS. Τα έξοδά τους θα καλυφθούν από το πρόγραμμα Erasmus του Poitiers.

**EUROPEAN POSTGRADUATE PROGRAMMES IN COOPERATION OF
THE FACULTY OF HISTORY AND ARCHAEOLOGY**

Mediterranean Doctoral School in History

Prof. A. Liakos

The Mediterranean Doctoral School in History (MDSH) was created in summer 2010 by the **National and Kapodistrian University of Athens**, Boğaziçi University Istanbul, Ecole Normale Supérieure de Paris, Ecole Pratique des Hautes Etudes, Universidad Pablo de Olavide de Sevilla, and Università Ca' Foscari Venezia. The administrative seat of the MDSH is at the University Ca' Foscari of Venice.

The purpose of the MDSH is to provide advanced level training in research and the appropriate skills to exercise research and professional activities of high quality in universities, institutions in the public and private sectors. It partly relies on the tradition of the former **European Doctorate in the Social History of Europe and the Mediterranean «Building on the Past»** (2001-2009).

The training and research activity of the School is based on the mobility of postgraduate students and teaching staff. Postgraduate students from the partner universities spend one academic year - normally the second of their doctoral training - at one or two of the foreign partner universities, participating in the host institution's doctoral training programme at the same conditions holding for local postgraduate fellows. The host institutions provide qualified research supervision for the period of mobility. They also support co-tutelle agreements and the creation of the conditions for conferring the Doctor Europaeus.

Athens, Istanbul, Paris, Seville and Venice represent five chiefly important sites for Mediterranean history, memory and archives. The MDSH promotes preferably, albeit not exclusively, comparative research and enquiries in the history of cross-border transfers and overseas relations in the Mediterranean area, comprising the relations of this area with other world regions.

More information: http://www.unive.it/nqcontent.cfm?a_id=77333

European Master of Classical Cultures

Departmental Coordinators: Prof. K. Buraselis, Assist. Prof. S. Aneziri

The **European Master of Classical Cultures (EMCC)** is a European postgraduate programme, uniting eleven European universities of eight European countries in the common plan to create a coordinated course of Master's studies in the field of the Classics (Ancient History, Classical Philology, Classical Archaeology and adjacent disciplines). Students admitted to the programme «European Master in Classical Cultures», must follow the legal provisions of the host university. They will complete all course requirements and the regulations about these courses at no fewer than two and no more than three universities. They must also acquire a minimum of 30 ETCS points at each of two partner universities of different national languages. Students who have validated 120 ECTS credits according to existing regulations will receive a double or a multiple degree and a diploma supplement.

For more information visit www.eu-classical-cultures.eu or consult the departmental coordinators.

Affiliated Universities

1. Westfälische Wilhelms Universität Münster
Seminar für Alte Geschichte / Institut für Epigraphik
2. Leopold-Franzens-Universität Innsbruck
Institut für Alte Geschichte und Altorientalistik
3. Istanbul Üniversitesi
Seminar für Alte Geschichte im Rahmen des Instituts für Geschichte
4. Università degli Studi di Perugia
Dipartimento di Scienze Storiche
5. Uniwersytet im. Adam Mickiewicza, Poznań
Historisches Institut

6. Universität Hamburg

Historisches Seminar – Arbeitsbereich Alte Geschichte

7. Universität Freiburg

Archäologisches Seminar

8. Università degli Studi di Roma Tre

Dipartimento di studi sul mondo antico

9. University of Cyprus

Faculty of Classics and Philosophy

10. National and Kapodistrian University of Athens

Faculty of History and Archaeology

11. Université Toulouse Le Mirail

Département d'histoire ancienne

European MA in the Political and Cultural History of Medieval, Modern and Contemporary Europe

Departmental Coordinator: Ass. Prof. K. Gardikas

Affiliated Universities

1. École Pratique des Hautes Études, Paris

2. Instituto Superior de Ciência do Trabalho e da Empresa of Lisbon

3. National and Kapodistrian University of Athens

4. Università degli Studi di Pisa

5. Universidad Pablo de Olavide of Sevilla

This is a two-year programme. The students, who must already be admitted to the MA programme of their University, spend the second year of their studies at one of the other Universities, or alternatively, the third and fourth semester at two of the other Universities. The programme is supported by the European Erasmus programme. The evaluation of applications is made by a committee consisting of representatives of the five Universities.

European Masters in Mediterranean Historical Studies

Departmental Coordinator: Prof. O. Katsiardi-Hering

Affiliated Universities/academic coordinators

1. Malta (Professor Victor Mallia Milanes)
2. Pisa (Professor A.K. Isaacs)
3. Valencia (Professor Raphael Gil Salinas)
4. Sofia, Sveti Kliment Ohridski (Professor Christo Matanov)
5. Thessaloniki, Aristotle University (Ass. Professor, Jakovos Michaelides)
6. Athens, National and Kapodistrian University (Professor Olga Katsiardi-Hering)

The programme will be integrated into the existing postgraduate programme of study of the six affiliated Universities, in the framework of the Socrates/Erasmus programme for the exchange of students and scholars. Students who will be admitted to our programme of postgraduate studies will have the option to spend a semester for study or research in any of the collaborating Universities (students from the University of Athens are not eligible for admission to the University of Thessaloniki). All interested in joining this common programme can form their individual programme in Mediterranean Historical Studies in cooperation with their supervisor

and a joint supervisor from any of the other collaborating Universities. The Master's dissertation on any topic of Mediterranean History will be composed in the language of the candidate's home University and will be examined by both the local and joint supervisors. The degree/diploma will be awarded in accordance to the regulations of the programme of postgraduate studies of the Faculty of History & Archaeology, University of Athens.

Postgraduate Seminar for the Study of the Library of the Patriarchate of Alexandria

Departmental Coordinator: Ass. Professor M. Euthymiou

The Faculty of History and Archaeology of the University of Athens in collaboration with the Palaeographical Archive of the National Bank of Greece Cultural Foundation, organized postgraduate activities for the study of the very significant Library of the Patriarchate of Alexandria. A group of five postgraduate students under the guidance of Maria Euthymiou, Associate Professor of Contemporary History, visited the library in Alexandria and studied material in the Archives and the Library of the Patriarchate. Other visits are planned for the following years. Efforts are being made to turn these postgraduate activities into a regular programme.